MOST

ŠTVRŤROČNÍK PRE SLOVENSKÚ KULTÚRU

A QUARTERLY FOR SLOVAK CULTURE

ROČNÍK 16 VOLUME ● 1969 ● ČÍSLO 1-2 NUMBER

MOST

ŠTVRŤROČNÍK PRE SLOVENSKÚ KULTÚRU
A QUARTERLY FOR SLOVAK CULTURE

Vydáva: Slovenský ústav, Cleveland, Ohio, U.S.A.
Published by: Slovak Institute, Cleveland, Ohio, U.S.A.

Predseda: Osv. pán Jeronym Koval', OSB, opát Kláštora sv. Andreja-Svorada

President: Rt. Rev. Abbot Jerome Koval, O.S.B. St. Andrew's Abbey

Redaktor: Mikuláš Šprinc

Technický redaktor: Július Štefkovič

VYCHODÍ V DVOJČÍSLACH DVA RAZY DO ROKA.

Predplatné:

USA A CANADA $ 5.—
INÉ KRAJINY $ 4.—

REDAKCIA:
MIKULÁŠ ŠPRINC
28700 Euclid Ave.
WICKLIFFE, OHIO, USA

Administrácia:
Revue MOST, The Slovak Institute
2900 East Boulevard
Cleveland, Ohio 44104, U.S.A.

OBSAH

Pozdrav básnikovi Valentínovi Beniakovi — 1

Štefan Senčík: **Črty súčasnej katolíckej duchovnosti — 2**

Karol Strmeň: Básne: **Orfeus v podsvetí — 22, Assumptio — 22, Ľúbostná pieseň — 23, Milosť — 23, Vodováha — 24, Čas — 24**

Dr. J. A. Mikuš: **Slovensko, Sovietske impérium a Európa — 25**

Marian Žiar: **Stretnutie invalida — 33**

Dr. Imrich Kružliak: **Štúrovská koncepcia samostatného Slovenska — 34**

Július Štefkovič: **Dušanova svadba — 38**

(Pokračovanie na 3. strane obálky)

MOST

ČÍSLO 1-2 — No. 1-2
ROČNÍK XVI — VOLUME XVI

POZDRAV BÁSNIKOVI VALENTÍNOVI BENIAKOVI

I keď nás od Teba delia oceány, i keď Ti osobne ruku stisnúť nemôžeme pri Tvojej sedemdesiatpäťke, jednako nechceme chýbať medzi tými, ktorí Ťa pri tejto požehnanej príležitosti oslávili. S láskou a obdivom prichádzame k Tebe, aby sme Ťa pozdravili jak osobne, tak aj Tvoje básnické dielo.

Tvoje dielo už za Tvojho života stáva sa klasickým pokladom nášho národa. Dokázal si totiž spojiť krajne, až neuveriteľne živo moderné s tým, čo v slovenskej tradícii bolo ustavičným prameňom nového života. Tvoja Žofia *je dcérou večne mladej Mnemozýny. Tvoji* Strážcovia *sú našimi lármi, Tvoje* Ochrankyne *sú z rodu veľkých rimanských Matres. Tvoj verš švihá, páli, bolí a hojí, a je stále mladý, je stále mladší a mladší. Tiahneme s oblakmi spolu s Tebou, drahý náš Valentín, a ako každý oblak vieme aj o slzách.*

Igric náš bielovlasý, sokol náš a slávik, darmo viere a tvorivosti hrozí márnica, život šibe v slove spod vrstiev čiernej zeme a hrachor je kvieť a naveky motýlokrídle. Spája nás láska stále umocňovaná náporom neuhasiteľného ducha.

Radujeme sa, že patríš všetkým Slovákom; si konečne kosť z našej kosti, jeden z najkrajších kvetov na púšti tohto storočia. Nám patríš, a teda patríš celému svetu. Keď toto verejne a hlasno hovoríme, nechceme zraniť Tvoju príslovečnú skromnosť. Objavil si medokýše, ktoré napájajú, a vigílie sú trvácne.

Prosíme Pána života, aby Ti láskavo dožičil ešte zdravia a času položiť na stôl slovenskej kultúry tie krásne a šťavnaté plody, ktoré zreli a dozreli v dlhom mlčaní. Ad multos annos!

Za Spolok slovenských spisovateľov a umelcov

Andrej Žarnov, *predseda*
Mikuláš Šprinc, *tajomník*

Cleveland, Ohio, marec 1969.

ČRTY SÚČASNEJ KATOLÍCKEJ DUCHOVNOSTI

Štefan Senčík, S. J.

Žijeme v dobe prenikavých zmien takmer vo všetkých oblastiach nášho ľudského života. Tieto zmeny pozorujeme vo vnútornom zriadení štátov, v medzinárodných vzťahoch, v oblasti vedy, kultúry, techniky a ekonómie, na sociálnom poli, jedným slovom všade (1).

Rozhodnutia a smernice II. vatikánskeho koncilu, ktorý bol bezpochyby najväčšou náboženskou udalosťou našich čias, zasiahli a zasahujú hlboko do života samej Cirkvi a spôsobujú dôležité zmeny v jej inštitúciách, v chápaní jej poslania v modernom svete, v jej vzťahoch k ostatným náboženským spoločnostiam i k neveriacemu svetu a konečne aj v živote jej údov.

Aj Kristova Cirkev cítila potrebu vziať do úvahy zmeny sveta, v ktorom žije a má plniť svoje poslanie, čo dostala od Krista. Zaujíma voči ním kladné stanovisko a reaguje spôsobom, ktorý pápež Ján XXIII. nazval priliehavo slovom svojej materčiny « aggiornamento ». Na jednej strane Cirkev má vážnu povinnosť zachovať čisté a neporušené posvätné dedičstvo pravdy, ktoré dostala od svojho bozškého zakladateľa Krista. Ale toto dedičstvo nesmie ostať nejakou starožitnosťou, súcou do múzea na obdivovanie. Cirkev sa musí pričiňovať o to, aby jej učenie účinnejšie prenikalo do všetkých oblastí ľudského života, aby bolo prameňom, z ktorého by jednotlivci, rodiny i celý súčasný spoločenský život mohli čerpať silu pre dôstojný prirodzený i nadprirodzený život a pre riešenie svojich životných problémov. Ján XXIII. videl hlavnú úlohu koncilu v úsilí uviesť do súladu « posvätné dedičstvo pravdy » s novými životnými podmienkami a spôsobmi súčasnej modernej doby. « Aggiornamento » mohli by sme hádam preložiť do slovenčiny výrazom « zdnešnenie Cirkvi »; podávanie cirkevného učenia takým spôsobom, ako si to vyžaduje duch modernej doby; aby to učenie vyhovovalo potrebám dnešného človeka, ktoré sú rozhodne iné, než aké mali ľudia v minulých storočiach.

---

(1) Porovn. Ján XXIII., Matka a učiteľka. Vatikán, 1961, str. 13.

Cirkev uznáva nevyhnutnosť nielen « lepšie prispôsobiť potrebám našich čias tie ustanovizne, ktoré podliehajú zmenám » (2), ale aj potrebu ustavične sa reformovať, zdokonaľovať, očisťovať a obnovovať na duchu, ako o tom svedčí jej starodávna zásada « Ecclesia semper reformanda ».

Cirkev dostala od Krista nemeniteľné evanjelium, radostnú blahozvesť o Božom kráľovstve. Podstatou tejto blahozvesti je skutočnosť nášho vykúpenia, t.j. oslobodenia od hriechu a možnosti stať sa opravdivými Božími dietkami a dedičmi nebeského kráľovstva. Kristovo evanjelium je nemeniteľné; patrí ľuďom všetkých čias a pokolení. Ale na druhej strane, Pán Boh vedie svoju Cirkev cez rozličné historické situácie, cez rozličné životné podmienky o okolnosti, v ktorých sa vyžadujú od Cirkvi vždy nové a nové odpovede na konkrétne ťažkosti a problémy, vyvolávané zmenenými životnými okolnosťami.

Ak teda Cirkev uznáva potrebu zmien pre seba samú, môžeme sa právom pýtať, či v našej dobe všeobecných zmien badať nejaké zmeny aj v duchovnom živote Cirkvi a jej údov?

Prv ako by sme odpovedali na túto otázku, musíme najprv odstrániť pochybnosť o tom, či je vôbec možné hovoriť o nejakých zmenách v duchovnom živote. Zdá sa, že duchovný život nepodlieha zmenám.

Podstatné podmienky duchovného života sú pre všetkých ľudí tie isté. K Bohu je len jedna cesta, čo vedie cez Krista a jeho tajomné telo, Cirkev. Milosť je všetkým ľuďom rovnako potrebná; nikto nie je oslobodený od úsilia, potrebného pre spoluprácu s milosťou; dielo posväcovania sa začína u každého človeka očisťovaním, aby láska k Bohu mohla dosiahnuť v živote kresťana prvenstvo; modlitba, sebazaprenie, poníženosť, duch viery, dôvera v Boha, atď. — to všetko sú prvky duchovného života, ktoré nemôžu chýbať u toho, čo sa úprimne usiluje žiť opravdivým životom, či už žije v našej dobe, alebo žil dávno v minulosti. Teda v podstatných podmienkach duchovného života kresťana nemôžu jestvovať opravdivé zmeny. Ale na druhej strane, tieto podstatné podmienky duchovného

---

(2) KL Konštitúcia o posvätnej liturgii, č.l. Takto budeme citovať liturgickú konštitúciu v našej štúdii KL (1).

života môžu sa v praktickom živote uskutočňovať rozličným spôsobom. Bez toho, žeby prestali byť podstatnými, môžu zaujímať iné miesto v myslení a cítení kresťanov; nevyhnutné prvky vnútorného života môžu so kombinovať medzi sebou podľa proporcií a spôsobov, ktoré v jednej dobe, alebo u jedného človeka môžu byť iné ako v druhej, alebo u druhých ľudí. Týmto je daná možnosť rozličných škôl v katolíckej duchovnosti (3) ako i zmien v jej črtách.

Dokonca aj ľudia, ktorí neprejavujú osobitný záujem o náboženský život a len povrchne si ho všímajú, pozorujú u katolíkov určité zmeny, ktoré sa začali objavovať hlavne po II. vatikánskom koncile. Súčasní sociológovia, ktorí dôkladnejšie a systematickejšie študujú tieto zjavy vo vývoji súčasnej katolíckej duchovnosti — aspoň na severoamerickom kontinente — vidia celkom zjavný prechod z nedávnej duchovnosti devocionálnej ku objektívnej, z eucharistickej ku liturgickej, z individuálnej ku sociálnej a z mníšskej ku sekulárnej.

V štúdiu amerického sociológa Andreja Greeleyho (4) vôbec sa nespomína ohromný vplyv moderných biblických štúdií na súčasnú katolícku duchovnosť. Táto « škripturistická revolúcia » — ako právom nazývajú tento zjav — v posledných desaťročiach, hlavne od vydania encykliky Pia XII. «Divino afflante Spiritu» roku 1943, hlboko zasahuje nielen do špekulatívnej teológie, ale aj do populárnejších teologických odborov, ako je katechetika a homiletika.

Dnes je už samozrejmou vecou, že duchovný život kresťana musí vedieť absorbovať a asimilovať Sväté písmo, ak chce ísť do hĺbky a šírky a neostať iba na povrchu. Cirkev vždy pokladala Sväté písmo za normatívne pravidlo pravej kresťanskej náboženskej skúsenosti. V našej dobe iba jasnejšie a naliehavejšie formuluje túto starodávnu pravdu a zdôrazňuje ju pre duchovný život. V úzkom vzťahu k Svätému písmu je cirkevná liturgia, ktorá bola — ako vieme — dôkladne zreformovaná a prehĺbená na II. vatikánskom koncile.

---

(3) Guibert Joseph S. J., En quoi deffèrent réellement les diverses écoles catholiques de spiritualité? Gregorianum 19 (1938) 263-279.

(4) Greeley Andrew, Changing Styles of Catholic Spirituality. The Homiletic and Pastoral Review LXVII (1967) 557-565.

Možno povedat', že v našej dobe, v ktorej sa práve uvádzajú do života idey a smernice II. vatikánskeho koncilu, katolícka duchovnost' sa stáva vždy viac a viac *liturgickou* a *biblickou.* V týchto dvoch charakteristických črtách súčasnej duchovnosti sú implicitne obsiahnuté aj iné črty, o ktorých sa zmieňujú moderní sociológovia. Preto myslíme, že postačí pre ciel' našej štúdie, ak sa podrobnejšie zmienime len o týchto dvoch črtách.

Liturgická duchovnost'

Je všeobecne známe, že liturgická schéma bola v poradí prvá, o ktorej debatovali koncilní otcovia. Dnes ešte nepoznáme zákulisie, prečo sa to stalo. Niektorí tvrdia, že to bol taktický t'ah holandských biskupov, ktorí z prvých piatich schém, rozposlaných všetkým biskupom ešte pred otvorením koncilu, iba liturgickú schému uznali za prijatel'nú, kým ostatné štyri schémy pokladali za privel'mi konzervatívne a tradicionálne. Cítili, že v týchto navrhovaných schémach sa nebral dostatočný ohl'ad na moderné vedecké skúmanie teologických vied a potreby moderného človeka. Preto požiadali známeho teológa dominikána Eduarda Schillebeeckxa o kritický komentár schém, ktorý rozdali biskupom v prvých dňoch po ich príchode do Ríma. Potom sa usilovali o to, aby sa diskusie začali o liturgickej schéme; takto chceli získat' čas, aby si biskupi preštudovali ich kritický komentár (5).

Na začiatku koncilu mnohé veci boli biskupom nejasné. Je celkom možné, že sa rozhodli debatovat' o liturgickej schéme hned' na začiatku aj preto, lebo bola zo všetkých schém najdôkladnejšie pripravená.

Svätý otec Pavol VI. nás však uist'uje, že rozhodnutie začat' koncilné diskusie o liturgii nebolo ani náhodilé ani taktické. « Liturgia bola prvým predmetom skúmania, a tiež v určitom zmysle prvým predmetom, čo sa týka vnútornej hodnoty i dôležitosti pre život Cirkvi » (6).

Ekumenické koncily vždy boli vyvolané potrebami prí-

---

(5) Porovn. O Connell, Hugh, Keeping Your Balance in the Modern Church. Liguori, 1968, str· 18.

(6) AAS 56 (1964), str. 34.

tomnej doby. Keď sa otvoril II. vatikánsky koncil, liturgia mala privilegované postavenie medzi ostatnými schémami, nakoľko liturgické hnutie už prekvitalo v lone Cirkvi takmer polstoročia. Pôda pre debaty o liturgii bola teda už pripravená.

Hlavným cieľom liturgickej konštitúcie je ukázať súčasným katolíkom « vnútornú hodnotu a dôležitosť liturgie pre život Cirkvi » a tak zreformovať liturgiu, aby sa skutočne stala « prvým a nenahraditeľným prameňom », z ktorého by veriaci mohli čerpať pravého kresťanského ducha. Možno povedať, že konštitúcia majstrovsky zhrňuje v jadrných slovách najdôležitejšie vieroučné body o liturgii a potom z nich dedukuje praktické uzávery.

Konštitúcia nám nedáva úplnú definíciu liturgie; túto prácu ponecháva teologickým odborníkom. Ale v prvej kapitole jasne vysvetľuje podstatu liturgie a jej význam pre život Cirkvi a všetkých jej údov.

Dejiny vykúpenia nám hovoria o Božej iniciatíve o obnovenie pôvodného dialógu s človekom, ktorý ho násilne prerušil svojím pádom a hriechom. Boh sa prihováral človekovi prostredníctvom stvorení, potom « ústami prorokov » (7) a keď nadišla plnosť časov, svojím vlastným Slovom, ktoré sa stalo telom. Boží Syn sa stal prostredníkom medzi Bohom a ľuďmi. Jeho ľudská prirodzenosť bola nástrojom nášho vykúpenia. « A tak v Kristovi sa uskutočnilo naše dokonalé zmierenie s Bohom a bola nám daná plnosť Božej služby » (8).

Toto dielo zmierenia človeka s Bohom, čiže dielo vykúpenia a dokonalého oslávenia Boha, Kristus uskutočnil predovšetkým veľkonočným tajomstvom svojho umučenia, zmŕtvychvstania a nanebovstúpenia — vo svojom *fyzickom tele,* ktoré je teraz oslávené. Keď však umieral na kríži, z jeho otvoreného boku sa zrodilo jeho *tajomné telo,* jeho Cirkev, v ktorej teraz on sám pokračuje vo svojom vykupiteľskom diele a bude pokračovať až do konca čias. Kristus pred svojím nanebovstúpením poveril apoštolov dvojakou úlohou. *Po prvé,* aby celému svetu ohlasovali jeho radostnú zvesť, že « Boží Syn svojou smrťou a svojím vzkriese-

(7) Žid 1,1.
(8) KL (5).

ním nás vyslobodil zo satanovej moci a od smrti i preniesol do Otcovho kráľovstva » (9). *Po druhé,* zároveň ich poveril, aby toto dielo vykúpenia aj *uskutočňovali* obetou a sviatosťami.

Ako je to možné? To je možné len tak, že oslávený a víťazný Kristus je skutočne prítomný vo svojej Cirkvi a v jej liturgických a sviatostných úkonoch. V obeti svätej omše — učí nás liturgická konštitúcia (10) — Kristus je prítomný v osobe kňaza, v eucharistických spôsoboch, vo svojom slove, keď sa číta Sväté písmo a medzi veriacimi, keď sú zhromaždení v jeho mene. Ďalej je prítomný svojou mocou vo sviatostiach, ktoré udeľuje Cirkev. Kristus si vždy pridružuje Cirkev, svoju nevestu, keď koná dielo, ktorým sa vzdáva Bohu dokonalá sláva a posväcuje sa ľudstvo.

Liturgia teda je « vykonávanie kňazského úradu Kristovho; ňou sa totiž vnímateľnými znakmi *naznačuje* a spôsobom, príslušným týmto znakom, aj sa *uskutočňuje* posväcovanie človeka a okrem toho Kristovo tajomné telo, teda Hlava i údy, preukazujú ňou Bohu všetok verejný kult » (11).

« Preto každá liturgická služba ako dielo Krista kňaza a jeho tela, t. j. Cirkvi, je zvlášť posvätným úkonom, ktorému sa nevyrovná nijaký iný cirkevný čin, ani účinnosťou, ani hodnosťou, ani hodnotou » (12).

V liturgii teda « vyvrcholuje činnosť Cirkvi a v nej zároveň pramení všetka jej sila » (13). Z liturgie, najmä z Eucharistie « pramení milosť a čo najúčinnejšie sa dosahuje to posvätenie ľudí a oslávenie Boha v Kristovi, ku ktorému ako ku svojmu cieľu smeruje všetka ostatná činnosť Cirkvi » (14).

Toto si musia živo uvedomiť veriaci, ak chcú opravdive obnoviť a prehĺbiť svoj duchovný život. Koncilní otcovia si pokladali za povinnosť postarať sa o obnovu a rozvoj liturgie práve preto, aby sa mohlo uskutočniť toto prehĺbenie duchovného života veriacich. Bez pochopenia podstaty a dôležitosti liturgie všetky zmeny, ktoré sa uvádzajú do obra-

---

(9) KL (6).
(10) Porovn. KL (7).
(11) KL (7).
(12) Tamže.
(13) KL (10).
(14) Tamže.

dov nebudú opravdivou obrodou, ale iba jednoduchou náhradou jednej formality za druhú: hovorovej reči za latinčinu, spev za ticho a činnosť za rozjímavý pokoj. Aby sa predišlo tomuto fiasku, konštitúcia kladie veriacim na srdce, aby « prichádzali na liturgiu v patričnom duchovnom rozpoložení, dali do súladu svoju myseľ s hlasom a spolupracovali s Božou milosťou » (15).

Duchovní pastieri majú dbať nielen na to, aby sa pri liturgických úkonoch zachovávali predpisy platného vysluhovania, ale aj na to, « aby sa ich veriaci zúčastňovali vedome, aktívne a s úžitkom » (16). Na takúto vedomú, plnú a aktivnu účasť na liturgických slávnostiach kresťanský ľud má právo a povinnosť, a to mocou svätého krstu (17).

Keďže liturgia je « prvým a nenahraditeľným prameňom, z ktorého veriaci čerpajú pravého kresťanského ducha » (18), je jasné, že musí zaujímať prvé miesto v našom duchovnom živote. Donedávna nebolo tomu tak u väčšiny veriacich, ktorí hľadali iné pramene pre živenie svojho vnútorného života. Vo väčšine prípadov to boli súkromné mimoliturgické pobožnosti, ako je ruženec, krížová cesta, požehnanie, rozjímavá modlitba, noveny, adť. Priemerný katolík si obyčajne myslel, že čím pravidelnejšie a čím viac urobí takýchto nábožných úkonov, tým bude lepší a nábožnejší. Hoci si azda hmlisto uvedomoval, že tieto úkony samy o sebe neurobia ho dobrým a môžu byť príležitosťou k pokryteckvu, predsa akosi bol náklonný myslieť, že devocionálny a duchovný život je to isté. Teraz pod vplyvom zdôrazňovania dôležitosti liturgie u katolíkov badať tendenciu pokladať takúto nábožnosť za menej dôležitú, ako je praktizovanie sociálnych čností. Preto sme svedkami žalostného úpadku súkromných pobožností, ktoré donedávna boli veľmi populárne a všeobecne sa pokladali za prejavy hlbokej nábožnosti.

Veľkým prínosom liturgickej konštitúcie do súčasnej duchovnosti je triezvosť, s akou nás udržuje v rovnováhe a chráni pred úpadkom do krajnosti. Na jednej strane zdô-

---

(15) KL (11).
(16) Tamže.
(17) Porovn. KL (14).
(18) KL (14).

razňuje dôležitosť liturgie pre Cirkev a jej údy; ale na druhej nás zároveň aj vystríha pred priveľkým oduševnením, do ktorého upadli niektorí liturgisti v nedávnej minulosti.

« Duchovný život nespočíva jedine v účasti na liturgii. Kresťan je síce povolaný k spoločnej modlitbe, lenže popritom musí vojsť do svojej komôrky, aby sa modlil v skrytosti, ba — ako učí Apoštol — má sa neprestajne modliť » (19).

Preto okrem liturgického života biskupi « vrelo odporúčajú nábožné cvičenia kresťanského ľudu, pokiaľ sa zhodujú s cirkevnými predpismi a zásadami, najmä ak ich nariadila Svätá stolica » (20).

Konštitúcia dáva presné smernice, ako sa majú usporiadať tieto súkromné, mimoliturgické pobožnosti.

Po prvé, pri týchto pobožnostiach treba brať zreteľ na liturgické obdobie, čiže: majú byť v súlade s liturgiou.

Po druhé, tieto súkromné pobožnosti sa majú určitým spôsobom odvodzovať od liturgie.

Po tretie, majú privádzať kresťanský ľud k liturgii, pretože liturgia svojou podstatou veľmi vyniká nad nimi (21).

Zdravý duchovný život musí vedieť uviesť do súladu liturgiu a súkromnú modlitbu (22). Obe sú potrebné. Liturgia je « objektívna » v tom zmysle, že má objektívnu moc urobiť skutočne a osobne účastnými na božskom živote Ježiša Krista a skutočne nás začleniť do dejín vykúpenia (2). Ale bez primeraných subjektívnych dispozícií aj sama liturgia neosoží dušiam. Súkromná modlitba a mimoliturgické pobožnosti napomáhajú práve k tomu, aby sa veriaci zúčastňovali na liturgických úkonoch vedome, aktívne a s úžitkom » (24).

---

(19) KL (12).

(20) KL (13).

(21) Porovn. KL (13).

(22) Prehľad literatúry o debatách, týkajúcich sa liturgickej duchovnosti viď Schmidt Hermann S.J. Introductio in liturgiam occidentalem. Herder, 1960, str. 88-97.

(23) Porovn. enc. Pia XII. Mediator Dei, č. 29.

(24) KL (11).

« Hoci liturgická modlitba môže účinne vstúpiť do duše svätosti, nikdy nebude schopná úplne ju utvoriť, lebo liturgická účasť je prizriedkavou vecou, aby životu modlitby dala kontinuitu, ktorá je podstatná duši kresťanskej svätosti » (25).

S liturgiou je úzko spojený druhý aspekt súčasnej katolíckej duchovnosti — *sociálny prvok*. Vieme, že v stredoveku, ale i v neskoršej dobe, kládol sa veľký dôraz na individuálnu spásu duše. Dnes sa zdôrazňuje, hlavne pod vplyvom liturgie a prehľbeného učenia o Cirkvi ako Božom ľude, spoločenská povaha kresťanstva (26). Samé jestvovanie Cirkvi sa odôvodňuje spoločenskou prirodzenosťou človeka; podobne aj kresťanská dimenzia spásy má podstatne spoločenskú povahu. Kristus, ako sme už videli, zveril hlásanie svojho evanjelia a pokračovanie svojho vykupiteľského diela nie jednotlivcom, ale spoločnosti veriacich. Táto spoločnosť prijíma Kristovo posolstvo ako komunita a ďalej ho podáva ako komunita. Jednotlivec dostáva milosti nie ako jednotlivec, ale ako úd Kristovho tajomného tela, ako člen Božieho ľudu, do ktorého ho zapojil svätý krst.

Zdôrazňovanie spoločenského prvku v súčasnej duchovnosti je teda zdravým úsilím. Ale aj toto sa musí robiť tak, aby sa pritom nezabúdalo na jednotlivca. V tomto vidí Karol Rahner jedno z veľkých nebezpečenstiev, hroziace súčasnému katolicizmu. « Sme vo víre ohromného boja medzi individualizmom, ktorý je stáročia starý a novým kolektivizmom, ktorý víťazne napreduje a je istý, že budúcnosť je v jeho rukách » (27).

Kresťanské náboženstvo uznáva individualitu človeka a nechce ho úplne absorbovať ani v kolektívnom živote Cirkvi. Uznáva a rešpektuje právo a povinnosť človeka nasledovať svedomie a konať podľa svedomia.

Z chápania Cirkvi ako Božieho ľudu dostáva sa do popredia *apoštolská činnosť laikov* a spolu s ňou obracia sa pozornosť na *prítomnosť a činnosť kresťanov v dnešnom svete.*

---

(25) Malevez Leopold, S. J. Liturgy and Private Prayer, Theology Digest 12 (1964) str. 181.

(26) Lubac Henri de, S. J. Catholicism. Mentor.

(27) Rahner Karl, S. J. Nature and Grace. Dilemmas in the Modern Church. Sheed and Ward, New York, 1964, str. 9.

Moderný nasledovník Krista, počúvame dnes tvrdiť, spasí si dušu nie útekom zo sveta,ale naopak, pôsobením na svet, aby vzbudil v ňom v najvyššom stupni božské možnosti stvorenia. Špecifickou úlohou katolíckych laikov sa stáva obnova časného poriadku.

« Ako je poslaním hierarchie podávať a hodnoverne vysvetľovať mravné zásady, ktorými sa načim spravovať v tejto oblasti — píše Pavol VI. v encyklike « O rozvoji národov » (28) — je úlohou laikov svojimi dobrovoľnými podujatiami preniknúť kresťanským duchom — nečakajúc pasívne na pokyny a smernice — zmýšľanie a mravy, zákony a štruktúry pospolitosti, uprostred ktorej žijú. Katolícki laici sa majú rozhodne pričiniť o to, aby vdýchli týmto zmenám a reformám ducha evanjelia ».

Postoj moderného kresťana voči svetu a pozemským hodnotám začína byť iný, než aký v nedávnej minulosti prejavoval kresťan, ktorý svoju spásu videl v pohŕdaní svetom a jeho hodnotami a v úteku zo sveta.

Pastorálna konštitúcia o Cirkvi v dnešnom svete má ostré slová pre tých, ktorí by aj v našej dobe chceli takto zmýšľať a oddeľovať vieru od každodenného života.

« Koncil nabáda kresťanov, občanov oboch vlastí, aby sa usilovali verne plniť svoje pozemské povinnosti v duchu evanjelia. Mýlia sa tí, ktorí síce vedia, že tu nemáme trvalé bydlisko a hľadáme budúce (Žid 13, 14) a preto sa domnievajú že môžu zanedbávať svoje časné povinnosti, zabúdajúc, že práve viera nás zaväzuje poctivejšie ich plniť a to podľa povolania, ktorým je každý povolaný. Tak isto sa mýlia aj tí, ktorí si myslia práve opak, totiž, že sa môžu tak oddať časným prácam a úlohám, akoby nič nemali spoločného s náboženským životom, lebo o ňom majú takú predstavu, akoby spočíval iba na kultových úkonoch a v plnení niektorých povinností. Toto odtrhnutie viery, ktorú vyznávajú, od každodenného života mnohých, treba považovať za jeden z *najzávažnejších bludov terajšej doby* » (29).

Pavol VI. tiež prizvukuje, že časné úlohy a činnosti nespadajú len do pôsobnosti laikov, ale všetkých kresťanov; prav-

---

(28) Pavol VI., O rozvoji národov. Rím, č. 81.

(29) Pastorálna konštitúcia o Cirkvi v dnešnom svete, č. 43.

daže, obnova časného poriadku ostáva špecifickou úlohou laikov (30).

Celá *konštitúcia o Cirkvi v dnešnom svete* je vlastne venovaná otázke, ako sa díva dnešné kresťanstvo na svet a pozemské hodnoty. V úvode biskupi patetickými slovami opisujú aktívnu prítomnosť kresťanov v dnešnom svete: « Radosť a nádej, smútok a úzkosť ľudí dnešnej doby, predovšetkým chudobných a rozličným spôsobom trpiacich, sú nádejou, smútkom a úzkosťou i Kristových učeníkov; niet ničoho opravdu ľudského, čo by v ich srdciach nemalo ozveny. Ich spoločenstvo vytvárajú ľudia zjednotení v Kristovi, ktorých Duch Svätý vedie v ich putovaní do Otcovho kráľovstva, ľudia, čo prijali posolstvo spásy, aby ho ďalej podávali všetkým. Tu sú dôvody, prečo sa ono cíti byť opravdu hlboko spojeným s pokolením ľudským a jeho dejinami » (31).

« Treba uznať — píše francúzsky teológ Jean Daniélou, S. J. — že v Cirkvi 19. storočia voči týmto hodnotám — pretože boli bezpochyby zmiešané s bludmi — bol určitý postoj nedôvery, ktorý nachádzal ospravedlnenie vo viac-menej vedomom janzenizme. Preto medzi Cirkvou a modernou civilizáciou povstala určitá priepasť, ktorú sa usiluje koncil vyplniť. Ale na druhej strane, žijeme v dobe, v ktorej podivuhodný pokrok v moci nad vesmírom a spoločnosťou prostredníctvom techniky vyvolal vyvyšovanie pozemských hodnôt, ktoré sa stalo novým modloslužobníctvom. Ateizmus je výrazom tohto údivu človeka voči výplodom svojho génia, ktorý ho vedie k tomu, že ho pokladá za najvyššiu hodnotu a usudzuje, že jedine od neho musí očakávať svoje vlastné zdokonalenie. Pozemské hodnoty takto sa stávajú najvyššími hodnotami a tento koeficient absolútna ich radikálne prevracia. Cirkev je nútená upozorniť na toto nesprávne hodnotenie a postaviť pozemské hodnoty na ich pravé miesto » (32).

---

(30) Pavol VI., O rozvoji národov, č. 81.

(31) Pastorálna konštitúcia o Cirkvi v dnešnom svete, č. 1.

(32) Daniélou Jean, S.J. Mépris du monde et valeurs terrestres d'après le Concil Vatican II. Revue d'Ascétique et de Mystique 41 (1965) 421-422.

Tento kladný, ale zároveň aj zdržanlivý postoj Cirkvi voči pozemským hodnotám nevyhnutne sa musí odzrkadl'ovat' aj v duchovnom živote Cirkvi a jej údov, predovšetkým v úsilí uviest' do súladu činnost' s modlitbou, triezve ocenenie sveta s láskou k jeho pozitívnym hodnotám. V úvode liturgickej konštitúcie sa hovorí, že práve liturgia a zvlášt' eucharistická obeta podporuje toto úsilie. « Vo zvrchovanej miere prispievajú k tomu, aby veriaci svojím životom zvýraznili a iným zjavili Kristovo tajomstvo a skutočnú podstatu pravej Cirkvi, ktorá sa vyznačuje tým, že je l'udská a zároveň božská; viditel'ná a pritom oplývajúca neviditel'nými skutočnost'ami; horlivá v akcii a oddaná kontemplácii; prítomná vo svete, a predsa cudzinka; a to tak, že l'udské je pridružené a podriadené božskému, viditel'né neviditel'nému, akcia kontemplácii, súčasný svet budúcemu, ktorý hl'adáme » (33).

Od laikov, ktorí donedávna boli privel'mi závislí na hierarchii vyžaduje sa teraz *vlastná iniciatíva* (34). S týmto úzko súvisí aj *nová stratégia,* ktorú cítit' v súčasnej duchovnosti. V minulosti sa kládol dôraz najprv na osobné zdokonalenie krest'ana a až potom na apoštolát. Moderní kritici tohto postupu poukazujú na to, že proces sebazdokonal'ovania je vel'mi pomalý a že človek vlastne nikdy sa nevymkne z limitácií rozvoja svojho duchovného života. Normálny vývoj si vyžaduje venovat' sa činnosti hned' na začiatku. Súčasne s činnost'ou príde reflexia a duchovný pokrm, ked' potreby a požiadavky činnosti akosi priam nútia krest'ana, aby hl'adal osvieženie a silu vo svojom devocionálnom živote. Tento postoj k duchovnému životu sa dobre osvedčuje v niektorých moderných podujatiach, ako napr. v populárnom hnutí Krest'anskej robotníckej mládeže, ktoré založil kardinál Cardijn (34).

Záverom našej kapitoly môžeme povedat', že liturgická duchovnost' sa nám javí ako « tendencia po zjednotení celej duchovnej aktivity jednotlivca a jej pripodobenie a začlenenie do kultuálnej činnosti Cirkvi » (35). S touto liturgickou črtou úzko súvisí spoločenská povaha súčasnej

---

(33) KL (2).

(34) Porov· Greeley, o. c. str. 562.

(35) Brasò, G. M., Liturgia e spiritualità. Roma, 1958, str. 84.

duchovnosti a úsilie pôsobiť na svet a pozitívne ho pripravovať na prijatie Kristovej radostnej zvesti.

Biblická duchovnosť

V posledných desaťročiach, hlavne však od roku 1943, kedy pápež Pius XII. vydal biblickú encykliku « Divino afflante Spiritu », sme svedkami nevídaného rozkvetu biblických štúdií v katolíckej Cirkvi (36). « Návrat k Biblii » je heslom moderných teológov, ktorí vedia vycítiť «znamenia časov » a podať pomocnú ruku svojim súčasníkom pre riešenie ich duchovných problémov.

Teológovia vždy používali Sväté písmo ako prvú « autoritu » pre svoje dôkazy. Pritom sa usilovali, najmä od čias Tridentského snemu, dokázať, že články viery, ktoré predkladá Cirkev veriacim, nie sú ľudské výmysly, ale že sú skutočne obsiahnuté v prameňoch zjavenia, vo Svätom písme a v tradícii. Preto klasický postup dokazovania tézy bol: Probatur ex Sacra Scriptura, ex Traditione, ex ratione. Sväté písmo sa pritom používalo hlavne ako historický prameň.

Čo nového obsahuje dnešné biblické hnutie?

Moderní teológovia lepšie využívajú bohatstvá Svätého písma, ktoré vynášajú na povrch súčasné biblické vedy, ako tomu bolo v minulosti. Usilujú sa ich organicky asimilovať v teologickú syntézu. Pritom im nejde natoľko o vysvetľovanie historických a filologických ťažkostí zo strany neveriacov, ale vo Svätom písme vidia skôr knihu veriaceho človeka s prvotným cieľom poučiť veriacich, ako vo svetle zjavenia majú « hic et nunc » usporiadať svoj život, aby sa zapáčili Bohu a kladne odpovedali na milosrdnú iniciatívu jeho lásky (37).

Dnes je v obľube chápať Sväté písmo, náboženskú skú-

---

(36) V časopise Pápežského Biblického inštitútu « Periodica » každý rok sa zverejňuje zoznam kníh a článkov s biblickými námetmi. Roku 1952 tento zoznam obsahoval 2.678 titulov; nasledujúceho roku už 3.106, a teraz ešte viac. Porovn. Alonso Schökel Louis, S. J., Understanding Biblical Research. Herder, 1963, str. 123.

(37) Porovn. Vagaggini C., Tendenze recenti in teologia e spiritualità monastica. Problemi e orientamenti di spiritualità monastica, biblica e liturgica. Ediz. Paoline, 1961.

senosť, modlitbu, ba celé dejiny spásy ako *dialóg medzi Bohom a ľuďmi.* Pojem dialógu uviedol do cirkevných dokumentov súčasný pápež Pavol VI. vo svojej encyklike o Cirkvi. Táto idea v cirkevných dokumentoch je naozaj čosi nového a originálneho.

« Naši predchodcovia — píše Pavol VI. — nám zanechali ako veľkolepé dedičstvo poklady múdrosti, v ktorých sa práve prejavuje ich prozreteľnostné úsilie dať do súladu Božie úmysly so zmýšľaním ľudí, a to nie abstraktným spôsobom, ale v zrozumiteľnej reči našej doby. Nuž, či toto apoštolské úsilie nie je práve dialóg? » (38).

Pápež ďalej vysvetľuje, ako pojem dialógu veľmi dobre zvýrazňuje podstatu náboženstva, modlitby a dejín našej spásy.

« Náboženstvo vo svojej podstate znamená určitý dôverný vzťah medzi Bohom a človekom. A ten sa prejavuje modlitbou, ktorá je druhom dialógu. Priam tak aj zjavenie — to jest nadprirodzený vzťah, ktorý sám Boh nadviazal s ľuďmi — sa môže chápať ako dialóg, v ktorom sa Božie Slovo prihovára ľudstvu tajomstvom vtelenia a potom v Evanjeliu. Otcovský a svätý rozhovor medzi Bohom a ľuďmi, prerušený po žalostnom Adamovom páde, bol neskoršie obnovený v priebehu vekov. Dejiny ľudského spasenia podávajú práve tento dlhý a rozmanitý dialóg, ktorý Boh podivne nadviazal a v ňom mnohorakým spôsobom pokračuje. V tomto akoby rozhovore Krista s ľuďmi (porov. Bar 3,38), Boh zjavuje čosi o sebe samom, o tajomstve svojho života, o svojej jedinej podstate v troch Osobách. Zároveň dáva najavo, ako sa nám chce dať poznať, totiž ako Láska, a i to nám dáva na známosť, ako si ho máme podľa jeho vôle uctievať a mu slúžiť, totiž že láska je jeho najvyšším prikázaním. A dialóg sa stáva častejším a dôvernejším. I deti sú naň povolané, kým mystik v ňoch nachádza svoje plné uplatnenie » (39).

Z príkladu tohto dialógu medzi Bohom a ľuďmi Pavol VI. dedukuje vlastnosti dialógu medzi Cirkvou a dnešným svetom.

---

(38) Pavol VI., Ako má Cirkev plniť svoje poslanie v prítomnosti. Rím, 1968, str. 44.

(39) Tamže, str. 45-46.

Pojmom dialógu sa veľmi dobre charakterizuje vo všeobecnosti aj každá pravá náboženská skúsenosť. Tento pojem bol prenesený do duchovnosti zo Svätého písma, ktoré sa právom pokladá za záznam dialógu medzi Bohom a ľudstvom.

Známy biblický učenec R. A. MacKenzie, S. J. vysvetľujúc štruktúru Starého zákona nachádza v nej analógiu dialógu veľmi výstižnou.

« Podstatnou časťou tejto štruktúry, nakoľko ju možno sledovať v Starom zákone, je, že je to akási výmena. Na jednej strane je Božie dielo a na druhej odpoveď človeka. Dejiny spásy sa prejavujú ako nejaký dialóg. Boh hovorí k ľuďom, stvoreniam s darom reči a žiada od nich odpoveď. Ale reč na oboch stranách nie je iba jednoduchou výpoveďou slov; tak isto ako slová znamená aj skutky. Boh robí určité veci pre tieto stvorenia a ako odpoveď očakáva od nich určitú činnosť » (40).

Vieroučná konštitúcia o Božom zjavení takto oceňuje Sväté písmo ako dialóg:

« Vo Svätom písme a v posvätnej tradícii (Cirkev) vždy videla a vidí *najvyššie pravidlo* svojej viery, lebo Bohom vnuknuté a raz prevždy napísané, bez zmeny podáva slovo samého Boha a v slovách prorokov a apoštolov dáva zaznievať hlasu Ducha Svätého. Preto všetka hlásateľská činnosť Cirkvi i samotné kresťanské náboženstvo musí sa živiť a riadiť Svätým písmom. V posvätných knihách nebeský Otec s najväčšou láskou ide v ústrety svojim dietkam a s nimi hovorí. Božie slovo má takú moc a silu, že je pre Cirkev oporou a životnou silou, pre synov Cirkvi posilou vo viere, duševným pokrmom a večne čistým prameňom duchovného života » (41).

Tvrdenie, že Sväté písmo je normou, čiže pravidlom viery a celého kresťanského náboženstva, možno dvojako rozumieť.

Prvý zmysel je tento: Sväté písmo *stvárňuje* pravý duchovný život. Nábožné čítanie Svätého písma je celkom osobitným prameňom kresťanského duchovného života. Ak

---

(40) « The Structure of the Old Testament ». The Basilian Teacher, Febr. 1961, str. 157.

(41) Konštitúcia o Božom zjavení, KZ (21).

hovoríme o Svätom písme, že je pravidlom duchovného života, nemyslíme pritom len na nejaké intelektuálne kritérium, alebo nejaký vonkajší zákon správania sa. Biblia sa obracia k celému človekovi, k jeho citom, obrazotvornosti, vôli a rozumu. Slová Svätého písma sú čosi celkom iného ako úradné vieroučné prehlásenia učitel'ského úradu Cirkvi alebo ustanovenia a predpisy cirkevného zákonníka. Isteže aj tie sú pravidlom nášho krest'anského života, ale nemajú tú l'udskú prít'ažlivost', tú « útechu », o ktorej píše svätý Pavol v liste Rimanom: « Čokol'vek bolo napísané, nám na poučenie bolo napísané, aby sme mali nádej, skrze trpezlivost' a útechu, čerpanú z Písem » (42).

Sväté písmo je záznamom náboženskej skúsenosti istých privilegovaných členov Božieho l'udu. Títo inšpirovaní pôvodcovia nám nechali svoje reakcie viery na Božie zjavenie, zachytené v ich spisoch. Ked' si nábožne osvojujeme tieto posvätné texty, dotýka sa nás Kristova milost' v najhlbšom mieste našej bytosti. Sú pre nás príležitost'ou, aby sme sa skutočne začlenili do tohto dialógu s Bohom. Od posvätných spisovatel'ov sa učíme, ako aj my sami máme odpovedat' Bohu, ked' príde náš čas.

Sväté písmo je pravidlom duchovného života aj v tom zmysle, že je skutočným *meradlom* opravdivej náboženskej skúsenosti krest'ana.

Biblia je Božie slovo. To je paradoxné tvrdenie. Lebo Božie slovo je napísané v l'udskej reči l'udskými bytost'ami. Pán Boh nerozpráva slovensky, ani grécky, ani hebrejsky. Boh ani nepíše. Ked' veríme, že Biblia je Božie slovo, tým chceme povedat', že l'udskí pôvodcovia posvätných kníh dostali pri písaní osobitnú výsadu « inšpirácie », ktorá d'aleko presahuje inšpiráciu vel'kých svetových literárnych umelcov. Pôvodcovia Svätého písma boli vystrojení zvláštnou schopnost'ou zvýraznit' svojou vlastnou rečou Božie sebazjavenie. Z toho nasleduje, že prostredníctvom posvätných spisovatel'ov Boh sa aj nám prihovára, a to ovel'a priamejšie, osobnejšie a bezprostrednejšie, ako ked' nám hovorí skrze svoje stvorenia alebo zvyčajné udalosti l'udských dejín.

L'udská reč má trojakú funkciu.

---

(42) Rím 15, 4.

2

« Nie je iba nástrojom sprostredkovania ideí. Toto je priúzky pohl'ad na význam reči. Ked' sa obraciam na niekoho, môžem mu naozaj podat' nejakú informáciu, ktorú mám; toto je skutočne jeden z účelov reči. Ale obracaním sa na inú osobu nevyhnutne jej zdiel'am aj čosi zo seba samého: odhal'ujem svoju osobnost' tým, čo mu hovorím. A jestvuje ešte tretia funkcia reči: ak hovorím s inou osobou, tým ju akosi začleňujem do nového medziosobného vzt'ahu so sebou. Nesprostredkujem jej len určité informácie, ani jej nehovorím iba čosi o sebe samom, ale tiež vzbudzujem určitú reakciu v tom, na koho sa obraciam. Ked' som ho uviedol do tohto styku, ktorý voláme rečou, už nie je tým istým, čím bol predtým » (43).

Biblia ako Božie slovo istotne komunikuje Božiu pravdu l'ud'om; ale rozumové poučenie o Božej činnosti nie je jediný, ba ani hlavný ciel' Božieho zjavenia. Týmto ciel'om je naša « útecha », ako píše svätý Pavol. Tým, že je Božím slovom, zjavuje nám Boha najdôvernejším spôsobom. Ale okrem toho Božie posolstvo nás akoby strhuje a začleňuje do prúdu dejín spásy; chce nám povedat' čosi o nás samých, o našom mieste a našich úlohách v tomto svetovom dianí. Sväté písmo nás skutočne konfrontuje v našom každodennom živote, na ceste našej spásy.

Aby sa náš duchovný život naozaj « živil a riadil » Svätým písmom, treba si nám uvedomit' dve veci: *po prvé,* tendenciu Svätého písma sprítomňovat' minulé udalosti a *po druhé,* treba sa nám « navrátit' v duchu do tých d'alekých storočí Východu » (44), v ktorých žili posvätní spisovatelia — o čom hovorí Pius XII. vo svojej encyklike « Divino afflante Spiritu ».

Tendencia sprítomnit' minulé udalosti poukazuje na úsilie posvätných spisovatel'ov, aby vo Svätom písme zaznačené udalosti mali zmysel a význam pre človeka každej doby a každej generácie. Táto kvalita Svätého Písma viedla Cirkev k tomu, že Eucharistiu svojej verejnej bohoslužby zaradila do liturgie Božieho slova, ktoré je integrálnou čast'ou obety svätej omše.

---

(43) Stanley David, S. J., A Modern Scriptural Approach to the Spiritual Exercises. Chicago, 1967, str. 2-3.

(44) AAS 35 (1943) 314-315.

Príkladom tejto tendencie je výraz, ktorým Kristus často začína svoje ponaučenia: « Amen, amen, hovorím vám ». V knihe Deuteronomium posvätný spisovateľ obracia svoje posolstvo nie generácii Izraela v púšti, ale k svojim súčasníkom, keď dáva hovoriť Mojžišovi: « Počuj, Izrael, príkazy a ustanovenia, ktoré dnes oznamujem vašim ušiam. Naučte sa ich a dávajte pozor, aby ste ich plnili. Pán Boh náš, uzavrel na Horeb s nami zmluvu. Túto zmluvu neuzavrel s našimi otcami, lež s nami, čo tu všetci živí stojíme » (45).

Svätý Matúš v opisovaní minulých udalostí často používa prítomný čas, preto jeho evanjelium sa veľmi dobre hodí pre verejnú bohoslužbu. Týmto dáva najavo svoj úmysel, že Ježišove slová a jeho posolstvo majú význam pre všetkých ľudí každej doby. Ako ostatní inšpirovaní autori Matúš si je vedomý, že Boh zjavil seba samého cez sériu minulých udalostí; ale práve preto, že chcel, aby sa tá minulosť zachytila písmom pre ďalšie pokolenia, pokračuje vlastne v sebazjavovaní aj v našich časoch. Táto nehynúca sviežosť, mladosť a novosť písaného Božieho slova je jedna z hlavných kvalít, ktoré robia Sväté písmo najúčinnejšou normou kresťanskej náboženskej skúsenosti a « večne čistým prameňom duchovného života » (46).

Druhou podmienkou účinnosti Svätého písma je úsilie čitateľa vžiť sa do sociálnych, kultúrnych, politických a historických pomerov minulosti, v ktorej sa odohrali udalosti posvätných dejín. Toto je veľmi dôležité pre porozumenie evanjelií.

« Svätá matka Cirkev pevne a vytrvale učila a učí — hovorí sa v Konštitúcii o Božom zjavení (47) — že štyri evanjeliá, ktorých historickosť bez zakolísania zdôrazňuje, verne podávajú to, čo Ježiš Syn Boží skutočne robil a učil pre večnú spásu ľudí, kým žil medzi nimi až do dňa svojho nanebevstúpenia. Apoštoli, pravda, po nanebevstúpení Pána to, čo on sám hovoril a konal, odovzdali svojim poslucháčom s onou *plnšou znalosťou,* ktorú si nadobudli priamo zo slávnych udalostí okolo Krista a tým, že boli poučení svetlom

(45) Dt 5, 1-3.
(46) KZ (21).
(47) KZ (19).

Ducha pravdy. Svätí autori však napísali štyri evanjelia tak, že niečo vybrali z množstva vecí ústne alebo už aj písomne tradovaných, niečo sami sústavne usporiadali, alebo vysvetľovali, berúc ohľad na stav jednotlivých cirkví. Pritom zachovávali formu hlásania, ale vždy tak, že nám oznámili čistú pravdu o Ježišovi. Veci napísali na podklade vlastných pamätí a rozpomienok alebo podľa svedectva tých, "ktorí boli od začiatku očitými svedkami udalostí a služobníkmi slova", preto, aby sme poznali "spoľahlivosť" náuky, ktorú nás naučili ».

Čítanie Svätého písma nie je ľahkou vecou; vyžaduje dôkladné predbežné štúdium. Preto koncil povzbudzuje « synov Cirkvi, zaoberajúcich sa biblickými vedami, aby v duchu Cirkvi všemožne pokračovali v šťastne započatom diele, so stále novými a novými silami » (48).

Známy výrok svätého Hieronyma « kto nepozná Sväté písmo, nepozná Krista » platí aj pre dnešných kresťanov. Preto « Sväté písmo treba veriacim čo najviac sprístupniť » (49). Aj sama modlitba kresťana má doprevádzať čítanie Svätého písma, « ak sa má čítanie stať rozhovorom človeka s Bohom; lebo modlitbou Boha *oslovujeme* a čítaním Božieho slova Boha *počúvame* » (50).

Liturgia a Sväté písmo idú ruka v ruke. Preto biskupi na II. vatikánskom koncile neváhali tvrdiť: « aby sa docielila obnova, rozvoj a adaptácia posvätnej liturgie, treba roznecovať tú *lahodnú a živú náklonnosť k Svätému písmu*, o ktorej svedčí ctihodná tradícia východných i západných obradov » (51).

Záver našej štúdie je jasný: Cirkev túži po tom, aby duchovný život jej dietok v dnešnej dobe bol živený a riadený liturgiou a Svätým písmom. To neznamená odsudzovanie minulosti,ale skôr syntézu starých i nových prvkov. Bolo by nebezpečné, ba priam tragické, keby sme odsudzovali staré len preto, že je staré a vážili si nové veci len pre ich novotu. Správny postoj kresťana — hovoria americkí biskupi v spoločnom pastierskom liste o Cirkvi — je tento:

---

(48) KZ (23).
(49) KZ (22).
(50) KZ (25)
(51) KZ (24).

« Na minulosť sa díva s úctou, na prítomnosť so zodpovednosťou a na budúcnosť s vierou » (52).

« Staré a nové v kresťanskej duchovnosti nemožno rozdeliť na rozličné kúsky — píše K. Rahner — lebo nové je len vtedy pravé, ak zachová staré a staré len vtedy ostane živé, keď sa znova prežíva » (53).

My Slováci so svojou bohatou duchovnou tradíciou nábožných piesní a náklonnosťou k aktívnej účasti na bohoslužbách máme dobré predpoklady k opravdivej liturgickej obnove v duchu vatikánskeho koncilu. Musíme si vedieť vážiť tento duchovný poklad, ale sa nesmieme uspokojiť len s jeho udržovaním. Treba nám ho ďalej rozvíjať; tie krásne melódie, ozývajúce sa v našich kostoloch, mali by sme naplniť novým duchom, lepšie prispôsobeným duchu času a obnovenému duchu posvätnej liturgie.

Ešte väčšie úsilie nás čaká v oblasti Svätého písma. V tomto ohľade, musíme uznať, sme ďaleko za inými národmi. Nemáme ešte ani šikovné moderné vydanie celej Biblie, čo je prvý predpoklad k čítaniu Svätého písma. Aj keď sa splní tento materiálny predpoklad, bude nás čakať ešte vážnejšia povinnosť « roznietiť lahodnú a živú náklonnosť k Svätému písmu » v našom veriacom ľude.

Uvedomujeme si, že tieto skromné riadky o črtách súčasnej katolíckej duchovnosti, sú iba úvodom, aj to veľmi neúplným, k niektorým problémom duchovnej spisby, ktorá v celkovom rámci slovenskej literatúry je naozaj popoluškou. Duch II. vatikánskeho koncilu mal by zobudiť naše driemajúce sily.

---

(52) The Church in Our Day. Washington, 1967, str. 13.

(53) Frömmigkeit heute und morgen. Geist und Leben 39 (1966) 326-342.

Karol Strmeň

BÁSNE

ORFEUS V PODSVETÍ

Plášť sa mu okázale nerozvlnil,
keď vyšiel na breh, nevyplašili sa
v trstinách divé sliepky
a jazero sa nerozčerilo.

Zaváhal trochu, potom takmer zlostne
spak ruky hodil do vody
svoj vavrínový veniec,
za ktorým sa hneď ponorili
zobáky čiernych labutí.

Obrátil sa a cieľuvedome
prikročil k veľkej sfinge
usmiatej ešte z polospánku. Vtom už
zo všetkých vŕškov tujou dýchajúcich
zleteli k nemu sivé, bledé tiene
mužov a žien. A prosili ho o krv,
krv kohútiu a teplý život. V chládku
ich rybie ústa
slabikovali zimomrivé slová.
Ako mal, hviezdy,
neskúšať hlásku ako šero večnú?

ASSUMPTIO

Jej let bol šípom z jaspisu a hrou
farieb a slov. Nám pripomínal Styx
syrinxovými pohybmi a abstraktnou
nepredvídanou vlnou, takže nik
neodvážil sa vyvlastniť si jej
svetelný únik z času.

Prekonávaním nezmeratel'nej
tíšiny vládla
nad naším ml'kvym úžasom, kým nezašla
za naše oči do zrkadla slávy,
kde horí ako pochodeň
na zlatom múre.

L'ÚBOSTNÁ PIESEŇ

Trvanie čisté / pohl'ad v zajatí. / A jeseň
čo oblakmi sa košatí
a slová / prvé / krehké /bohatnú. / A nežnosť
nadobúda moc závratnú
Tvoj úsmev / závoj poodhrnutý. / A dotyk
pohl'adu takmer labutí
a chuť jak z trnky / šťastie / jediné. / A závrat
v nevyčerpanej vidine

MILOSŤ

Vyšuchoril sa mokrý vietor z l'anu
a ovialo ma zdravie zelene.
To ako by mi ranu
ofúkla mať a zahojila. (Nie,
nezahojila, iba potvrdila
a pol'udštila svätým dychom). Znova
zarazila ma chvíl'a,
keď vietor vie, že lieči,
a rozumie sa, mimovol'ky,
čarujúc divy nepremyslené.

Stadeto prejdem k lazom dobrých l'udí
po smidku chleba, pohár vody
a dobré slovo.

VODOVÁHA

V pozornej ruke človeka
tekuté tvoje oko, vodováha,
rozbehúva sa, uteká,
na slzičku sa premení a váha:

byť, a či nebyť? Stojí, tiká,
tiká a meria pokoj veľkolepý,
a stúpajúca bazilika
je v siedmom nebi.
Ticho je v tejto viditeľnej duši,
odkedy zduchovnela.
O čomsi peknom rozjíma
a blížnemu a Pánu Bohu slúži.

Šošovka: svätá bublina
kinetického tela.

ČAS

Na steble vyše pása
vyhnala tráva klas.
Klas kolembá sa,
prešľahuje nás.

Toto je krása.
A čo je čas?
Budúci hlas,
čo dozvukom zdá sa?

Preto je čas, že búrlivo v nás
hrá sa a jasá
úkon a ráz?

Preto sme, lebo zasa a zasa
cítime v zákmite rias,
čo naveky sa stráca?

SLOVENSKO, SOVIETSKE IMPÉRIUM A EURÓPA

Prof. Dr. Jozef A. Mikuš

Slovensko: Nástup zblúdencov

V starom Ríme za nadvlády patríciov otroci a gladiátori sa sprisahali, že nebudú viac trpieť útlak, obsluhovať a zabávať boháčov, že sa vzbúria.

Termín určil vodca na istý deň na pravé poludnie. Vtedy, všakže, najviac ľudí je na fóre, na námestiach, pred chrámami a po uliciach. Na signál podvodcov vyrazia, zneškodnia najprv miestnych patríciov a odporcov v tej-ktorej štvrti. Nato spoja sa v jednu masu, udrú na Kapitol a ovládnu Rím.

Vzbúriť sa na poludnie zdalo sa im najvhodnejšou chvíľou. « Pravé poludnie je, keď stojí slnko najvyššie » — doložil vodca sprisahancov a dal rozchod.

V určený deň otroci boli v pohotovosti od rána po celom meste, čakajúc poludnie. No čo sa nestalo? V jednej štvrti netrpezlivému podvodcovi sa zdalo o jedenástej, že slnko stojí najvyššie i dal povel k vzbure. V inej to isté sa stalo o pol-dvanástej a v ďalších o dvanástej, o pol-jednej a o jednej. Všade vyrazili, všade začali boj. Patricijským strážam, rozmiestneným po meste, nebolo však ťažko potlačiť vzbúrencov jednu skupinu za druhou. Zlyhali, vodcovia boli umučení a ostatní potrestaní pre nedostatok synchronizácie jednotlivých akcií.

Táto antická vbura nevdojak pripomína nejednotný nástup Slovákov do boja za samostatnosť.

Ústava prvej Česko-Slovenskej republiky z 29. februára 1920 jednoducho ignorovala Pittsburghskú dohodu a teoreticky i prakticky sankcionovala veľkočeský štát so Slovenskom ako koloniálnym príveskom. Bola to nehorázna, trúfalá facka Slovákom ako národu. Keď Ľudová strana zdvihla hodenú rukavicu a začala boj o autonómiu, slovenskí agrárnici, socialisti a komunisti nielenže neboli ochotní nasledovať A. Hlinku, ale agrárnici a socialisti za roky ďalej slúžili českému patriciátu. Boli presvedčení, že sa ich to netýka. Hodža, Šrobár, Kállay, Štefánek, Slávik, Dérer, atď., prisluhovali Prahe ako ministri a prikladali tehly na budovu veľko-českého štátu. Ba čo viac! Cez dlhé roky

hádzali polená pod nohy Ľudovej strane, prikladajúc zároveň druhé na oheň veľko-českej politiky. Ich stranníci slúžili zatiaľ ako zbrojnoši a informátori na hradoch a vo vežiach českej moci, po úradoch, na súdoch, na polícii.

Kto by pochyboval, že veci by sa neboli mohli vyvinúť celkom ináč, keby Hodžova strana bola vystupovala nie ako predlžené rameno českej agrárnej politiky, ale ako skutočná zástankyňa záujmov slovenského roľníctva. Ľudáci, národniari a agrárnici predstavovali spolu 32 poslancov, t.j., absolútnu väčšinu z 58, ktorých volilo Slovensko. Proti koalícii Hlinka — Rázus — Hodža centralizmus s Masarykovou dynastiou a Benešom ako následníkom by bol musel kapitulovať. Slovenským agrárnikom trvalo však dvadsať rokov, t.j. až po Mníchov, kým si v Žiline 6. októbra 1938 neuvedomili, že ich strana musí odvádzať svoju moc nie z milosti Prahy, nie zo správnych rád a sinekúr, ktoré jej poslancom a stranníkom za kolaboráciu graciózne udeľoval český kapitál, ale jedine z vôle slovenských roľníkov. Po Mníchove všetky výsady agrárnikov padli a oni museli sa postaviť na rodnú zem a domácu pôdu.

Komunisti za celý ten čas dali sa unášať hmlovinou marxizmu-leninizmu, snom o vláde svetového proletariátu. Nasilu chceli spojiť osud slovenskej chudoby s osudom svetovej robotníckej triedy. Holdovali chimére, že náprava pomerov pracovnej vrstvy na Slovensku a všade prijde zo sociálne primitívnej krajiny, akou bol a v mnohom smere ešte dosiaľ je Sovietsky zväz. Táto avantgarda Sovietov, títo interbrigadisti komunizmu tvorili na Slovensku nepatrnú menšinu. Preto oni mohli tam vystupovať len ako hospitanti českej robotníckej triedy. Z tejto nerovnej a nedôstojnej pozície nezostávalo im po r. 1945 urobiť nič iného, než pokračovať v českom vleku a odmientnuť Slovenský štát. Urobiť dištinkciu medzi štátom a režimom, medzi formou a obsahom, bolo priveľa na ich politickú imagináciu.

Keď po vojne Česko-Slovensko bolo obnovené nie z vôle slovenského národa, ale ako dôsledok Benešovej a Gottwaldovej dohody so Stalinom, Demokratická strana, ako väčšinový konglomerát na Slovensku, ktorý sústredil podstatný káder voličov bývalej Ľudovej a Agrárnej strany, mala nesporné predpoklady pre vynútenie federatívneho riešenia česko-slovenského pomeru. Kedže Košická dohoda bola prijala národný dualizmus, symetrická federácia bola za da-

ných pomerov jediným logickým riešením. Toto bolo jasné Čechom. Brnesky profesor ústavného práva, František Weyr vtedy to jasne povedal: « Alebo budú dva národy a nebude jednotného štátu, alebo bude jednotný štát a nebude dvoch národov ». Pre Dr. Lettricha, predsedu Demokratickej strany, na veľké prekvapenie právnikov, bola však aj tretia možnosť. V Čas-e on bol vhlásil, že nie je ani za federáciu, ani za autonómiu, ale za riešenie *sui generis*. Nuž, keď právnici nemôžu najsť pre nejakú inštitúciu definovateľný model, povedia, že ide o prípad *sui generis*.

Pred voľbami r. 1946 Dr. Lettrich bol za to, aby Demokratická strana kandidovala aj v Českých krajinách. On tiež dovolil, aby Slováci išli zaľudniť pre Čechov Nemcami vyprázdnené Sudety. Tieto skutočnosti svedčia, že pre predsedu Demokratickej strany Slovensko nebolo ani volebnou, ani populačnou, ani štátoprávnou jednotkou. Keby Slovensko v jeho myslení bolo bývalo rovnocenným partnerom Českých krajín, on by bol musel stiahnuť dôsledky z nárokov českej socialistickej väčšiny r. 1947 a 1948 preverovať poslancov Demokratickej strany, a vôbec kontrolovať túto stranu a celú situáciu na Slovensku. Jedným slovom, bol by musel ohradiť sa proti českej intervenčnej politike a v krajnom prípade pohroziť Prahe, že osamostatní Slovensko. Pre neho však Česko-Slovensko bolo primárnou kategóriou. Preto neodvážil sa vzopriet'. Nakoniec podvolil sa vydať svojich kolegov a tým seba samého českej socialistickej väčšine. Kde táto politika skončila, je všeobecne známe.

Po päťdesiatich rokoch blúdenia teraz aj slovenskí komunisti prišli na to, že jediná operačná základňa je rodná zem. R. 1946 ako líder strany, ktorá dostala len 30 % vo voľbách, G. Husák musel sa dať na milosť a nemilosť českej socialistickej väčšiny; najprv, aby rozbil Demokratickú stranu a potom, aby nastolil vládu komunistickej menšiny na Slovensku. Vtedy Husák bol centralista. Vo svojej knihe *Zápas o zajtrajšok*, str. 274, odôvodnil to takto:

« Moderný štát si v mnohých otázkach vyžaduje jednotnú úpravu zákonodárnu a v základných otázkach tiež jednotné vedenie a smernice vo výkone štátnej moci. Ústava dáva národnému zhromaždeniu i vláde všetky možnosti a inštrumenty, aby celý štát bol pevne k socialistickému usporiadaniu vedený ».

Len po poprave Clementisovej, keď Husáka českí policajti viedli s retiazkami na rukách do ruziňskej väznice pri Prahe, uvedomil si bývalý predseda Zboru povereníkov, že tu nejde o osobné poníženie, ale o krivdu páchanú na Slovensku. Odvtedy stal sa aj on federalistom.

Po Štefánikovej, Tisovej a Clementisovej smrti teda všetky zložky slovenskej politiky dospeli k náhľadu, ktorý Hlinkovi a iným bol jasný pred päťdesiatimi rokmi: Slováci sú suverénny národ, ktorý nechce viac žiť z milosti žiadneho iného národa. Nuž bol to čas krutého, dlhého, nerovnomerného dospievania, dospievania, ktoré je len v politike možné. V prírode naozaj niet príkladu, aby jablko dozrelo na jednej strane a zostalo kyslé na druhej.

* * *

Slovenský národ si konečne uvedomil civilizačné hodnoty, ktoré z neho tvoria osobitný celok a zjednotil sa v ohni bojov za spoločný dejinný osud. Zatisnutí nespravodlivosťou a arogantnosťou cudzích do toho istého tmavého kúta, do väzníc, pracovných táborov a urániových baní, Slováci si konečne uvedomili svoju totožnosť. Tam im spadli odrazu všetky beľmá, zmizla farbosleposť, čo im prekážala vzájomne sa poznať, dohodnúť sa a vzájomne si ruky stisnúť. Tam sa ich dejiny stali civilizáciou. Čo bolo efemerné, menlivé, ztratilo na význame. Národ začal sa črtať, na pozadí minulosti nie ako abstraktná kresba, nie ako dymové kontúry, ale ako Rodinova socha, ako žulová osobitosť.

Toto vykryštalizovanie, ztvrdnutie, dotvorenie sa slovenskej národnej individuality je výsledkom menovite bojov s Čechmi za ostatných päťdesiat rokov. Odolnosť tejto individuality, jej špecifická tvrdosť rozhodne pre blízku i ďalekú budúcnosť o tom, či Slováci vydržia ako skalopevný celok, či ako *ethnicum,* žijúce od vekov na vlastnej pôde praotcov, budú vedieť postaviť si raz vlastnú, susedmi nekontrolavanú vládu, či budú schopní vybojovať si miesto na mape Európy, alebo sa utopia v sovietsko-rusko-tatarskom prívale, ktorý ich v auguste 1968 postihol.

Sovietske Impérium: Nápor Ázie na Európu

Obsadenie Česko-Slovenska v auguste 1968 zapôsobilo na mnohých, menovite na tých, čo verili vo vývin, liberalizáciu,

demokratizáciu a ďalšiu pokojnú koexistenciu Západu a Východu, ako hrom z jasného neba. Mnohých ľudí toto obsadenie vzrušilo však viac preto, že ztratili jednu ilúziu, že ich mydlová bublina praskla, než preto, že slovenský a český národ ztratili i tú trochu slobody, o ktorú sa po dvadsiatich rokoch otročenia usilovali. A jednako ciele Sovietskeho zväzu a metódy ich uskutočňovania za päťdesiat rokov by boli mali stačiť, aby presvedčili nielen naívnych novinárov a štátnikov, ale celý slobodný svet o bezhraničnom egoizme Sovietov. Od začiatku komunizmu bolo jasné, že marxistickoeurázijský chanát, predstavovaný Moskvou, neriadi sa podľa diplomatických zvyklostí a zdvorilostí západnej civilizácie.

Sovietsky zväz svojím materializmom, svojím pohrdaním duchovnosti, ukázal sa v porovnaní s civilizáciou Európy ako celkom cudzia ideológia. Bolo by však omylom posudzovať pôsobenie Ruska v Európe ako výlučný výsledok marxizmu. Marxizmus mohol nastoliť mechanizovanú spoločnosť. No nevynašiel ruskú mentalitu. Pre pochopenie ruskej politiky treba ísť ďaleko do dejín, do doby byzantských vplyvov, do periody od Alexandra Nevského (1263) do Ivana Veľkého (1480), keď Rusko bolo vazalskou krajinou tatarského chána a keď moskovské veľkokniežatá chodili na poklonu ku chánovi do Saraju na dolnej Volhe a odovzdávať mu vazalské poplatky. Vyše dvesto rokov žili takto Rusi v dvojznačnej situácii: na jednej strane museli byť servílni voči predstaviteľom Zlatej hordy; na druhej strane neprestávali dúfať, že raz budú môcť zvrhnúť tatarské jarmo. Byzantinizmus a orientálna lstivosť stali sa takto prímieškami ich mentality, konštantou ich povahy. Tento povahový zlom prejavoval sa v mentálnej štruktúre mnohých ruských vládcov. Akoby dve odlišné nátury pasovali sa v ich osobnosti o prevahu. Nesúvislosti a rozpory v ich myslení a konaní boli príčinou utrpenia pre nich samých a ich poddaných. Historici hovoria, že Ivan Hrozný vedel byť arogantný a pokorný, surový a veľkodušný, primitívny a pokrokový, jemný a barbarský. Sklon Petra Veľkého k zúrivosti a surovosti, jeho emotívnosť pri všetkých kladných reformách, zostali výsmechom racionality. Nábehy Alexandra I. k roztopašnosti a mysticizmu prejavovali podobnú duševnú excentrickosť. A či Brežnev, typický Rus, nedal sa do plaču, keď česko-slovenská delegácia rokovala

s ním v lete 1948, ako o tom bol pred obsadením Česko-Slovenska referoval v pražskom Parlamente jeho predseda Smrkovský?

Konat' nie podl'a rozumu a logiky, ale podl'a inštinktu, je podl'a Oswalda Spenglera vlastnost'ou dionýziovskej civilizácie. Je to civilizácia detí prírody, nomádov, stepných kočovníkov. Rusi, vymanivší sa spod vlády Zlatej hordy, nastolili potom v Moskve praktiky tejže hordy.

Toto nám prichodí na mysel', ked' uvažujeme nad výčinami marxisticko-ázijského impéria spravovaného z Moskvy. Väčšia moc, expanzia, nadvláda sú jeho ciel'om. Násilenstvo a vierolomnost' sú jeho metódou.

Medzi výdobitky západnej civilizácie od dôb Grékov patrilo uznat' osobnú immunitu úradných vyjednávačov. Rimania mali v tomto smere zásadu: *Etiam adversus hostem fides servanda est.*

Ked' r. 1956 za mad'arského povstania sovietsky generál požiadal velitel'a Budapešti, Pála Malétera o stretnutie, tento to prijal podl'a zvyklostí civilizovaných národov. Maléter šiel na schôdzku. No nikdy sa z nej nevrátil.

Skoro tak isto pochodil Alexander Dubček. Po obsadení Prahy, nad ránom 21. augusta 1968, Rusi ho zajali zo zasedania, dali mu putá na ruky a odvliekli do neznáma, aby ho dva dni držali na križovatke života a smrti.

No nejde tu len o postup voči vyjednávačom, ale voči celým národom. Od krest'anského stredoveku v medzinárodných vzt'ahoch platila zásada *Pacta sunt servanda.* Táto zásada spočívala na viere v Boha, na presvedčení, že porušenie zmlúv by bolo porušením vyššej mravnosti. A tu príde Stalin a s cynizmom stepného kočovníka vyhlási: « Zmluvy sú ako koláče: sú, aby sa lámali ». Či si Eduard Beneš uvedomil dosah svojho počínania, ked' 12. decembra 1943 podpísal so Stalinom dohodu o obnovení Česko-Slovenska a o vzájomnej pomoci a priatel'stve so Sovietskym zväzom? Ku koncu druhej svetovej vojny Sovieti podpísali Chartu Spojených národov, kde sa hovorí o práve národov na samourčenie a nezávislost', o práve štátov na suverenitu. No hned' nato donútili východoeuropské štáty, obsadené v ten čas sovietskou armádou, začlenit' sa « dobrovol'ne » do sovietskej záujmovej sféry, stat' sa členmi Varšavského paktu a neskôr Rady vzájomnej hospodárskej pomoci (COMECON).

Všetky tieto dohody pripomínajú zmluvy rímskeho impé-

ria s porazenými národami (populi vectigales). Medzinárodné právo ich označuje ako zmluvy uzavreté medzi nerovnými partnermi (foedera iniqua). Dnes Sovietsky zväz ovláda obrovský priestor vo Východnej Európe práve na základe takýchto nerovných a vynútených zmlúv, ktoré nemajú vysvetlenia v spoločných záujmoch kontrahentov, ale jedine v imperiálnych záujmoch Ruska.

D'alej v medzinárodných vzt'ahoch platí zásada, že zmluvy trvajú *rebus sic stantibus*, t. j. za nezmenených pomerov; ked' teda zmluvný partner usúdi, že ním podpísaná zmluva prestala hájit' jeho pôvodny záujem, môže od nej odstúpit'. Bez ohl'adu na to, či to bolo správne a či nie, no s odvolaním sa na túto zásadu de Gaulle vystúpil z vojenskej štruktúry Severoatlantického paktu. I ked' s pol'utovaním, jeho vôl'u všetci ostatní členovia tohože paktu vzali na vedomie.

Na rozdiel od toho, Sovietsky zväz, ktorý vykorist'uje satelitné štáty politicky, vojensky a hospodársky, ignoruje vôl'u malého štátu, ktorý si po dvadsiatich rokoch uvedomil katastrofálny dosah takého vykorist'ovania a proti vôli vlády i obyvatel'stva vojensky ho obsadil.

Dňa 3. októbra 1968 Andrej Gromyko vyhlásil na valnom zhromaždení Spojených národov, že Sovietsky zväz stavia záujmy socialistickej vospolnosti, t. j. záujmy svojho impéria a jeho hraníc nad suverenitu a hranice jednotlivých členských štátov. To mu však neprekážalo, aby sa hned' nerozhovoril cynicky o potrebe dohody o odzbrojení. Ak ani takáto flagrantná nezrovnalost' vo vývodoch zahraničného ministra Sovietskeho zväzu na svetovom fóre nie je schopná vyvolat' živú reakciu a otvorit' oči delegátom slobodného sveta, treba sa s obavou pýtat', či západná civilizácia nie je viac chorá, než sme si to mysleli.

Európa: La belle au bois dormant

Európa od dôb gréckej prehistórie je mýt a nie skutočnost'. Boli tam, pravda, impéria. No zrútili sa pre násilníctvo jedných a hašterivost' a nepochopenie druhých. Dosial' bolo tam privel'a komplexov prestíže, primoc posvätných kráv a národných amuletov, čo zahatali cestu európskemu zjednoteniu. Kde je impérium Júlia Cézara, Karola Vel'kého, Karola V. alebo Napoleona? Európa dodnes, to sú len trosky toho, čo bolo, len fragmenty, prvky možného riešenia. No nie je to ani záblesk toho riešenia.

Versailleskí plánovači Európy nemali, žial', na mysli nahradit' novšie impéria lepšou štruktúrou, ale skôr pomstit' sa na bývalých vládnucich národoch. Pseudoreformátori a pseudoštátnici prehnali kyvadlo na druhý extrém. Po pät'desiatich rokoch T. G. Masaryk a E. Beneš javia sa nám v inom svetle. Pripadajú nám ako drobní politikári alebo skôr ako termity, čo rozožrali ostatné spojivá medzi národami Strednej Európy, čo balkanizovali celý ten priestor, aby si vybudovali osobné pašaliky a satrapie. Boli to rozbíjači a nie tvorčí géniovia, za akých ich mnohí neinformovaní l'udia často dosial' považujú. Rakúsko-Uhorsko bolo treba reformovat' a nie rozbit'. Im však nešlo o európsku vospolnost', ale o partikularistické ciele. Tak T. G. Masaryk a E. Beneš so svojou politikou a jej dôsledkami otvorili dvere rusko-ázijskej invázii do Strednej Európy.

Ak de Gaulle ešte nedávno definoval Európu ako priestor siahajúci od Atlantika až po Ural, sotva si uvedomil, že jeho definícia zodpovedala iba stredovekým skutočnostiam, a to skôr skutočnostiam kultúrnym než politickým. Dnešná Európa je nebezpečne rozdelená. Sovietska moc rozprestiera sa dnes od Vladivostoku až po Karlove Vary. Je namierená priamo do srdca rozpolteného Nemecka. Zakial' Európa je zredukovaná na oblast' Atlantika a západného Stredozemia, zatial' Sovietske impérium potenciálne, t.j. letecky, môže kontrolovat' celý eurázijský kontinent. Tento fakt je odrazu meradlom sovietskych možností a európskej dekadencie. Mal Osvald Spengler túto situáciu pred očima, ked' písal pred pät'desiatimi rokmi svoje chýrne dielo *Untergang des Abendlandes?*

V každom prípade Európa je v kritickom položení, kde ide o jej bytie a nebytie ako civilizácie. Obsadenie Česko-Slovenska sa vel'mi ponáša na vpád Hunov r. 451 do Francúzska, na vpád Tatarov v prvej polovici 13. storočia a na vpád Turkov v druhej polovici 15. storočia do Strednej Európy. V každom z týchto prípadov Európa bola hrozivo zmenšená na svojom celkovom význame, na svojej politickej a územnej celistvosti.

Ako hodlá okyptená Európa reagovat' teraz pred sovietsko-ázijskym náporom? Kde je Aetius, čo ju zjednotí, aby sa postavila na odpor proti tomuto tlaku? Hoci Západná Európa má teraz okolo 330 miliónov obyvatel'ov, za terajšej rozbitosti politickej a hospodárskej a za súčasnej svetovej

konštelácie nebude sa môcť vyhnúť ďalším účinkom sovietskeho náporu. Proti 170 sovietskym divíziam, Severoatlantický pakt nevedel dosiaľ postaviť ani 45 divízií.

Ako zakliata princezna dnes Európa čaká na sitnianskych a blaníckych rytierov, na obrnencov cisára Fridricha Barbarossu, na Cromwellovych Ironsides, na poľských hulánov Jána Sobieskeho, na chýrnych pešiakov Napoleona. Kto prebudí tieto spiace armády a zorganizuje ich na obranu západnej civilizácie?

A konečne, kde je tá chýrna európska diplomacia, kde nejaký Talleyrand, čo by zjednotil Európu v Svätú Alianciu federovaných národov, čo by izoloval a nakoniec rozložil Sovietsko-Ázijské Impérium?

STRETNUTIE INVALIDA

Za tieňom zlomeným
vo dve poly
mesiac píše abecedu
Aj ten život raz bol iný
nie dve poly
čo ho už späť neprivedú
Boli roky bola mladosť
prišiel pád
toho kto bol v tejto koži
nemožno už privolať
A tak kráča život iný
tieň života prvého
Barla klope
hlava klesá
a zrak v uhol zlomený
pozerá sa na nebesá
(Na zemi sú ľudia slepí
aj bez tejto premeny)

V knihe stojí jeho meno
doma metál kovový
Ženu stratil než sa vrátil
— od mladosti sirota —

Kamaráti často spomnú
aj tú chvíľu neprítomnú
keď stratil kus života

Dnes sa vlečie
— jemu už nič neutečie —
nocou krajom ulice
a nik z ľudí — iba mesiac
pohladí ho na líce

S tieňom jeho života
kráča iný život aj
Mesiac píše abecedu
A nik nevie
či ho roky v osud taký
neprivedú

Marian Žiar

ŠTÚROVSKÁ KONCEPCIA SAMOSTATNOSTI SLOVENSKA

Dr. Imrich Kružliak

Bola to vlastne len jedna veta, ktorá vošla tak hlboko do pamäti Slovákov, že sprevádza ich túžby a kroky až po dnešné časy. Štúr na Myjave 19. septembra 1848 vyhlásil: My týmto za neodvislých od Maďarov sa vyhlasujeme. Aby sme správne pochopili politický zmysel tohto vyhlásenia, treba si pripomenúť menovite mikulášske Žiadosti slovenského národa z 10. mája 1848. Tieto Žiadosti po prvý raz v našich moderných dejinách obsahujú štátoprávne požiadavky Slovákov. Nie v zmysle suverenity nezávislého národného štátu, ale v zmysle národnej rovnoprávnosti, čiže federalizácie rakúskej ríše. Slováci už v Liptovskom Svätom Mikuláši žiadali: celouhorský všeobecný snem s primeraným zastúpením každého národa, osobitné národné snemy, etnické hranice každého národa, slovenské domobranecké sbory, slovenskú národnú zástavu ako znak slo-

venskej národnej politickej zvrchovanosti a rovné aktívne i pasívne volebné právo (1).

Štúr svojím vyhlásením na Myjave len zdôraznil slovenské politické požiadavky. V priebehu revolúcie, ktorú štúrovci viedli proti mad'arskej politickej nadvláde a národnostnému útlaku sa ukázalo, že to nebolo len revolučné heslo, ale jasná politická koncepcia. Štúr na Myjave deklaroval právo Slovákov presne podl'a zásad toho istého princípu samourčenia, aký sa v európskej politike začal uplatňovat' o 70 rokov neskoršie. Toto vyhlásenie zodpovedá celej Štúrovej národnej a politickej koncepcii. Vieme, že už inokedy Štúr povedal, že « národ, kým si udrží samostatnost', je údom l'udstva, ale ak sa zleje dovedna s iným národom, stáva sa len žilkou, a preto každý šl'achetný národ, ak je to v jeho moci, zvolí si veru istotne len to prvé » (2).

Bližšiu interpretáciu Štúrovho vyhlásenia na Myjave nachádzame najmä v petícii (3), ktorú 13. apríla 1849 poslali Hurban, Hodža a Štúr ministerstvu spoločných vecí vo Viedni. Slovenské stanovisko vykladajú tu medzi iným takto: « Pre jednotu a d'alšie trvanie monarchie je osamostatnenie Slovenska neodkladne potrebné... Vzhl'adom na etnografické a zemepisné položenie Slovákov nestojí vonkoncom nič v ceste ich ústavnoprávnemu osamostatneniu, nakol'ko ide o približne trojmiliónový národ, ktorý žije v kompaktnom celku pozdl'ž Karpatskej ret'aze a v nepretržitom rade od Dunaja na východ až k rieke Teplej a Ondave sa rozprestiera » (4).

---

(1) Karol Rebro: Štátoprávne požiadavky Slovákov v rokoch 1848-1849 (Sborník *Slováci a ich národný vývin*, Bratislava 1966, str. 182-212).

(2) Takýchto a podobných prejavov nachádzame u Štúra mnoho. A to jak v jeho článkoch v Slovenských národných novinách, tak aj v jeho diele Nárečie slovenské alebo potreba písania v tomto nárečí.

(3) Petition der slowakischen Deputierten Hurban, Hodža und Štur an das Gesamtministerium über die abgesonderte Konstituierung der Slowakei nachádzame v knihe Hans Lades: Die Nationalitätenfrage im Karpatenraum, Wien 1941.

(4) Citáty zo slovenského prekladu tohto memoranda preberám zo štúdie prof. Dr. Jozefa Kirschbauma: Memorandum štúrovcov za samostatnost' Slovenska (Literárny almanach Slováka v Amerike, Whinting, Ind. 1957, str. 30-35).

Boli to jasné slová a bol v nich už konkrétny politický program. Že ho Slováci nevedeli uskutočnit' už v čase prvého revolučného vystúpenia za slobodu, to jest v rokoch 1848-49, to vysvetl'uje viac okolností. Ale aj tu nám najlepšie vysvetlenie dávajú sami osnovatelia tejto petície a vodcovia revolúcie. V petícii hovoria, že « Slováci boli vo svojej viere otrasení a v nádejách sklamaní opatreniami, ktoré cisárski komisári v župách zaviedli. Nielen staré nenávidené zariadenia s cisárskymi komisármi vstúpili v platnost', ale dokonca nové prenasledovanie a utláčanie bolo k starému, akoby na posmech za vernost' Slovákov, pridané ».

Vodcovia slovenskej revolúcie žiadali rovnoprávnost' v rámci rakúskej ríše, čiže pretvorenie monarchie na federáciu národných štátov. Profesor Rapant síce hovorí, že slovenský národ bol vtedy « hotovou skutočnost'ou zo stránky ideologickej, zo stránky národného povedomia (obmedzeného, pravda, len na tenkú vrstvu vodcovskú), nebol však hotový po stránke spoločenskej a najmä politicko-organizačnej » (5). To môže byt' pravda, keby sme vtedajšiu situáciu posudzovali dnešnými kritériami. Musíme však pripustit', že vodcovia slovenskej revolúcie tiež poznali situáciu svojho národa, jeho nedostatky a slabosti, a predsa verili v jeho životaschopnost'. Vedeli, že schopnost' a sila národného spoločenstva sa často v plnej miere prejavia až potom, ked' národ môže konzumovat' svoje práva, ked' je politicky postavený na roveň iným národom a môže sa bez ohrozenia a strachu slobodne rozvíjat'. Dosvedčuje to aj kvalifikácia, ktorú vystavili Slovákom Hurban, Hodža a Štúr v tejto petícii. Charakterizujú Slovákov ako « tvorivý, usilovný, všetkými duchovnými a telesnými schopnost'ami obdarený národ ». Hovoria však, že « v doterajšom svojom položení neboli vôbec v stave tieto svoje vlastnosti rozvinút' a im zodpovedajúci život si pripravit'. Hoci od prírody bohato obdarení, museli napriek tomu biedny život viest' a v ohl'ade intelektuálnom za inými vzdelanými národmi zaostali. Nie pre nedostatok duchovných schopností a vôle sa toto stalo, ale pre politické položenie v akom sa nachádzali ».

Týmto kritickým odhadom slovenskej situácie štúrovci potvrdzujú svoj zmysel pre realitu. Videli politické posta-

(5) Daniel Rapant: Dejiny slovenského povstania r. 1848-49, str. 131.

venie svojho národa, videli, že Slováci nemajú tu možnosti národného a kultúrneho rozvoja a preto sa rozhodli vymaniť ich z nadvlády Maďarov a zaistiť im samostatné štátoprávne postavenie na princípe národnej rovnoprávnosti. V spomenutej petícii odkrývajú nebezpečenstvo maďarskej nadvlády celkom jasnými slovami. Hovoria: « V nedávnom čase si Maďari, vedení túžbou po nadvláde a ... ctibažnými plánmi určili za cieľ všetky nemaďarské národy Uhorska a najmä Slovákov obrať o rodnú reč a maďarizovať'... Tento vzájomne nepriateľský postoj národov bude rakúskemu štátu vždy hroziť vnútornými nepokojmi ba dokonca občianskou vojnou, ktorá by mohla byť o toľko nebezpečnejšou, o koľko slovanským národom v rakúskej monarchii osud ich bratov v budúcom Uhorsku nemôže byť menej ľahostajný a o koľko tieto sympatie v ostatnom čase v spoločnom boji proti tým istým utláčateľom vzrástli ».

Všetky tieto citáty zo spomenutej petície ukazujú ako štúrovci zrele a reálne hodnotili situáciu v rakúskej ríši. Natíska sa nám vari otázka: čo vlastne sledovali touto petíciou rakúskemu ministerstvu spoločných vecí? Aj na to nám dávajú najlepšiu odpoveď sami: odporúčajú do láskavej pozornosti vládnym viedenským miestam jednak princípy uznania slovenského národa, jednak ústavné riešenie jeho politického postavenia. Súčasne sa dovolávajú cisárskeho prísľubu o zrovnoprávnenie všetkých národov Uhorska. Pritom argumentujú takto: « Nielen pre Slovákov, ale aj pre jednotu a ďalšie trvanie monarchie je osamostatnenie Slovenska, podľa najvnútornejšieho presvedčenia delegácie neodkladne potrebné ».

V historickej perspektíve aj Štúrovo myjavské vyhlásenie, aj petícia vodcov slovenskej revolúcie ministerstvu spoločných vecí vo Viedni, sú významným dokumentom slovenského národa v jeho zápase za slobodu a rovnoprávnosť.

DUŠANOVA SVADBA

Július Štefkovič

Bežal po ulici ako keby ho boli hnali.

— Kdeže tak naponáhle? — zvolal som naň. — Vari len necestuješ?

— Ani reči o ceste. Do kostola idem.

— Do kostola?

— Vari je dnes sviatok?

Dušan, namiesto toho aby odpovedal na moju otázku, ma chytil za rameno a začal ma ťahať smerom, kam mal namierené.

Až po niekoľkých krokoch dodal:

— Dnes nie je sviatok. Je obyčajný robotný deň. Vidíš tamto tú vysokú budovu, čo vyčnieva spomedzi stromov? To je kostol. Náš kostol. Keď mi to čas a okolnosti dovolia, vždy doň zajdem. I keď len na niekoľko minút.

— Je veľký a aj pekný, — pokračoval môj sprievodca.

— Poď, nezaškodí ti, keď ho uvidíš zblízka. Času máš dosť, nič nestratíš, naliehal Dušan a znovu ma začal ťahať — priam nasilu.

— Je pomerne nový. Môže mať okolo päťdesiat rokov. Nieto v ňom preto starožitností. Ani zlata a striebra nenájdeš v ňom azda toľko ako v iných. Ale zato je pekný a zaujímavý.

Medzitým ako sa Dušan vžíval do nového povolania, priblížili sme sa ku kostolu. Zastali sme pred jeho veľkolepým mohutným priečelím. Podľa vonkajšieho vzhľadu a tiež podľa jeho rozlohy, skôr než kostol, bolo by mu azda pristalo meno katedrála alebo bazilika. Vysoko na priečelí budovy bol veľký oblok z bieleho travertínu podobný ružici. Po obidvoch stranách priečelia sedeli dva levy vytesané z mramora. Pod nimi po celej šírke čelnej steny sa tiahlo ozdobné biele stľporadie. Budova, postavená z tmavočervených hladkých tehál, bola popretkávaná bielym travertínom. Tak isto aj štvorhranná veža v úzadí. Na chráme i na veži boli zrejmé znaky románskeho slohu. Schody, ústiace na ulicu, boli pokryté tmavočerveným kobercom, ktorý siahal od hlavného oltára až sem. Na verajách vchodu viseli záclony z ťažkého brokátu s pozlátenou obrubou. Pred kostolom vládol nezvyčainý ruch.

— Prišli sme práve vhod. Ako na zavolanie, — nadhodil Dušan len čo sme sa rozhliadli okolo seba.

— Zo sviatočnej nálady, čo sa tu chystá, sa i nám ujde.

— Ako? — podíval som sa naň s údivom. — Pred chvíľou si povedal, že nie je sviatok, že je robotný deň a teraz spomínaš sviatočnú náladu. Je a či nie je sviatok?

— Nuž a či nevidíš, ako je to tu všetko vyparádené? Svadba je. Vari to nie je sviatok, — vysvetľoval Dušan s vyjasnenou tvárou a povýšeným hlasom ešte dodal:

— A keď už sme tu, ujde sa i nám. Neobídeme naprázdno.

Prišla mi na um moja utečenecká strava v menze, čo jej bolo veľa na to, aby si zomrel a málo na to, aby si žil, a oddal som sa myšlienkam na najbližšiu budúcnosť. O takom šťastí som pred chvíľou ešte ani nesníval. Prišlo ako manna z neba. Naozaj ako na zavolanie. Hej, veď bolo aj načase. Po toľkých mesiacoch pôstu. Už som aj zabudol, ako vyzerá bohatý a pekne prikrytý stôl a tiež na to, že okrem čiernej fazule na obed i na večeru, jestvujú aj iné jedlá.

— Nuž ale tento Dušan! Ako si to len vedel dobre zariadiť. Kto by to bol o ňom aj povedal?

Ja sa držím na nohách o chlebe a o vode, a on sa tu na svadobných hostinách vypáša. Preto aj tak dobre vyzerá. Len ako ku tomu príde? Prečo ho pozývajú? Azda im pri niečom pomáha? Ťahá mechy na organe, vyzváňa alebo miništruje? Kto ho vie. Však sa to azda dozviem, pochváli sa. Nateraz je dôležité iba to, že má takéto nevídané možnosti a nadovšetko to, že sa i mne z nich niečo ujde. Takéto šťastie! Vyzerá ako keby nevedel do troch narátať, a tu ho máš. Predstihol všetkých. A nepochválil sa pred nikým. Ani slova nepovedal. Múdro urobil, že sa nepriznal. Nakoniec by mu to bol niekto pokazil.

Akokoľvek sa Dušan vyjadril jasne a zreteľne o našej účasti na svadobnej hostine, jedno mi ešte stále nešlo do hlavy a ostávalo bez odpovedi: Prečo ho pozývajú? Pre jeho pekné oči celkom iste nie. Nejaký vážny dôvod, nejaká príčina musí byť.

— Počuj, Dušan, nechajme žarty bokom. To sa ti naozaj ujde niečo, keď je tuná svadba? Alebo si robíš zo mňa iba dobrý deň.

Dušan sa trochu zamračil a odsekol:

— Aký si len nedočkavý a nedôverčivý. Samozrejme, že sa mi ujde. Buď trpezlivý a uvidíš na vlastné oči. Ani ty neobídeš naprázdno. Len vyčkaj.

V duši sa mi rozhostil sladký pocit istoty a blaženého očakávania. To, na čo som myslel hneď od prvopočiatku, bola pravda. Nemýlil som sa. Dobre som uhádol. Naša prítomnosť na svadobnom bankete bola od tejto chvíle zaručená a istá.

Potešil som sa Dušanovmu uisteniu a zaumienil som si, že sa ho už nebudem vypytovať na nič, nebudem ho znepokojovať. Vyčkám trpezlive až do konca a nebudem sa robiť smiešnym, ako malý chlapec, pre kúsok koláča alebo pre kuracie stehno. A tiež aj preto, aby som napokon ešte niečo nepokazil pre svoju nenasýtnu zvedavosť.

Oveľa osožnejšie bude sústrediť sa na to, čo malo prísť. Pripraviť sa. Zvonku i zdnuká. Prispôsobiť sa na príležitosť a na okolnosti. Bolo by načim odbehnúť domov a obliecť sa do lepších šiat, vyčistiť topánky, oholiť sa a tiež košeľu vymeniť.

Pohrúžený do príprav predstavil som si ozdobenú miestnosť s dlhými stolami, čo sa pod ťarchou tanierov, mís a fliaš len tak prehýňali. Okolo nich sviatočne oblečení hostia v dobrej nálade a na čele stola šťastím žiariaci svadobný pár, vďaka ktorému sa našli i pre nás dve miesta medzi pozvanými.

A kto vie, kade by ma bola moja fantázia povodila, keby sa ku mne Dušan nebol prihovoril. Šepkal mi do ucha:

— Keď sa pritrafí ako dnes, to mám najradšej. To je pre mňa hotový pôžitok. Pookrejem na tele i na duši.

— Bodaj by si nepookrial, — zahundral som tak, aby nepočul. — Po občerstvení aké podávajú na svadbe, ktože by nepookrial?

— Niekedy sa prihodí, že prídem neskoro. Keď je už po všetkom. Je mi ľúto, ale nedá sa nič robiť. Musím sa uskromniť a vyčkať na budúci sobáš, — pokračoval Dušan ľahostajne.

— Na budúci sobáš? — heglo vo mne.

Ako je to možné, že ho tuná všetci pozývajú? Pre nič, za nič. Keď nie jeden, tak druhý. Čiže radom. Ktorú svadbu zastihne na tú ho pozvú, aby sa na nej poriadne napráskal. Kto to kedy slýchal? Ja nemám čo do úst položiť a tento tu nerobí inšie, ako sadá a vstáva od svadobného stola. Čo

sa za tým všetkým skrýva? Nejaká príčina tu len musí byť. Horel som od zvedavosti.

— Prepáč, Dušan. Ako je to možné, že sa ti tu z každej svadby niečo ujde? Prečo ťa pozývajú? Pomáhaš im azda pri niečom? Zadarmo ťa len nebudú hostiť. Ako je to?

— Nič nerobím, — odvetil Dušan ľahostajne, ako keby sa ho moja otázka ani netýkala. — Všetko je zadarmo.

— Počuj, a kde to býva? V reštaurácii a či doma u nevesty?

— Nie. Tu v kostole, — odvetil Dušan s tou istou flegmou. Podíval som sa naň bokom a začal som pochybovať o jeho zdravom rozume. Svadobný banket v kostole? To predsa nie je možné. Tento tu je alebo pomätený alebo si strúha zo mňa žarty. Začal sa ma zmocňovať nepokoj. Nepozdávalo sa mi, že takéto vážne veci berie ktosi len tak naľahko.

— A ako k tomu vlastne dôjde? — vyzvedal som sa ďalej s nakyslou tvárou.

— Jednoducho. Sadnem si do lavice, pozerám a počúvam.

— Prepáč, hádam ťa len nebudú kŕmiť za to, že si sadneš do lavice a počúvaš. Čo počúvaš? — vyhrklo zo mňa a predtucha, horká ako blen, sa mi začala rozlievať v duši.

— Organ alebo orchester.

— A potom?

— Aké potom? — zadíval sa Dušan na mňa káravo. — Počúvam a pozerám na to, čo sa deje okolo mňa.

— Vari nechceš povedať, že je iba toto, čo sa ti ujde z každej svadby? Že sa len pozeráš a počúvaš?

— Samozrejme, že len toto. Vari to nie je dosť? Ty na čo si myslel? Čo ti behá po rozume? Vyčkaj a uvidíš.

* * *

Tak veru. Jeden o voze a druhý o koze. V prvej chvíli som mal sto chutí vrhnúť sa naň alebo ujsť niekam čo najďalej. Už som sa dávno nedožil podobného sklamania a takej oštary. A to len preto, lebo som sa dal pomiasť jeho rečami. Premáhal som sa zo všetkých síl, aby som sa neprezradil, ako som mu naletel. Zaumienil som si, že ujdem. Nedorozumenie, ktorého som sa obával a čo teraz vyšlo najavo, zanechalo vo mne otupný dojem. Prebúdzal som sa z neho ako z nepríjemného sna. Moje predstavy o svadobnom bankete boli príliš vábivé než aby som sa

sa ich len tak ľahko zbavil. Musel som sa premáhať, aby som zabudnul na to, čo vyvolali vo mne Dušanove dvojzmyselné reči. Vžiť sa do situácie nebolo len také ľahké. Nie veru, najmä v tých časoch...

Dušan, nakoľko nevedel o ničom, čo sa vo mne dosiaľ odohrávalo, prijímal všetko, čo nás obklopovalo, s najväčším pokojom a s najnevinnejšou tvárou. Nemal ani tušenia, kade ma povodila moja fantázia pošteklená nedorozumením, čo sa zahniezdilo medzi nás. Preto aj pokračoval vo svojom sprievodcovskom výklade, ako keby nič.

— Tento kostol majú v opatere Karmelitáni. Veľká budova popri chráme, to je kláštor, v ktorom bývajú. Dlho som ich považoval za Františkánov, lebo majú rúcho takej istej farby ako Františkáni.

— Od skorého rána až do pozdného večera behajú z miesta na miesto, ako pilné včielky. Slúžia omše, spovedajú, krstia, sobášia o pochovávajú. Majú plné ruky práce. Sú tiež našou farnosťou. Majú okolo dvadsať tisíc duší na starosti. A to veru nie je maličkosť.

Medzitým ako Dušan rozprával, obzeral som sa okolo seba. Len tak spoza pleca. Reku keď už som tu, využijem príležitosť, a prv než sa za mnou zatvoria dvere, podívam sa ako vyzerá vnútrajšok kostola. Po skúsenostiach, ktorých som sa tu s ním dožil, nemal som veľkú vôľu venovať prílišnú pozornosť jeho rečiam. Naopak. Najradšej by som ho bol zahriakol, a doporučil mu, aby si svoj výklad ušetril pre inú príležitosť. Aby napálil zase niekoho iného.

Vnútro kostola sa utápalo v tmavom mystickom šere. Privyknutí na prenikavé svetlo z ulice, keď sme vošli dnu, nerozoznali sme takmer nič. Natoľko bol tmavý. Bohato maľované obloky s ich sýtymi farbami prepúšťali málo svetla. Keď som sa rozhliadol a prispôsobil oči prostrediu, videl som, že dnu bolo všetko prihotovené na slávnostnú príležitosť. Dookola všade plno kvetín. Najmä v blízkosti oltára tvorili priam celé kríky. Vnútro, posiate kvetmi, sa podobalo veľkej rozkvitnutej záhrade.

— Socha, ktorú vidíš nad hlavným oltárom, predstavuje svätú Teréziu z Avily, — pokračoval moj neúnavný sprievodca. — Je patrónkou kostola a tiež veľkou reformátorkou karmelitánskeho rádu. Zvláštnosťou tohto kostola je skutočnosť, že popri tejto Karmelitánke, máme tuná ešte jednu, nie menej slávnu Karmelitánku, čo sa tak isto volá Terézia.

Doista ju poznáš. U nás ju volajú sväta Terezka Ježiškova. Táto je tu však iba od istého času, akoby v podnájme u jej veľkej predchodkyne a sestry. Nasťahovala sa sem iba neskoršie a teraz, na slávu svätých a na radosť veriacich, prebývajú tu spoločne pod jednou strechou.

— Znášajú sa svorne, i keď treba pripomenúť, že nájomnica z Lisieux si prikrášľuje svoj oltár z roka na rok stále viac, takže čo do lesku a nádhery predstihol dnes všetky ostatné.

Dušanovo cicerónske vysvetľovanie som počúval akotak, iba jedným uchom. Bol som stále rozhodnutý odísť za to, že ma napálil a tiež preto, aby som sa vyhnul prípadnému ďalšiemu riziku.

Lenže také niečo, že by ešte i medzi svätými jestovali nájomnícke otázky, ako mi to teraz vysvetľoval Dušan, to som tiež ešte nikdy nepočul. To bolo čosi nové pre mňa. Preto som si povedal, že ešte chvíľu vyčkám, aby som videl, ako to tu s nami skončí.

Prešli sme do ľavej bočnej lode. V nej asi uprostred bol oltár svätej Terezky Ježiškovej.

Bol naskutku jedinečný čo do krásy a výzdoby. Jeho oslnivý lesk bol v ostrej protive s jednoduchou prísnosťou lode a celého kostola. Ani osvetlením sa tu nešetrilo ako inde. Priestor, ohraničený po stranách dvoma stĺpmi, bol vyplnený nádhernou mozaikou, ktorá siahala hore až po samu povaľ. Svätá Terezka je na nej znázornená ako patrónka misií. Z nebeských výšin zhadzuje na zem ruže, ktoré predstavujú božie milosti. Okolo nej poletuje sbor anjelov.

Keď sme zastali v nemom údive pred oltárom a chvíľu naň pozerali, Dušan, azda viac pre seba ako pre mňa, povedal tichým hlasom:

— K tejto svätici prechovávam oddávna neobyčajnú úctu a ani sám neviem, prečo. Vždy som sa rád pozeral na jej panensky čistú tvár, plnú detskej nevinnosti, ženského pôvabu a krásy.

Z nádhery bohatej mozaiky mi skĺzol zrak nižšie, na oltár. Jeho spodná časť je vyhotovená na spôsob posmrtnej urny. V nej je vystreté telo svätice v jej prirodzenej veľkosti, vyhotovené z vosku. Podobnosť je natoľko verná a dokonalá, že by ho bolo ťažko rozoznať od skutočného. Leží v tej istej polohe, ako ju niekoľko hodín po smrti zachytil na obraze štetec jej vlastnej sestry. Odetá je v mníšskom rú-

chu. V pravej ruke drží krížik položený na prsiach. V ľavej ruke, ktorá spočíva pozdĺž tela, má ružový konár zo zlata. Bosé nohy sa opierajú o biely hodvábny vankúš. Na hlave, mierne obrátenej do vnútra lode, má venček z bielych kvetov. Oči sú zatvorené. Vyzerá ako keby spala ten najpokojnejší sen. Ako keby sa jej niečo snívalo. Niečo, čo ju napĺňa nevýslovným pokojom a šťastím. Na ľúbeznej tvári jej poletuje sotva badateľný úsmev. Z celej jej bytosti vanie neopísateľný pokoj a blaženosť. Zjav plný nadprirodzeného pôvabu a krásy.

Chcel som ešte raz objať pohľadom všetku tú nádheru pred nami, keď nás odrazu vyrušil prenikavý hlas zvonca od hlavného vchodu.

— Čo sa deje? — spýtal som sa Dušana.

— Prichádza svadobný sprievod, — odvetil a ťahal ma bližšie k hlavnému oltáru.

Ako sprievod vchádzal, začali sa na všetkých stranách zažíhať svetlá. Stovky a tisícky žiaroviek viditeľných i ukrytých naplnili vnútro chrámu prenikavým svetlom. V niekoľkých okamihoch šero zmizlo a všetko, čo nás obklopovalo, jagalo sa v oslnivej kráse. Ako pod dotykom čarovného prúta, všetko ožilo v pravej, prirodzenej podobe. V každej hrane, v každom oblúku, v obrazoch, v mozaikách, v korunách kvetov, vo všetkom, čo tu bolo, každý papršlek sa trieštil na tisícero nových. Farby, čo sa až doteraz strácali a umierali v prítmí, ožili v plnej nádhere. Hlavný oltár v jase lúčov, čo naň útočili zo všetkých strán, sa trblietal ako veľký lesknúci sa drahokam.

Len teraz sme mali možnosť vidieť vnútro chrámu v jeho slávnostnom rúchu a v jeho plnej nádhere.

A všetok ten oslnivý jas povznášal a dopĺňal mohutný hlas organa. Pod nápormi jeho zvuku sa raz všetko otriasalo a chvelo ako v búrke, inokedy zase sa rozplývalo v náručí jeho nežnej a ľúbeznej melódie. Pri pohľade na jagajúci sa a rozkvitnutý oltár, na skrúšené pohyby kňaza, pod dojmom mystického ovzdušia, čo každého prenikalo, rozcitlivelé vzdychy organa ťa uchopili na svoje krídla a unášali ťa ďaleko, ďaleko... Pod nežnými dotykmi pátra v hnedom habite, ako zlatá niť a balzám na dušu, snuli sa jedna za druhou, nesmrteľné melódie Mozarta, Schuberta, Bacha, Perosiho a iných.

— Neviem ako sa ty pozeráš na vec, — vyrušil ma Dušan

z myšlienok, — ale ja i v tomto lesku a v tejto nádhere vidím silu, trvácnosť a živosť našej viery.

— Krása kvetov a zelene, čo venčia oltár a celý kostol, ich sviežosť a ich prítomnosť, ma napĺňajú pokojom a istotou. Čo všetko sa stratilo a zaniklo v priebehu stáročí. Koľko zdanlivých hodnôt, velikášov a hnutí, i samotných náboženstiev sa premenilo na prach. Kdežto tuná, po dvetisícročnom odstupe, nieto stopy ani náznakov po únave, čo by predchádzala zánik. Všetko je tu živé a svieže. Boh je nekonečne veľký a krásny. Tento jas, táto nádhera s jej čerstvými kvetmi, čo sa jej môžeš dotýkať, sú jeho odleskom. Sú svedkami čohosi, čo je veľké, krásne a živé. Kedykoľvek sem vkročíš, oltár je vždy taký istý. Plný kvetov. Pre mňa, čo mám rád prírodu, to je niečo, čo ma napĺňa radosťou a istotou. Pre mňa ich krása a sviežosť sa nevzťahujú iba na ne, ako také, ale skôr na to, čoho sú tuná symbolom. V tejto záplave kameňa a mramora ich prítomnosť a krása ťa povznášajú, približujú k ich pôvodcovi. Ku tomu, kto ich stvoril. V ich korunách, farbách a kontúrach sa zračí jeho veľkosť jeho umenie a bezhraničná tvorivá schopnosť. Za všetkým, čo tu vnímajú tvoje zmysly, čo ťa povznáša a očarúva, je niečo a niekto, kto tuná bdie a pozoruje všetko akoby z odstupu a z koho, ako z prameňa, všetka táto nádhera čerpá živné látky...

V rozjímaní nad slovami, ktoré mi Dušan šepkal úkradomky do ucha, a nad tým, čoho sme tu boli svedkami, minúty ubiehali. Stratili sme pojem času, zabudol som dávno i na svoje predsavzatie odísť čím skôr, len čo sa mi naskytne prvá príležitosť.

Uchvátený obradmi a prostredím zabudol som na všetko. Uvedomoval som si iba to, čo tu vnímali bezprostredne moje zmysly. Pre ostatné veci nebolo času ani miesta. Až na jedno: Čím ďalej, tým viac som prichádzal na to, že Dušan mal pravdu.

Hoci bol robotný deň, pre nás bol sviatkom. Mal pravdu. Ušlo sa i nám. Neobišli sme naprázdno. Pookriali sme na tele i na duši.

* * *

Po skončení obradov sme vyčkali, kým vyjde svadobný sprievod.

Keď už boli všetci vonku a kostol sa ako-tak vyprázdnil, pobrali sme sa k východu. Urobili sme iba niekoľko krokov, keď ma Dušan zastavil a povedal:

— Vieš, že veľa nechybovalo, a bol by si sem prišiel na moju svadbu?

Podíval som sa naň s podozrením. Chcel som mu vyčítať z očú, či mi nechystá zasa nejakú pascu, čo by som sa v nej zaplietol, alebo či to myslí vážne.

— Naozaj.

— Ešte som o tom nerozprával pred nikým, ale keď už sme sa tu stretli, poviem ti v krátkosti, ako bolo a ako nie. Jedno mi však musíš prisľúbiť: Že sa o tom nedozvie nik. Všetko musí ostať iba medzi nami. Nerád by som sa urobil smiešnym pred ostatnými. Aby ma potom poroznášali a uťahovali si zo mňa. Rozpoviem ti ako bolo a ako nie už aj preto, aby si videl, že ten náš každodenný chlebík, aspoň nateraz, má všade rovnako tvrdú kôrku. Kdekoľvek doň zahryzneš, má vždy tú istú trpkú príchuť. Hoci, povedzme si pravdu, prípad, ktorý ti rozpoviem je skôr na zasmiatie.

— Vidíš tamto tú spovedelnicu v kúte naľavo odo dvier? Podívaj sa na ňu dobre.

— Nevidím na nej nič zvláštneho.

— Je podobná mnohým iným, čo bývajú v kostoloch.

— Hej, ale všimni si predovšetkým, aká je okolo nej tma. Má znamenitú polohu na spovedanie. Bude sa ti zdať smiešne alebo naivné, čo ti teraz poviem a dám ti zapravdu. No jednako treba priznať, že táto spovedelnica je zo všetkých najvyhľadávanejšia. Hriešnici sa v nej cítia akiste bezpečnejší, nakoľko spovedník vidí z nich iba ich čiernu dušu. Bohužiaľ, nájdu sa ešte i dnes ľudia, čo sa hanbia spovedníka. Nepoviem ani dva razy, že keby sa spovedalo v úplnej tme, kajúcnikov by pribudlo. Spovedník ťa vidí iba cez tvoje hriechy, sleduje tvoju podobizeň duchovnú a nie telesnú. Preto otázka svetla alebo tmy je vedľajšia.

— Či už tak alebo onak, dosť na tom, že pri tejto spovedelnici býva najviac ľudí. Môžbyť, že na tom bude mať tiež zásluhu spovedník. Kto ho vie? Azda to bude jedno i druhé. Ale teraz poď, vonku ti poviem ďalšie.

Vyšli sme na ulicu. Pred kostolom bolo ešte stále rušno. Svadobný sprievod, a najmä mladomanželský pár, boli stre-

dom pozornosti obecenstva a fotografov, čo ich obliehali s bleskovkami zo všetkých strán.

— V spovedelnici, ktorú si videl, — pokračoval Dušan, — sedáva jeden z pátrov Karmelitánov. Ako spovedník je veľmi obľúbený. Je to starší, skúsený a uznanlivý človek. Ako sa hovorí: ošľahaný životom. Nesekíruje ťa. Povieš mu na čo sa pamätáš, niečo ti pripomenie, popýta sa, povie ti do duše niekoľko priliehavých slov, dá ti rozhrešenie, a si na poriadku. Môžeš ísť.

K tomuto dobrému pátrovi chodievam aj ja na spoveď. Zo začiatku som mával ťažkosti, nakoľko som neovládal reč, v ktorej on spovedá. Siahol som preto po náprave. Všetky hriechy, aké len jestvujú, som si napísal v mojej reči na hárok papieru. Pekne za sebou podľa ťarchy. Najprv tie najťažšie, potom menej ťažké, až po tie najľahšie. Keď som ich už mal všetky, dal som si ich preložiť do tunajšej reči. Do tej, čo užíva páter v spovedelnici. Potom som si ich prepísal na iný hárok v takom istom poradí. Aby som ich mohol čítať v onej tme, čo obklopuje spovedelnicu, prepísal som ich všetky veľkými tlačenými literami.

— Po tejto operácii som mohol ísť na spoveď bez najmenšej obavy.Vytiahol som môj register s hriechami, prečítal som tie, čo prichádzali do úvahy a všetko bolo v poriadku. Dobrý páter ma vypočul, pokýval hlavou, poškriabal sa kedy-tedy za uchom a bolo dobre. Bol spokojný a ja tiež. Takto to išlo teraz bez najmenšej nehody.

Dušan si zapálil cigaretu. Potom pokračoval.

— Ako som ti bol na začiatku povedal, keď som voľný a okolnosti mi dovolia, zajdem častejšie do tohto nášho kostola, i keď len na niekoľko minút.

— Takýchto stálych návštevníkov nás bolo viac. Poznali sme sa z videnia takmer všetci. Aspoň tí, čo sme chodievali približne v tom istom čase, v tú istú hodinu. Medzi týmito stálymi návštevníkmi bolo tiež jedno dievča.

— Zo začiatku som jej nevenoval nijakú pozornosť, — pokračoval Dušan poťahujúc energicky zo svojej cigarety, len čo sme zase vykročili. — Bola pre mňa ako všetci ostatní. Ani viac, ani menej. Iba potom raz, ani neviem prečo, všimol som si ju, ako kľačala a modlila sa. Odvetedy som začal na ňu pozerať častejšie. Páčilo sa mi vidieť ju so zloženými rukami a s pohľadom upretým dohora. Hovorí sa, že najkrajšie sú deti, keď sa modlia. Kto ho vie...?

— Vídal som ju v kostole skoro každý deň. Ale to bolo všetko. Okrem toho sme sa nikdy nevideli a ani nestretli. Boli sme si cudzí, ako dve osoby, ktoré sa nepoznajú a ktoré sa nikdy nevideli.

— Bola mi sympatická, ale nič viac. Musím však priznať, že moje sympatie rástli ku nej zo dňa na deň. Zaletúval som ku nej v myšlienkach stále častejšie.

— Keď sa niekedy oneskorila alebo neprišla vôbec, mal som dojem, že mi čosi chýba. Bez toho, že by som si to bol uvedomil, hľadal som ju očami medzi ostatnými. Niekedy som sa i obzrel za seba, čo predtým nebývalo.

— A keďže sa tuná sobáše striedajú jeden za druhým, v niektorý deň ich býva i zo pätnásť, pri jednom z nich mi prišla čudná myšlienka. Na mieste kde kľačala nevesta, po boku svojho snúbenca, som si predstavil ju. Ako by jej to reku pristalo, keby tak ona kľačala na onom plyšovom kľačadle. V bielom svadobnom rúchu s pekným dlhým závojom a s korunkou pomarančových kvetov na hlave. Aký by to len bol utešený obraz! Zo všetkých, čo som ich tuná videl, čo sa tu vystriedali, ani jeden sa mu nevyrovnal...

— A keby len to. Po čase, aby nebola sama, predstavoval som si už aj niekoho vedľa nej. Nemôžem ju predsa nechať samotnú. Kde je nevesta tam patrí i ženích. Akože by to vyzeralo. A uhádni, kto mal byť vedľa nej ako ženích? Nik iný, ako ja. Hej, natoľko som sa pojašil.

— Ach, či by to len bolo! — sníval som s otvorenými očami. Bohatá sa mi nezdala byť. Ja som mal iba to, čo bolo na mne, bol by z nás reku pár, čo by ho súcejší ani so sviecou nenašiel. Sťa by sme jeden druhému z oka vypadli.

— Moje predstavy o budúcnosti sa utvrdzovali deň čo deň. Nadobúdali čím ďalej, tým konkrétnejšie formy. V zhode s príslovím, čo sa babe chcelo, to sa jej prisnilo. Sníval som najmä vtedy, keď sa v mojej prítomnosti odbavoval sobáš.

Uvažoval som už o tom, že by bolo treba chopiť sa činu a urobiť rozhodujúci krok. Predstaviť sa a nadviazať s ňou vážnu známosť, čo by sa skôr-neskôr skončila hen, na plyšovom kľačadle pred oltárom. Čo sa, reku, dokedy budem túlať po svete, sám, bez ladu a bez skladu. Ožením sa a zakotvím tuná.

Práve vtedy rozhodol som sa ísť na spoveď. Ako vždy k onomu dobrému pátrovi v tmavej spovedelnici.

Zdá sa mi, že bol prvý piatok v mesiaci. Postavil som sa do zástupu a čakal som, kým príde na mňa rad. Po spovedi som sa chcel ísť okúpať. Veci na kúpanie som mal zabalené v paklíku, ktorý som držal pod pazuchou.

Keď prišlo konečne na mňa, vytiahol som z vrecka svoj osvedčený register s hriechami, prečítal som z neho pátrovi, čo bolo treba a dostal som rozhrešenie. Keď som si odriekol uloženú pokutu, a dal tak účty so svedomím do poriadku, sadol som si do lavice, reku, odpočiniem si na chvíľu. Iba na niekoľko minút.

Ako tak sedím a rozplývam sa vo velebnom tichu, čo ma obklopovalo, odrazu som pocítil, že mi ktosi klope zo zadu na plece. Obrátim sa, a uhádni, kto to bol?

— Kostolník?

— Nie.

— Miništrant?

— Nie.

— Spovedník?

— Netáraj, — pohoršil sa Dušan. — Bodaj by si mal pravdu. Vieš kto to bol? Moja nevesta! Moja budúca nevesta!

— Môžeš si predstaviť, ako som sa v tej chvíli cítil. Aké to bolo pre mňa prekvapenie. Samozrejme milé. V prvej chvíli som zabudol i na to, že som v kostole.

— Prišla za mnou. Sama od seba, — rozplýval som sa od dojatia. Nevedel som od radosti slova nájsť.

— Kým som sa ako-tak spamätal a prišiel k sebe, už jej nebolo. A len o chvíľu som si uvedomil, že mi strčila do ruky akýsi papier.

— Ked som si to uvedomil, moje nadšenie stúplo ešte viac. Vidno, že i ona prechováva ku mne tie isté pocity ako ja ku nej. A teraz mi ich prišla oznámiť, čierne na bielom, — uzatváral som. Aj ona myslí na mňa a na našu budúcnosť tak isto ako aj ja. Je však pritom oveľa praktickejšia a podnikavejšia. Keď videla, že sa nemám k činu, pribrala sa sama. Mal by som sa hanbiť pre svoju neokrôchanosť — dohováral som si.

— Aká radosť, aké šťastie! — rozplýval som sa. — Píše mi. Z vlastnej vôle. Z vlastnej iniciatívy. Len preto, lebo počúva hlas svojho srdca. K tomuto odvážnemu kroku ju pohla iba tá najčistejšia láska. Nič iné. Ide akiste o vyznanie... Hej, len o ňom môže byť reč. O čom inom by mohla byť, ak nie o ňom? Konečne som sa ako-tak utíšil a chvejúcimi

4

rukami som začal roztvárať papier, čo mi dala. A len čo som sa naň lepšie prizrel, ostal som ako primrazený.

— Vieš aký to bol papier? — spýtal sa Dušan s vystrašenou tvárou.

— Môj register s hriechami! Popísaný literami ako prst a v ňom hriechov ako maku. Na začiatku tie najslanšie. Myslel som, že sa od hanby prepadnem. Ak si ich, reku, všetky prečítala, dobre som sa predstavil. Čo si o mne pomyslí? Že som nejaký zbojník, vyvrheľ.

— Jediná nádej, ktorou som sa potešoval, bolo to, že ich azda nečítala. Ale kto to mohol vedieť v tej chvíli? Mohla i nemusela. Ak ich čítala, bude presvedčená, že som ich popáchal všetky od poslednej spovedi. Akokoľvek, situácia, v ktorej som sa ocitol, nebola na závidenie. Bolo mi do zúfania.

— Ako sa jej dostal hárok do ruky? — spýtal som sa.

— Neviem, — odvetil Dušan celý bez seba. — Vypadol mi akiste z ruky, keď som ho vkladal do vrecka. Ona to zbadala, zodvihla ho a priniesla mi ho.

— Myslíš, že ho čítala? Dozvedel si sa potom niečo? — vyzvedal som sa.

Dušan sa zamyslel a neodpovedal. Iba o chvíľu dodal:

— Neviem, či ho čítala alebo nie. Iba toľko viem, že odvtedy je všetkému koniec. Viac som ju od tých čias nevidel. Ako keby ju bola zem pohltila. Alebo zmenila kostol, alebo prichádza v inom čase. Podľa toho som usúdil, že si neželá viac stretnúť sa so mnou. Dosť na tom, že odvetedy sme sa nestretli ani raz.

Keď mi podával ruku, Dušan sa trpko usmial a azda viac pre seba ako pre mňa, ponížným hlasom ešte dodal:

— Pre hriechy, ktoré som nespáchal, vyšla navnivoč moja svadba.

Z NÁRAD MLADÉMU BÁSNIKOVI

Max Jacob

Vnútorný život a rozoznávanie vonkajších duchov, debaty rozumu s nimi. Anjelov možno nerovnako kvalifikovat', a čo povedat' o démonoch? *Ale hlas Boha nie je hlasom Poézie.* Géniovia nie sú Bohom, hoci On ich stvoril. Naučte sa teda rozlišovat' tieto inšpiračné hlasy, a spravte, aby ich Boh vo vás ovládal. Najprv sa cvičte v Bohu, lebo toto je najlepšie pozadie obrazu, jediné pozadie obrazu. Najdite najprv Boha.

* * *

Prvým výsledkom vnútorného života je, že nás robí permeabilnými, *priepustnými*. Nepriepustný básnik bude tvorit' len povrchné diela.

* * *

Možno sa pýtat', či všetka poézia nie je len povrchnost'ou. Odpovedám « hej ». Škoda. Ale sa môžeme pýtat' samých seba a pokúsit' sa o inú vec. V každon prípade žit' budú iba diela nie povrchné, chcem povedat' také, ktoré zdanlivo povrchné, prešli *priepast'ou vážnosti.*

Bud'te teda najprv *priepustný*, to jest vážny.

* * *

Vynachádzat'!

Je to vynachádzavost', ktorá zachraňuje umenie. Každé umenie má svoje objavy. Bémol alebo dúr na mieste, kde sme to neočakávali, je objav. Nový obraz (oh, aká zriedkavá vec!) môže byt' objavom. Nepredvídaná farba na svojom mieste. Nová proporcia v dimenzii nejakého diela. Ale ozajstná vynachádzavost' rodí sa zo zvárania myšlienok alebo citov.

* * *

Lyrický verš je výsledkom istého zvárania. Iba zváranie dáva mu hustotu.

Uvažujte o otázke hustoty. Zistili ste rozdiel medzi morskou a pramennou vodou? Nech váš verš a vaša próza majú hustotu.

* * *

Zrelosť.

Zrelé dielo stáva sa vážnym. Zrelé dielo nachodí samo v sebe svoj počiatok, svoj stred a svoje zavŕšenie. Zrelý štýl naberá svoju zhustenosť ako keď vajce sa počína v sliepke. Slovo musí byť tak zrelé ako celé dielo: nadovšetko prímetok, epitetón.

Ale, poviete, vy mi radíte, aby som stratil ľahkosť, elán, nadšenie. Vonkoncom nie. Učím vás ľahkosti, elánu, nadšeniu, lebo čím viac je stlačený prameň vodotrysku, tým vyššie strieka.

* * *

Zrelosťou diela nazývam jeho zostup do predpeklia. Pán zostúpil do predpeklia pred Nanebovstúpením.

* * *

Pravá originalita môže byť iba v dozrievaní, lebo to, čo je originálne je dno môjho « ja »: ostatok prichádza od iných. A tak to, čo je originálne, sa páči, a nie to, čo sme už videli.

* * *

...Veľkou záležitosťou je žiť s predstavivosťou a srdcom, vynachádzať, objavovať, vedieť, hrať sa. Umenie je hrou. Tým horšie je na tom ten, kto si robí z neho povinnosť.

* * *

Konkretizujte! Myslíte na toto slovo. Abstraktné je zlé a nudné. Majte konkrétny štýl či už ide o veci, predmety, ľudí. Kto chce urobiť z človeka anjela, robí z neho zviera, hovorí Pascal a z hrudi Božej vyteká s vodou Krv-Duch. Voda je hmota.

Veľmi dôležité: Konkretizujte! Konkretizovať nechce znamenať poéziu ľudovú, sedliakov, dreváky, krpce atď.; to chce značiť: umiestite svoj hlas do útrob, myšlienku do útrob, a hovoriť o sublimnom, o vznešenom s hlasom v útrobách.

* * *

Byť realistom, tým sa nemieni nehovoriť o robotníkoch a o meštiakoch, tým sa chce povedať: mať lekárskeho ducha, i keď sa hovorí o kráľoch. Buďte realistom a pestujte

toto zameranie, ktoré je už vo vás. Byť úplným realistom a zarovno permeabilným, priepustným.

* * *

Inšpirácia!

Či verím v inšpiráciu? Rozhodne hej! Ba myslím, že všetci ľudia sú inšpirovaní. Volá sa to intuícia. Volá sa to pokušenie. To závisí od osoby, ktorá inšpiruje. Človek môže byť inšpirovaný anjelmi, démonmi a sú všakoví anjeli a démoni. Ale medzi anjelmi sú géniovia. Keď máte inšpiračného génia, kritici hovoria: « Má génia ». Jakubov rebrík v Biblii opiera sa o Boha: anjeli po ňom vystupujú a zostupujú. Anjeli ako planetárne výrony nie sú zlomyseľnejší ako ľudia; preto treba diskutovať o ich úbohých inšpiráciách, opierajúc sa pritom o Boha. Sú aj obdivuhodní anjeli; treba ich zaslúžiť, alebo ich jednoducho prijať z dobroty Božej. Jestvujú inšpirační démoni krádeží, zložinov, zaťatosti. Treba sa modliť k Bohu, aby vás od nich oslobodil.

Teda na inšpiráciu treba dozerať.

Skúmajte sa. To sa volá uvažovanie, dvojité uvažovanie; vidieť sa žiť, vidieť iných žiť.

To je vnútorný život.

* * *

Čo robí lekára alebo básnika veľkým, to nie je počet kníh, ktoré prečítali, ale akosť ich vnútorného života: strovenie vedomostí a *prieskum.*

* * *

« Je to krásne ako literatúra », hovorieval Jarry. Jestvuje literárna krása. Treba ju hľadať, cítiť, tvoriť, vynachádzať.

* * *

Buďte presvedčený, že z plnosti srdca hovoria ústa. Ak máte krásne srdce a krásnu myseľ, budete tvoriť krásu. Ak nie, budete tvoriť ošklivosť, lebo démon netvorí krásu. Tvorcovia sublimnosti — vznešenosti boli jemní, vznešení vo svojom živote. Nízkosť literatúry 20. storočia pochádza z toho, že je to obdobie nízke, vypočítavé, vymýšľajúce systém D a iné ohavnosti.

* * *

Znamená to písať kázne? Ale nie! Pozrite sa na Rabelais-a! Veľký duch, ktorý sa dobre radí k Platónovi. Možno byť komickým autorom a byť dušou prvotriednej akosti.

Buďte dušou prvotriednej akosti. Buďte kresťanom, prijímajte sviatosti, spovedajte sa, spytujte si svedomie. XVII. storočie bolo kresťanské. Voltaire veril v Boha. Renan tiež. Picasso mi hovorieval: « Mysli na Boha a pracuj ». Denné spytovanie svedomia je a-b-c literatúry. Pasteur a Branly prijímali každé ráno.

Ak vám niekto hovorí opak, posúďte najprv hodnotu toho, kto vám takto hovorí; bude to zriedka niekto pozoruhodný.

* * *

Rozjímajte každé ráno, keď vstávate; poviete mi novinky o tomto športe. *To nie je stratený čas, to je získaný čas.* Kto vám hovorí inakšie, to je hlupák, a viem prečo. Pomaly rozšírite rozjímanie aj na medicínu (tento mladý básnik bol študentom medicíny, pozn. prekl.) a na poéziu a stanete sa človekom, *čo je prvou podmienkou, aby ste sa stali veľkým človekom.*

* * *

Ľudia si predstavujú, že byť básnikom znamená rozširovať niekoľko nerovných riadkov s dvojzmyselnou slovnou hračkou na konci. Alebo, aby bol niekto básnikom, treba mu byť najprv človekom, potom Človekom — Básnikom. Ináč ste malým vtákom oveľa smiešnejším ako prasiatko. Schôdzky malých mladých ľudí s básnickým predstieraním sú smiešne, ale koľká krása, keď sa zídu inteligentní ľudia a zaoberajú sa krásou ako apoštoli po Vzkriesení zaoberali sa svojím priateľom Ježišom Kristom.

* * *

Apollinaire bol človek zavalitý, silný a krásny. Rimbaud odchádzajúc do Abesínie na prieskum dokázal, že bol chlapom. Verlaine, ako hovorí o ňom jeho intímny priateľ Paul Fort, bol *jazdcom v brnení.* Buďte človekom — chlapom, to jest energiou, ohniskom citov, vyhraneným charakterom. Buďte permeabilný a nie zaťatý.

Podmienka krásy: aby bola vo vás.

* * *

Erudícia, vzdelanosť nie je ani zďaleka zlom; rozširuje pole skúsenosti a skúsenosť o ľuďoch a veciach je základom talentu. Zaiste nie s knihami sa tvoria diela, ale v knihách je reč o ľuďoch a veciach, a to sa konfrontuje.

Napokon vzdelanie to je pamäť, a pamäť — to je predstavivosť.

* * *

Nenuďte sa. Nuda je smrteľným hriechom v poézii. Nuda je peklom poézie... ak to len nie je pekná nuda ako Byronova, ktorý prešiel vedami, svetom, zemiami, jazykmi a láskou.
Ale takáto nuda je tak zriedkavá, že lepšie je o nej nehovoriť, (aby sme sa nestali smiešnymi).

* * *

Nečítajte priemernosti. Čítajte diela veľkých duchov a pretekajte sa s nimi. Alebo potom sa vzdelávajte..., pestujte svoju pamäť. Verte mi, pamäť je kľúčom ku všetkému.

* * *

Netreba vždy pracovať. Treba si dožičiť aj času, svojho času. Hej. V trovení vedomostí spočíva talent. Podstatné je nemať vulgárnych a bezvýznamných chvíľ.

* * *

. . .Čo je vo vás dobré je to, čo je nesmrteľné, máte čas to povedať. Cervantes napísal svojho Quijota v šesťdesiatke, a Jean-Jaques nenapísal nič pred štyridsiatkou. Sformujte sa prv, než začnete písať.

* * *

Lyrizmus je stav myšlienky bez myslenia, citov bez citov, hotový živiť harmonický výraz. Slová, ktoré vtedy prichádzajú voláme lyrickými.

Vlastnosťou lyrizmu je — ne-uvedomelosť, ale neuvedomelosť, na ktorú dozeráme.

Lyrizmus môže sa nájsť aj inde než v poézii, ale niet pravej poézie bez lyrizmu.

Lyrizmus v čistom stave nachodíme v niektorých ľudových romancách a v detských rozprávkach.

* * *

Veľký zárodok zostupuje do mňa, veľmi hlboko; tento zostup sprevádza istý prúd, sršiaci z lyrických iskier. Tieto iskry sú slová, zoskupenia slov.

(Z knihy *Conseils á un jeune poète.* Gallimard, 1945 vybral a preložil Mikuláš Šprinc).

SVÄTÝ CYRIL A RÍM

(*Prednáška na spomienkovej akadémii v Pápežskom východnom ústave v Ríme dňa* 16. *februára* 1969).

Sv. Cyril, učiteľ a apoštol Slovanov, zomrel v Ríme dňa 14. februára roku 869.

Jeho staroslovanské Žitie podáva (1): "[Počas rímskeho pobytu] postihli ho mnohé trudy a do choroby upadol. A keď trpel neduhom mnoho dní, raz uvidiac Božie zjavenie, začal spievať takto: « Pôjdeme do domu Pánovho » (žalm 121, 1). I oblečúc sa do ctihodného rúcha, tak ostal celý ten deň, veseliac sa a hovoriac: « Odteraz nie som sluha ani cisárovi, a nikomu inému, ale len Bohu Všemohúcemu. Nebolo ma [kedysi], potom som bol [na tejto zemi], a teraz budem žiť na veky. Amen ».

Zajtrajšieho dňa obliekol sa do posvätného mníšskeho rúcha a svetlo k svetlu prijmúc, zvolil si meno Cyril. A v tom rúchu ostal 50 dní.

A keď sa priblížila hodina, aby prijal pokoj a presídlil sa do života večného, zdvihnúc svoje ruky k Bohu, modlil sa so slzami hovoriac takto: « Pane, Bože môj, ktorý si stvoril všetky anjelské zbory a netelesné mocnosti, ktorý si nebeskú klenbu rozopäl a zem osnoval a všetko jestvujúce priviedol z nebytia v bytie, ktorý vždy vyslyšiavaš činiacich Tvoju vôľu a bojacich sa Teba a zachovávajúcich Tvoje prikázania, vyslyš moju modlitbu a zachovaj verné Ti stádo, ktorému si bol ustanovil mňa nesúceho a nehodného služobníka svojho za predstaveného. Zbav ho bezbožnej a pohanskej zloby tých, čo hovoria proti Tebe rúhanie a zahub trojjazyčný blud. Zveľaď Tvoju Cirkev množstvom, všetkých v jednote ducha zoskup a učiň výborným ľudom, ktorý jednako zmýšľa o pravej viere v Teba a ju správne vyznáva a vdýchni do ich sŕdc pocit, že sme Tvojimi synmi. Lebo Tvoj je dar,

---

(1) *Staroslovanské žitie Konštantína-Cyrila*, hl. XVIII; cfr. F. Grivec, F. Tomšič, *Fontes*, Zagreb 1960, str. 140-143. Slovenský preklad: J. Stanislav, *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda*, T. Sv. Martin 1950, str. 50-52; P. Ratkoš, *Pramene k dejinám Veľkej Moravy*, II vyd., Bratislava 1968, str. 230-232. NB. Na viacerých miestach autor dal svoj preklad.

ak si nás nehodných, ale zanietených pre dobré skutky a činiacich čo Ti je milé, prijal na hlásanie evanjelia Tvojho Krista. Ktorých si mi dal, ako Tvojich Ti vraciam. Riaď ich silnou Tvojou pravicou, prikry ich krovom Tvojich krídiel, aby všetci slávili Tvoje meno, Otca i Syna i Ducha Svätého. Amen ».

Potom pobozkal všetkých svätým bozkom a riekol: « Blahoslavený Boh, ktorý nás nevydal v korisť neviditeľných nepriateľov našich, ale skrušil ich osídla a vyslobodil nás od záhuby ».

A tak usnul v Pánu, majúc štyridsaťdva rokov, štrnásteho dňa mesiaca februára, za druhej indikcie, od stvorenia sveta roku 6377 [to jest roku 869 po Kristu].

Apoštolik (= pápež) rozkázal všetkým Grékom, ktorí boli v Ríme, ako aj Rimanom, zhromaždiť sa so sviecami, spievať nad ním (pohrebné obrady) a vystrojiť mu pohreb, aký by boli vystrojili samému pápežovi. Čo aj urobili.

Avšak Metod, jeho brat, prosil Apoštolika (pápeža) hovoriac: « Mať nás zaprísahala, aby ten z nás, ktorý sa skôr pominie, bol prinesený pozostalým bratom do svojho kláštora, a tam bol pochovaný ».

Prikázal teda pápež vložiť ho do rakve a zaklincovať železnými klincami. A tak ho držal sedem dní hotujúc cestovanie.

Avšak biskupi, čo boli v Ríme, riekli pápežovi: « Keď ho Boh, po mnohých krajoch pochodivšieho, priviedol nakoniec sem a tu jeho dušu prijal, sluší sa, aby tu bol pochovaný, ako ctihodný muž ».

I riekol pápež: « Pre jeho svätosť a lásku [k Rímu], prestúpim rímsku obyčaj a dám ho pochovať vo svojej hrobke v chráme svätého apoštola Petra ». Avšak jeho brat [Metod] povedal: « Keď ste ma nevyslyšali a nedali ste mi ho, ak s tým súhlasíte, nech bude pochovaný v chráme sv. Klementa, s ktorého pozostatkami sem prišiel ». Prikázal teda Apoštolik (pápež) tak učiniť.

I zhromaždili sa opäť biskupi so všetkým ľudom a prv než by sa pohnul čestný sprievod, riekli: « Otvorme rakev a podívajme sa, či niekto z neho niečo nevzal ». A hoci sa mnoho namáhali, nemohli Božím riadením odklincovať rakev. A tak ho aj s rakvou položili do hrobu, po pravej strane oltára v chráme svätého Klementa, kde sa začali diať

mnohé zázraky. Keď to Rimania videli, ešte väčšmi si ho uctievali ako svätca. Dali namaľovať obraz nad jeho hrobom a zapálili svetlá, čo horeli deň a noc, chválu vzdávajúc Bohu, ktorý tak preslavuje tých, čo Jeho slávia. Lebo Jemu patrí sláva, česť a poklona na veky vekov. Amen.

Vianoce roku 868

Z tohoto záznamu staroslovanského Žitia Cyrilovho poznávame nasledujúce okolnosti jeho smrti: Významným dňom pre neho bol sviatok Vianoc roku 868. V ten deň už si bol skoro istý, že nebude dlho žiť, a preto opakoval slová žalmu « Pôjdeme do domu Pánovho ». « Ctihodné rúcho (čestnyje rizy) », o ktorom je reč v texte, autori vysvetľujú rôzne. Niektorí usudzujú, že to bolo biskupské liturgické rúcho, a v tom vidia náznak, že Cyril bol biskupom. Ako biskup na Vianoce slúžil slávnostné bohoslužby, a potom sa odriekol biskupskej hodnosti. Iní však zastávajú mienku, že Cyril nebol biskupom a « čestnyje rizy » pre nich sú akékoľvek krajšie rúcho (2). V oboch prípadoch sa potom zriekol vedenia veľkomoravskej misie, kam bol poslaný cisárom Michalom III. To naznačujú slová: « Odteraz nie som sluha ani cisárovi ani nikomu na zemi... ».

Nasledujúceho dňa, to jest 26. decembra, obliekol sa do « posvätného mníšskeho rúcha — v svjatyj monašeskyj obraz ». Aj o tejto veci je dvojaká mienka. Tí, čo držia, že Cyril bol už predtým mníchom, tento výraz berú v zmysle, že prijal vyšší mníšsky stupeň tak zv. « angelski obraz », kým iní zase správnejšie usudzujú, že Cyril doteraz nebol mníchom a iba teraz po prvý raz sa ním stal. A « svetlo k svetlu prijmúc » zvolil si meno Cyril. « Svetlo » podľa gréckeho výrazu « Fós, Fótismos » znamená svetlo milosti posvä-

---

(2) O otázke, či bol sv. Cyril biskupom, v poslednom čase sa vyvinula živá debata v spojení s nájdením doteraz neznámeho rukopisu latinského Žitia (Vita italica) v metropolitnej knižnici v Prahe. Cfr. Paul Meyvaert OSB, Paul Devos S.J., *Légende italique...* Analecta Bollandiana LXXIII (1955) pp. 375-461; LXXIV (1956) 189-240; 441-469; S. Sakač S.J., *De dignitate episcopali S. Cyrili Thessalonicensis*; Orientalia Christiana Periodica, XVI (1950) str. 237-266; XXII (1956) 386-389; a vseobecne: M. Lacko, *Výskum cyrilometodského obdobia v rokoch 1946-1958*: Most I (Cleveland 1959) str. 50-60.

cujúcej. Grécki duchovní učitelia totiž považujú « mníšsky čin » za druhý krst, a preto Cyril « svetlo k svetlu » prijal.

Posledná modlitba

A keď sa priblížila hodina jeho smrti, totiž 14. februára 869, predniesol krásnu modlitbu, ktorú považujeme za jeho duchovný závet, za jeho odkaz nám. Po úvode zostavenom z liturgických a posvätných textov, prednáša svoje prosby nie za seba, ale za « verné stádo », totiž za mladú Cirkev v našej slovenskej vlasti, na Veľkej Morave. O čo prosil? Ponajprv o záštitu od nepriaznivých vplyvov: od pohanskej zloby (lebo vtedy časť ľudu bola ešte pohanská), od trojjazyčného bludu (totiž od tých, čo nechceli pripustiť bohoslužbu v slovienskej reči). Potom pozitívne prosí veľké duchovné milosti pre toto verné stádo: 1) zveľadenie a rozvoj Cirkvi; 2) zoskupenie všetkých v jednote ducha; 3) jednotu viery a jej vyznávanie v jednotnej Cirkvi; 4) pravé pochopenie kresťanstva, že sme synmi Božími; 5) nakoniec všeobecný pokrok (učiň ich výborným ľudom).

Tento duchovný odkaz sv. Cyrila, jeho posledný závet, máme často čítať, nad ním sa zamyslieť a podľa neho konať. Iba ak budeme podľa neho konať, zaslúžime si prívlastok « výborný ľud ».

Smrť a pohreb

Pápež Hadrián II. rozkázal rímskemu duchovenstvu, aby Cyrilovi vystrojili pohreb, ktorý by slušal samému pápežovi a chcel ho dať pochovať do svojej vlastnej hrobky pripravenej v chráme sv. Petra. No sv. Metod poprosil pápeža, že ak už má byť pochovaný v Ríme, nech to bude v chráme sv. Klementa, ktorého pozostatky sem priniesol. Pápež na to privolil, a tak bol pochovaný v tejto bazilike v bočnej lodi.

V tomto pôvodnom hrobe odpočíval sv. Cyril až do XI. storočia, keď bazilika sv. Klementa bola poškodená natoľko, že ju zasypali a na jej troskách vystavili v XII. storočí novú baziliku. Počas napoleonských nepokojov boli prenesené do crámu S. Maria in Vallicella a keď ich odtiaľto mali vrátiť na pôvodné miesto, kamsi sa podeli a odvtedy sa o nich nič nevedelo. Iba roku 1963 bola nájdená malá častica tých pozostatkov a teraz je uložená v oltári sv. Cyrila a Metoda v bazilike sv. Klementa.

Cieľ rímskej cesty

Sv. Bratia prišli do Ríma koncom roku 867, aby u Sv. Rímskej Stolice prejednali niektoré vážne záležitosti mladej slovenskej Cirkvi, a to: 1) potvrdenie staroslovienskej reči v bohoslužbe; 2) vysvätenie učeníkov na kňazov; 3) ustanovenie hierarchie pre Veľkú Moravu. Všetky tie tri záležitosti pápež Hadrián II. riešil pozitívne a o tom podal správu slovenkým vladárom Rastislavovi, Svätoplukovi a Koceľovi v liste začínajúcom slovami: « Slava vo vyšnich Bogu ». V ňom tiež chváli sv. Bratov, že správne konali (nihil contra canonem fecerut), keď prišli do Ríma k pápežovi vyriešiť svoje záležitosti.

Rím či Carihrad?

Ohľadom tej cesty do Ríma niektorí autori boli mienky, že prvotným úmyslom sv. Bratov bolo cestovať do Carihradu a iba keď už boli v Benátkach, zmenili smer cesty a miesto Carihradu prišli do Ríma. Tým viacej, že pápež skrze poslov ich sem povolal. Táto mienka nezdá sa mi dostatočne odôvodnená. Ponajprv ak mali brániť svoje postavenie na Veľkej Morave proti nárokom nemeckých biskupov, to mohli urobiť iba v Ríme. Ak staroslovanské Žitia nie sú dosť výslovné v tejto otázke, iné pramene jasne hovoria, že prvotným úmyslom sv. Bratov bolo cestovať do Ríma. Tie pramene pochádzajú od učeníkov sv. Bratov, ktorí sa zúčastnili tej cesty, a preto sú celkom vieryhodné. Uvediem tu niektoré:

1) *Pochvalnoje slovo Kyrillu i Methodiju*: « Nakoniec svojich mnohých cestovaní, výdali sa na cestu do Ríma, pokloniť sa Apoštolskej Stolici, pričom viedli so sebou duchovný plod svojich námah (t.j. učeníkov) na vysvätenie » (3).

2) *Pochvala blažennago otca našego i učiteľa slovénskago Kyrilla filosofa*: « Preloživši bohoslužobné knihy (cerkovnyj ustav) z gréckeho do slovienskeho jazyka, odišiel do Ríma, vedúc so sebou vybraných učeníkov na vysviacku. I

(3) Lavrov P.A., *Materialy po istoriji vozniknovenija drevnejšej slavjanskoj pismennosti.* Leningrad 1930, str. 84-85.

tu spokojne skončil svoj život, lebo Pán Boh ráčil tak zariadit', aby tu spočinulo jeho ctihodné telo » (4).

3) *Proložnoje Žitie Konstantina i Methodija*: « Ked' už boli precestovali všetky spomenuté krajiny a na Morave vyučili učeníkov, vzali ich so sebou a odišli do Ríma. Rimania (totiž predstavitelia Rímskej Cirkvi) usúdili, že ich dielo je sväté a apoštolské a vysvätili slovienskych učeníkov na kňazov » (5).

4) *Žitie Nauma*: « Vezmúc svoje novopreložené knihy slovienske (v texte: bulharské), riadení Duchom Svätým, došli do Starého Ríma » (na rozdiel od Carihradu, Nového Ríma) (6).

5) *Žitie Klementa Ochridského* (*grécke*): « Pretože vedeli, že aj Pavol zvestoval apoštolom svoje evanjelium, tak aj oni pospiechali do Ríma, aby ukázali blaženému pápežovi dielo svojho prekladu Písma. Cesta sa im vydarila. Neponáhl'ali sa (tam) nadarmo » (7).

Tieto texty, predstavujúce nám prvotnú cyrilometodskú tradíciu, jasne svedčia o rímskej ceste sv. Cyrila a Metoda. Jediný text, ktorý údajne hovorí, že Metod bol carihradským patriarchom vysvätený za biskupa panonského, je v protive so všetkými prameňmi, a teda nemá v tomto bode žiadnu cenu (8). *Návrat do Carihradu* treba tam rozumiet' *z chazarskej misie* ešte pred odchodom na Vel'kú Moravu. Berúc teda do úvahy vyššie uvedené texty, ako aj vnútorný rozbor dôvodov cesty samej, usudzujem, že Cyril a Metod už odchádzajúc z Vel'kej Moravy boli usmernení do Ríma a nie do Carihradu (9).

---

(4) Lavrov, *tamže*, str. 97.

(5) Lavrov, *tamže*, str. 100.

(6) Lavrov, *tamže*, str. 185.

(7) N.L. Tunickij, *Materialy dl'a istoriji, žizni i déjatel'nosti učenikov sv. Kyrilla i Methodija.* Sergijev Posad 1918, str. 70; preklad: J. Stanislav, *Osudy sv. Cyrila a Metoda a ich učeníkov v Živote Klimentovom.* Bratislava 1950, str. 68.

(8) *Proložnoje žitije sv. Methodija*: « Vzvrativšusja Methodiju v Konstanti grad, patriajarch že svjati jego episkopa, posla v Moravu v grad Kaon [= Pannonia] i tu mnoga stvori čudesa ». Lavrov, *tamže*, str. 103.

(9) M. Lacko, *Prvá cesta sv. Cyrila a Metoda do Ríma: Studi in onore di E. Lo Gatto e G. Maver.* Roma 1962, str. 375-380.

To vyplýva aj z rozboru prameňov, v ktorých sa nám javí mienka sv. Bratov (hlavne Cyrila) o postavení Rímskeho pápeža vo všeobecnej Cirkvi, čiže o primáte (10):

1) V najstarších rukopisoch staroslovienskeho prekladu Evanjelií (codex Assemani, Nikolski, Hvalov) nachádzame veľmi zaujímavý a originálny preklad miesta Mt. 16, 18: « Ty si Peter, a na tejto skale vystavím Cirkev svoju ». Výraz *super hanc petram* nie je preložený ako obyčajne teraz: *na tejto skale, ale na sem Petrê* to jest *na tomto Petrovi* (vystavím Cirkev svoju). Nie je to jednoduchý preklad, ale už aj exegéza spolu. Ako odzvuk tohoto prekladu máme v chráme Monastiera Žiča (Srbsko) a v chráme sv. Klementa v Ochride (Macedónia) freskový obraz, na ktorom sv. Peter na pleciach nesie Cirkev (model kostola).

2) V cyrilometodských prameňoch viackrát nachádzame identifikáciu pápeža so sv. Petrom. Na pr. v Žití Metodovom pápež odpovedá posolstvu, čo v mene Koceľovom žiadalo Metoda za arcibiskupa: « ...všetkým tým krajom slovienskym ho posielam, učiteľa od Boha a od sv. apoštola Petra... ».

A keď bol Metod vo väzení Nemcov, prišlo do Ríma posolstvo z Veľkej Moravy, žiadajúc jeho vyslobodenie a návrat: « Pretože prv naši otcovia prijali krst od sv. Petra, daj nám Metoda za arcibiskupa a učiteľa... ». A sám Metod, odpovedajúc na námietky nemeckých biskupov: « V našej oblasti učíš! », riekol: « Keby som vedel, že je vaša, zdržoval by som sa mimo nej; ale je svätého Petra! ». Z týchto citátov vidno, že sv. Peter tu zosobňuje pápeža.

3) V cyrilometodských prameňoch nachádzame ešte iný charakteristický výraz: pápež je tu viackrát označený ako: « Apostolik — Apostolicus ». Hoci výraz « Apostolicus » sa v staroveku užíval na označenie biskupov, čo sú nástupcami apoštolov, neskoršie sa jeho význam zúžil a antonomasticky sa dával iba pápežovi, vyjadrujúc takto jeho osobitnú apoštolskú nástupnosť a apoštolský pôvod jeho právomoci.

---

(10) Thomas Kurent, *Studia quaestionem de Primatu Ecclesiae saeculo IX disputatam illustrantia.* Velehrad, str. 98, Odtlačok AAV XIII-XIV.

4) V úvode k staroslovanskému Žitiu Metodovmu nachádza sa zoznam prvých šiestich všeobecných cirkevných snemov (koncilov). V ňom je veľmi prizvukovaná úloha, ktorú mali rímski pápeži pri zvolaní a potvrdení týchto snemov.

5) Nakoniec máme tak zvané staroslovanské « Scholion k 28. kánonu » Chalcedonského snemu. V ňom veľmi jasne je vyložený božský pôvod rímskeho primátu (proti tomu, čo hovorí 28. kánon). Viacerí autori pripisujú toto « Scholion » sv. Cyrilovi.

Z toho všetkého nasleduje, že príchod sv. Cyrila a Metoda nebol náhodilý, ale dôsledkom ich náuky o Cirkvi. Ich príchod do Ríma padá do obdobia, keď v popredí záujmu bol vyostrený spor medzi Rímom a Carihradom. V Carihrade bol vtedy patriarchom známy Focius. Spor došiel tak ďaleko, že medzi Východom a Západom vypukol dočasný rozkol. Sv. Bratia, a zvlášť sv. Cyril, ktorý bol predtým Fociovým žiakom a potom kolegom ako profesor, nešiel v tak vážnej záležitosti s Fociom, ale s rímskym pápežom.

Ba predpokladám, že pápež Hadrián II. zadržal sv. Bratov v Ríme počas celého roku 868 preto, aby mu boli poradcami v tomto spore s Carihradom. Sv. Bratia sú predstaviteľmi ešte jednotnej Cirkvi, a ako takí patria Východu a Západu.

Ich príchodom do Ríma počiatky kresťanstva u Slovanov sú navždy spojené s Rímom, s Rímskou Apoštolskou Stolicou. To je akoby spečatené skutočnosťou, že Cyril v Ríme zomrel a tu je jeho hrob. Preto cyrilometodský učeník sv. Klement ochridský v svojom « Pochvalnom slove » obracajúc sa k Rímu hovorí: « Blahoslavené to mesto, ktoré prijalo tretieho uskutočňovateľa Božích úmyslov. Lebo naozaj on (Cyril) doplnil to, čo chýbalo do plnosti apoštolského diela dvoch predákov apoštolských » (Petra a Pavla) (11).

Míchal Lacko, SJ.

(11) Lavrov, *tamže*, str. 95.

DR. JOZEF MIKUŠ ŠESŤDESIATNIKOM

Dr. Jozef Staško

Ktože by bol tak smelý a pripísal tomuto pružnonohému, sotva šediviacemu, bystrému a ráznemu mužovi 60 rokov? Nie len výzor, lež aj čulosť ducha, pružnosť pohybov, ovládanie spôsobov a hra gestikulácie stavajú ho mimo veku. Tí, čo ho poznajú, obľúbili si v ňom zmysel pre mieru, istú zdržanlivosť, sebakontrólu, disciplínu ducha i tela, tolerantnosť a lahodné formy. Za súhlasu troch generácií, postupne sa stal národným majetkom bez akéhokoľvek presadzovania sa, bez zámernej nápadnosti, bez hlasných trúb a bez samoľúbych akcií. Vedený túžbou po poznaní a pravde, svoj, z Oravy veľký talent rozvil v osobnosť pevného charakteru, presného mravného profilu a výrazného predstaviteľa svojej generácie.

Stavanie podobnej osobnosti nešlo bez zápasu, bez talentu, bez plánu, bez cieľa, bez silnej vôle a bez noriem. Boží olej nadania rozvíjal na Orave, kde sa nik nerodí bez veľkých mravných a kultúrno-národných povinností. Dostáva sa do krážov dediny, do krážov rodnej Krivej a ani nebadá ako sa ho zmocňujú poryvy dedinského života vo všetkých svojich parametroch. Vedomý si daru, čo mu dala dedina, celý život ju má rád a ona lásku dosiaľ vracať neprestala. Miluje ju šľachetne, s dávkou hrdosti vždy, keď môže zacitovať prirovnania alebo írečité príslovia. Jeho osobnosť má mravné korene na Orave. V prvom rade je to *náboženský prvok,* ktorý ako prý a totálny formovateľ opantá Mikušovu myseľ, dušu, ducha i srdce. Ako Boh vládol Krivej a Krivcom pri ich osobných i spoločenských akciách, tak ich aj po stáročia uviedol v myšlienkový systém, podľa ktorého sa organizovala duchovná i hmotná existencia dediny. Tento *centrický princíp* preniesol sa aj na pole verejné a prejavil sa pri správe dediny ako svojrázny autochtonný zákon; aj regulovanie názorov na pojem štátu, národa, politiky, vrchnosti, pánov, atď. bolo týtmo centrickým prvkom ovplyvnené. A do Mikuša tento zákon vošiel nevtieravo ako zmysel pre organizáciu, pre hierarchiu a pre chápanie politických dejov. Dedina ako hospodársko-sociálna jednotka žila múdrosťou účelovej organizácie, spolupráce, štrukturálnej

deľby a pracovného začlenenia jednotlivcov do správy dediny podľa schopnosti. Zásada účelovosti, *princíp teleologický* stala sa existenčným zákonom dediny. Tento náhľad na jednotlivca vytváral hlbší aspekt sociálnej otázky. Len nezapríčinená sociálna bieda osobnou lenivosťou a nezodpovednosťou sa liečila komunálne. Neschopnosť, lenivosť, neposlúchanie dedinského poriadku trestali sa hanbou, výsmechom a boli hriechom. I toto chápanie osobnej zodpovednosti obecnej, ako aj postoj k sociálnej problematike vošlo do Mikuša. Zmysel pre sústavnosť v práci, vrelá láska k rodičom boli Mikušovi vrodené a dedinou rozvité.

Takto Bohom obdarený, láskou rodičov požehnaný odchádza do gymnázia do Trstenej. Zvedavý na svoje sily talentu píše verše a články do gymnaziálneho časopisu. Číta slovenské dejiny, stáva sa povedomým Slovákom. Odchádza do Levoče ako parobok a v r. 1929 sa vracia mladý muž s maturitou v kapse, s vystretou hlavou a s pevnou chôdzou. Levoča, kde sa stretali slovenskí chlapci zo širšej oblasti Slovenska, roznietila Mikušov nacionalizmus. Je to doba, kedy začína na Slovensku národne-individuačný, kultúrny i politický proces. Pri Hlinkovom vedení ide o boj svätý, lebo ide o ľudské a národné práva, o život. V mladom intelekte Mikušovom defilujú obrazy protikladov: štát-národ, Čech-Slovák, veriaci-neznaboh, bohatý-chudobný, mocný-bezvládny. S ustálenými mravnými kritériami, hlási sa na front ako vojak, so zbrojou ohňa a viery vo víťazstvo slovenskej pravdy. Tu už stotožňuje slovenskú pravdu s princípami mravnými, náboženskými, s ideou spravodlivosti, lásky, bratstva. Ani nevie, že koná v mene centrického princípu z Krivej. Badá len, že tak isto myslia priatelia a jeho postoj i kritéria sú mu ešte väčším dôkazom správnosti, kategorickým imperatívom. Tak mysleli aj starší, tak myslel aj Hlinka, aj jeho Ľudová strana. Mikuš-rytier pravdy a národnej slobody volí si zbraň logiky a argumentu, preto sa zapíše v Bratislave na právo. Dáva sa do služieb ducha, so štúrovským trnistým výhľadom.

Univerzitné štúdiá v Bratislave, pobyt v národne-uvedomelom Svoradove formujú Mikuša ako právnika, národovca, kultúrneho a politického pracovníka. Činnosťou v ÚSKŠ, v Moyzesi, v Pax Romane, v Slavii Catholice, Mikuš sa zapája na *univerzálnosť*. Prehlbuje a sústreďuje svoje štúdia na oblasť štátnych vied a vytvára kontakty s národovcami. Vidí,

že Slovensko jeho talent potrebuje. Ide študovať reči a kultúru iných národov. V innsbrucku sa učí nemecky, ide do Dijonu, venuje sa francúzskej reči a dejinám. Pri svojom živelnom študentskom živote konštatuje, že francúzska kultúra lahodí jeho slovenskému chápaniu. Francúzske dejiny nabité akciami a duchovnými zápasmi ho zaujmú rovnako, ako hrady, kaštiele, katedrály, múzeá a mestá, kde všade žili jeho čítaní hrdinovia. Jeho duch nadchnutý minulosťou Francúzska obmäkčí jeho srdce pre prítomnosť vzácnou životnou partnerkou. H'la, kultúrna congrua s večnou dividendou. V r. 1934 Mikuš doktoruje a rozvíja plachty na životnú plavbu pod vlastnou vlajkou.

To, čo by malo v životopise teraz nasledovať, mal by byť výpočet úspechov v kariére, v spoločenskom a rodinnom živote; tu by sa patrilo pospomínať národné uznania a vyznačenia ako aj tie duchovné výkony, ktoré vyprovokovalo národné spoločenstvo. Dr. Mikuš nepatrí do tejto generácie. I keď vedel a poznal cesty, akými Slovák môže nadobúdať « úspechy », nevolil ich. Jemu a jeho rovnakocítiacej generácii pripadla historická úloha vziať na seba povinnosti, aké u iných národov vybavovala skúsená staršia generácia. Slovenské politické špecifikum doby po r. 1918 bolo, že «slobodné Slovensko» v Č-SR bolo slobodné podľa kultúrnopolitického programu českého a per saldo európskeho. Štátna idea mala Slovákom slúžiť za náhradný oltár, pri čom existencia slovenského národa bola ohrozená krutejšie a rafinovanejšie ako za Maďarov. Kým v dobe maďarského útlaku Slováci našli mravnú pomoc vo svete cez Bjőrnsonovcov, Denisa, Scotta Viatora, etc., v novej politickej konštrukcii Slováci boli považovaní veľmocami za «slobodných» a vplyvom českej diplomacie za « nevďačných a nespratných valachov ». Kým istá časť slovenskej inteligencie spolupracovala s českými zámermi, a iná časť svojou národnou indolentnosťou hrala hriešny zástoj zdania spokojnosti, zatiaľ národne uvedomelá inteligencia svojím postojom privolávala na seba českú mocenskú kliatbu, žaláre, nevďačnosti. Slovenský nacionalizmus, krmený českou hrozbou národnej smrti, rástol ako prvok obranný a negativistický voči českému štátu a politike. Za danej politickej situácie na Slovensku bolo možno prejaviť nesúhlas s českou politikou a jej zámermi len cez Ľudovú stranu, neskôr aj cez stranu Národnú. Až dnes, pri čítaní

memoárovej literatúry českých politikov zisťujeme, ako vážne títo brali likvidáciu slovenského národa a akú mravne a národne dôležitú úlohu hrala Ľudová strana. O tom výrazné svedectvo vydal sám Dr. Milan Hodža v Paríži v r. 1939. Tvrdil, že po 20 rokoch trvania spoločného štátu, Česi a Slováci majú tak diametrálne rozdielne náhľady na hodnotu tejto konštrukcie, že je treba štát začať stavať nanovo, novými tehlami a novou maltou. Výslovne zdôraznil, že kým Dr. Ivánku, Štefáneka, Šrobára, Dérera, atď. strach pred Maďarmi hnal do politickej kapitulácie pred Čechmi, Hlinka bol jediný, ktorý bojoval proti maďarskej hrozbe kultúrne-národným osvietenstvom u Slovákov. Zakladanie národnej rady v Paríži bolo spojené s konštatovaním, že bolo dosť ponižovania a podceňovania Slovákov zo strany pražskej politiky, než by bolo možno čakať zo strany Slovákov nadšený súhlas s vyhlásením kontinuity Č-SR spolu s kontinuitou politiky Dra. Beneša.

V rámci kultúrneho boja, Slováci typu Dra. Mikuša stáli na strane osobitosti slovenského národa. Bránili Slovenskú Maticu, slovenskú reč, slovenské ustanovizne, účastnili sa Pribinových osláv v Nitre, publikovali články na obranu života národa. Znášali podozrenia, podstúpili podceňovania a ponižovania a rúcali si výhľady kariéry. No, boj bol svätý a šľachetný. Dr. Mikuš píše kulturne a politické štúdie, schádza sa s národnými dejateľmi, osvojuje si riziká. Politicky, Hlinka a Ľudová strana stali sa reprezentantmi celonárodného kultúrneho a politického programu: sme národom, s právom na vlastný život. Ide o mravnú postať národa, ktorá je kresťanská, ide o zachovanie jeho reči, práva na existenciu. Ide tiež o chlebovú otázku; chceme vidieť Slovákov na univerzitách, v úradoch, v armáde, v diplomacii, ale tiež v remeslách, obchode. Slovensko je hospodársky ochudobňované až po politickú závislosť. Študenti sú zatváraní za ich slovenský cit, vyhadzovaní zo škôl, atď. Tomuto procesu, zápasu bol plným svedkom Dr. Mikuš a jeho generácia. Dnes 60 nici, sú to oni, čo šli ochotne na front. Oni zachránili slovenský národ v jeho nádejách, oni niesli fakle, ktorými sme, my ďalšia generácia zapaľovali naše vatry.

Nech mi je odpustené, že som zdravicu Dr. Mikušovi spojil s odbočkou zdravice jeho generácii. Robím tak zámerne preto, lebo rád by som stvoril generačnú súvislosť medzi

týmito bojovníkmi a medzi mladšou generáciou. Nástojčivosť boja o životný princíp národa hneď v našej mladosti spôsobil, že sme boli vohnaní do zákop bez toho, aby sme mali čas premeridzať našu politickú a národnú minulosť. Zameškali sme v kultúrnom zápase opýtať sa generácie Slovákov-rodoľubov z maďarskej éry, ako vlastne pretrvali. Oni tiež, tí naši otcovia nedbali zajsť za nami, aby nás poučili. Bol tu Dr. Šrobár, nič nám nepovedal národne uvedomelého, historicky faktického; bol tu Dr. Štefánek, hlasista — akosi tie jeho doby ostali spojene len s Prahou. I keď sme ho mladí stretli, už bol vo vare zápasu o politických voličov, straníkov, nemal čas pre nás. To sa týka Dr. Ivánku, Markoviča, Dérera, až po Dra Slávika a Dra Osuského. Koľko len títo ľudia zažili útlaku, žalárov, národných zápalov počas Maďarov. Prečo sa to tratí z národných dejín? Keď teraz píšem o Dr. Mikušovi a jeho generácii, mám na ume okolnosti, že v Bratislave sme my mladší našli už vyorané brázdy a vyšľapané chodníky našimi predchodcami. Našli sme však Bratislavu hovoriacu nemecky, maďarsky a česky. Slovenským živlom sme boli, my študenti, ďalej vojaci, slúžky a vidiek. Boli sme radi, keď sme čuli slovenské slovo v kaviarni, ba zvlášť sme si ctili rodinu Slovákov, čo sa stavali za slovenskú kultúru, za právo slovenskej reči na univerzite, za slovenské divadlo, za slovenské knihy. Generácia Dra Mikuša odovzdala nám mravné i národné *Vademecum*, s poznámkami, kde sú bariny, priekopy, nebezpečia, mravný skľz, národná smrť. Generácie, ktoré prišli za nami, nestarajú sa, odkiaľ prišla samozrejmosť užívania slovenskej reči na školách, alebo právo na národný život alebo nakoniec nárok na federáciu. Im je to zrejmosťou, ako nám sa zdalo právo na slobodu.

Dr. Mikuš je formovaný uvedenými zápasmi o národný život. Doteraz nesie na sebe patinu šľachetnosti, vedomia pravdy a jej víťazstva. To ho jasne zaraďuje do slovenských dejín ako obetavého bojovníka, národovca. Cez jeho osud môžeme nahliadnuť do osudov jeho generácie; cez neho môžeme byť vďační jeho spolubojovníkom.

Nik neunikne zákonom svojho prostredia, nikto sa nemôže abstrahovať od svojej doby natoľko, aby nebolo na ňom cítiť jej parfum. Aj Dr. Mikuš vo svojej citlivosti ducha zrkadlí svoju dobu a jej problematiku. Nie len zápasy národné, ale aj poryvy všeľudské, kresťanské, filozofické a sociologické.

Kým sa mu chce byť Európanom, ako je dávno univerzalistom, tak proti sebe stoja praktické politiky európskych vlád a filozoficky obmedzené teórie svetového univerzitného partikularizmu. Spor vidí a jeho europeizmus ubíja domáci elementárny boj o základnú pravdu; duchovný atomizmus sveta ho zaráža. Oprie sa o katolicizmus pre jeho ideu univerzalizmu, filozoficky sa dotvára tomizmom; slovenský problém prenáša na širšie pole, chce ho oprieť o koncepciu európskej federácie, kde boj s Čechmi vypadne. V tom smere vyvíja publicistickú činnosť na stranách Prúdov, Kultúry, Politiky, Obrody, neskôr Nových prúdov a Verbumu. Počas svojho pobytu v Prahe na Ministerstve zahraničia zaúča sa do remesla diplomata a vedeckého pracovníka v oblasti histórie a medzinárodného práva. Duchovne reaguje na príchod Hitlera v Nemecku ako na fenomén deštruktívny jeho poňatiam kresťanských praktík a integrácie Európy. Kŕče českej mocenskej politiky prežíva nie ako krízu « nášho štátu » ale ako krízu českých univerzitných katedier a špeciálne tragédiu Benešovej koncepcie Európy. V tej dobe, t.j. od r. 1935-38, slovenský problém, videný z Prahy javí sa ako druhé centrum štátu; vo vzduchu visí otázka, kto vládne Slovensku? Mikušom predvídaná európska kríza, stavia ho do slovenského centra. Zúfalý pokus Prahy získať dôveru Slovákov osobnými ústupkami zlyhá na nevďačnosti slovenskej politickej scény. Individuačný proces slovenského národa je nezadržateľný ani vojenskou mocou. Dr. Mikuš opúšťa Prahu, aby prišiel na Slovensko v nečakaných funkciách diplomata Slov. štátu. Ako diplomat ide najrpv do Madridu ako chargé d'affaires Slovenskej republiky a neskôr sa vracia do Bratislavy ako šéf diplomatického protokolu. Túto epochu Mikušovej kariéry, spojenú s existenciou slov. štátu, treba považovať za vrcholenie jeho politických úspechov. Osobnostne však plne sa rozvinie svojím intelektom neskôr, keď svoje skúsenosti a rozbory podriadi kritériam svetových náhľadov na politiku, dejiny, funkciu osobnosti, účin mravných zásad v politike, národný personalizmus, geopolitiku, atď.

Politické zmeny r. 1945 kvalifikuje ako provizórium a očakáva mocenský zápas na pokračovanie. Do tohoto ruvaniska bez idey, bez rešpektu národnej vôle bez morálky a jasného cieľa ide spolu so svojou a mladšou generáciou vo funkcii poradcu. Ako predvídal, veľmocenský zápas o

Strednú Európu vyradil Slovákov z politickej aktivity a načas preniesol váhu politického rozhodovania znovu na Prahu. Slovensko dostalo do daru už vopred vybratú alternatívu štátnej príslušnosti s patričnou politickou garnitúrou, ktorej prenos politickej váhy zo Slovenska na Prahu nebol len aktom afinity citovej, lež aj aktom politického programu. Tým Slovensko dohralo politickú rolu. Ostatné je známe. V emigrácii stretáme všetky možné politické odtienky Slovákov. Kto čo bol, čo myslel a konal, vidno z činnosti a z prác. Kým jedni — publikujú pamfletickú literatúru ako výraz ich mocenského poňatia slovenskej problematiky, Mikuš sa venuje vážnej vedeckej práci, štúdiu svetových problémov a politickým dejinám Slovenska, bez nároku na skupinový kredit. V Paríži vydáva po francúzsky *La Slovaquie dans le drame de l'Europe*, r. 1955. Ide o serióznu vedeckú štúdiu, ktorá je skvelým prameňom k politickým dejinám Slovákov za Č-SR. S dodatočným rozšírením dokumentácie, bibliografie, ako aj so skvelým úvodom, vydáva túto knihu po anglicky, *Slovakia; a political history 1918-1950*. Organizáciou materiálu, systémom ako aj podaním, ide o jediný vážny anglický prameň k slov. politickým dejinám od r. 1918-1950. Jeho práce o postavení a osudoch katolíckej Cirkvi a o osudoch jej biskupov za komunizmu majú skôr charakter politických prác, no písané sú vecne, na základe osobného poznania problematiky a na základe prameňov. Desiatky štúdií, z oblasti politických dejín Slovenska a Strednej Európy, zaistili Mikušovi trvalé miesto i v tejto disciplíne. Slovenská, anglická a francúzska tlač doniesla desiatky článkov o špecializovaných problémoch slov. kultúry, ako aj z oblasti medzinárodného práva. Mikuša treba považovať za znalca v otázkach Spoločnosti národov, o čom napísal dosiaľ neuverejnenú širokú štúdiu. Mimo lásky ku Francúzsku, ktorú mu denne pripomína jeho manželka, rodená Francúzska, vysoko si Mikuš cení španielsku kultúru, ktorej reč ovláda a pestuje cez svoju dcéru. Tento styk so Španielskom dáva Slovensku možnosť zväzkov a kultúrnych vzťahov. Duchovná čulosť Mikušova krmieva sa z času na čas na oravských spomienkach, na paši to milej, čerstvej a podnetnej. Po dennom lopotení v práci, či po rozboroch medzinárodných problémov, rodná obec vo svojej samopaši ho privoláva, pohladí a posilní. Za to o nej napísal toľko postrehov zo života, že stvorili knihu *V krážoch*

dediny. Svojráz obce je zdupl'ovaný svojrázom štýlu, podania, írečitosti a výberu šantov. Jak vzácny ventil, aká úl'ava pre Mikuša. Aká šl'achetnost', dat' aj nám tohoto balzamu.

Zmyslom boja generácie Dra Mikuša bolo pozdvihnút' slovenský národ na roveň ostatných národov sveta a dat' mu zážitok života v plnej škále prejavu. Politická moc značí právo disponovat' so sebou; právo vychovávat' svoje deti podl'a mravných zásad ako ich chápe slovenská spoločnost'; dat' im vzdelanie, znalosti rečí a sveta, aby stvorili Nobelové ceny. Nejde o l'art pour l'artizmus, nejde o quijotizmus, nejde o partikularizáciu Európy. Dr. Mikuš dokazuje, že Slováci sú Europani, túžiaci po integrácii, ktorá nerúca život a neničí farbu mozaiky. Napriek emigrácii telesnej, duchovne žije so svojim národom. Vie telefonovat' priatel'om satisfakciu, že predsa tá federácia, i ked' za komunizmu, je z nášho potu o obetí. Jeho duševný i duchovný optimizmus je z harmónie, z mravných satisfakcií dňa, rodiny, práce i ciel'ov. Na okolie prenáša tohoto ducha poriadku, pravdy a optimizmu manierom nenapodobitel'nej samozrejmosti, priatel'skosti, diskusie, spoločenskej vytríbenosti. Šíri lásku k rodu, píše do novín, časopisov, literárnych almanachov, reční, diskutuje, schádza sa s Američanmi, Francúzmi, Španielmi a rád prízvukne krásy Slovenska, ani nemysliac na to, že už cez neho možno mat' rád Slovensko a Slovákov.

Honosím sa priatel'stvom s oslávencom i ako Oravec i duchovný druh. Spája nás aj láska ku francúzskej kultúre, i ku svojmu národu; cestou života sme sa zopár razy stretli v spoločných bojoch. Najkrajším, bol boj, ktorý sme načali za slovenského štátu: zosúladit' v slovenskej inteligencii záchovný plán národa na princípoch národnej osobitosti, slobody a platnosti krest'anských zásad. Týždenne sme sa stretávali na diskusiu o politických, sociálnych a kultúrnych zmenách, ktoré nastanú po vojne. Stretli sme l'udí z Kancelárie Dra Tisu, na schôdzi sa účastnili ministri slov. vlády; pozývali sme Vatikánskeho zástupcu Burzia, predstavitel'a Červeného kríža zo Švajčiarska Dunanta, ba dostali sme sa k povojnovým plánom Anglie; predebatovávali sme sociálny plán Beveridgea, prediskutovávali New Deal Rooseweltov, etc. Problematika široká, denný zber a sbeh udalostí vážny, naše hlavy plné ideí. Dr. Mikuš pracuje na federácii Strednej

Európy. V povojnovej ére schádzame sa spolu ako politickí spolupracovníci; denne rozoberáme svetové diania, hl'adíme konsolidovat' slovenskú frontu. Prežívame spolu vzácne ideové bratstvo; naše rozhodnutie bojovat' proti komunistickému násiliu nás dostane do spoločného žalára. Kým však on utečie do Francúzska, mne sa to predlži o roky žalára. No, našiel som si ho, ked' som doma videl u generácie, kol'ko nádejí do neho dávala. Našiel som ho listom z Viedne, ozval sa echom prežitých spoločných úsilí. Ako míl'nik, kde môžeš oddýchnut', okriat' i nabrat' síl, tak ho mám v mojom sprievodcovi po živote. K jeho 60-ke privolávam mu Božiu lásku pre zdravie, pre popudy k práci,pre radost' i zadost'učinenia. Nech Božie požehnanie padne i na jeho milú rodinku, Mme Renée, ktorú v slovenskej spoločnosti známe pre jej štebotavú slovenčinu, ustavičnú pohyblivost', vel'kú oddanost' rodine ako aj jej snahe po dobrom mene slov. národa. Povedl'a oboch vyrástla dcéra Izabella; šumná, vzdelaná, narodená na Slovensku, dnes cez otca s citom pre jej rodný kraj. Ad multos annos!

J.A. MIKUŠ: ŠTÚDIJNÉ ZÁUJMY A PUBLICISTICKÁ TÉMATIKA

Vzdelanie: Doctor Juris, Bratislava. Master in Comparative Law, George Washington Univ. Law School, Washington, D.C.

Pôsobisko: Profesor na Georgian Court College, Lakewood, N.J. Predmety: Politická filozofia, Medzinárodné právo, Európske dejiny.

1. Všeobecné dejiny a filozofia dejín.

Za pozadie, na ktorom Mikuš premieta svoju problematiku, slúžia mu všeobecné dejiny a filozofia dejín. Dejiny chápe ako dômyselný, účelove zameraný vývin. Zmysel dejín vidí v neúprosnom napredovaní l'udstva cez mnohoraké prekážky k väčšej slobode jednotlivcov a národov. Zdôrazňuje potrebu spravodlivého ale pevného politického a právneho poriadku vo svete. Sem možno zaradit' tieto jeho články a štúdie:

Spoločnost' národov, *Politika,* Bratislava, 15. júna 1937.

Európsky dnešok v perspektíve dejín, *Obroda,* Bratislava, 1944.

Katolicizmus a svetový mier, *Verbum,* roč. 1., č. 6-7, Košice, Marec 1947.

Katolicizmus a filozofia dejín, *Rozvoj,* Máj 1952.

Na prelome dejín, *Most,* roč. 9., č. 1-2, 1967.

2. *Právo, štátoveda a medzinárodné vzťahy.*

V štúdiách, ktoré spadajú do tejto kategórie, Mikuš javí sa ako zástanca prirodzeného práva proti teóriám právneho pozitivizmu: ako kritik nemeckej nacistickej štátovedy i komunistického organizovaného násilenstva a bezprávia; ako odporca bezzásadnosti v diplomacii a relativizmu v politike; ako zástanca slobody malých národov proti panovačnosti veľmocí:

Nová nemecká štátoveda, *Prúdy,* roč. 22., č. 4. apríl 1938.

Development of Public Law in Czecho-Slovakia with Special Reference to Civil Rights, *International Congress of Jurists, West Berlin, 1952, The International Commission of Jurists, The Hague, 1952. Complete Report.*

Slovenská právna veda a kultúra, *Most,* roč, 13., č. 1-2, 1966.

La resistencia al Communismo en los paises detras del Telon de Acero, *Incunable,* Salamanca, Octubre-Noviembre 1949.

Problém malých národov v Strednej Európe (séria článkov), *Katolícky Sokol,* Passaic, N.J. Od 6. augusta do 17. septembra 1952.

Men, Tactics and Issues in East-West Negotiations, *Free World Forum,* Washington, D.C. May, 1958.

3. *Slovensko: národná individualita a dejiny.*

Konečne Mikuš zaostril svoju pozornosť na slovenskú národnú individualitu, na dejiny Slovenska, na slovenskú štátnosť a na nárok Slovenska figurovať na mape Európy. V článkoch, čo nasledujú, zdôraznil národnú osobitosť.

Les Slovaques — un Peuple et une Nation, *L'Age Nouveau,* Paris Janvier 1951.

La Slovaquie — Individualité politique de l'Europe Centrale, Centre de Documentation Internationale, Paris 1952, pp. 32.

Slovak and European Separatism, *Slovakia,* Vol. 3, No. 3, Sept. 1953.

Politická sloboda podmienkou kultúrneho napredovania Slovákov, *Most,* roč. 1, č. 1. 1954.

Železné kruhy slovenskosti, *Most,* roč. 2, č. 1, 1955.

Ešte železné kruhy slovenskosti, *Most,* roč. 2, č. 3, 1955.

Der Freiheitsgedanke und die heutige Slowakei, *Slowakei,* Koeln a/R., Jahr. 4, Nr. 1, 1966.

Najväčšie úsilie venoval Mikuš politickým dejinám Slovenska po r. 1918. Sem patria tieto štúdie a publikácie:

The Three Slovak Bishops (Komunistický proces proti trom slovenským biskupom). Slovak Catholic Federation of America, Passaic, N.J. 1953, pp. 46.

La Slovaquie dans le Drame de l'Europe, Les Iles d'Or, Paris, 1955, pp. 478. Po revízii a s určitými dopl'nkami vyšiel anglický preklad tohoto diela:

Slovakia — A Political History: 1918-1950. Slavic Studies V. The Marquette University Press, Milwaukee, Wisconsin, 1953, pp. XXIII and 392.

Slovakia Between Two World Wars, *Slovak Studies* 1, *Slovak Institute*, Rome, 1961.

Vladimír Clementis a spoločníci: Pokus o generačný profil, *Most*, roč. 14, č. 1-2, 1967.

Okrem toho z pera Mikuša vyšla historická štúdia k pät'desiatemu výročiu Slovenskej Ligy v Amerike, rad komentárov k politickým udalostiam v Amerike i Európe a séria biografických článkov o dávnejších i súčasných slovenských dejatel'och.

SLOVO

Nevieme ako v ráme,
v ktorom niet obrazu
podobu vlastnú hráme
trápneho výrazu.

Bezduché slová známe
premenit' na frázu
prázdnu st'a echo v chráme,
kde nieto odrazu.

No slovo nevložíme
pomedzi priečky nemé
ak za ním činnosti niet!

Jak v spustlom cintoríne
na hroby zabudneme,
i rám slov zavrhne svet!

Ján Drieň

ROZHĽAD

ZA MILOŠOM BAZOVSKÝM

(11. januára 1899 - 15. decembra 1968)

Po Milošovi Alexandrovi Bazovskom nám zostáva veľké, originálne, moderné rýdzoslovenské umelecké dielo. Slovenské ale súčasne európske a svetové. Patril k pokrokovým priekopníkom slovenského výtvarného prejavu, ale aj k zástancom moderne chápanej umeleckej tradície. Ako bol sebavedomým mužom, tak bol aj nezlomným tvorcom osobitného slohu, kompozície, farebnosti i architektúry obrazu. Škála jeho výtvarných prejavov je široká, vždy a všade dýcha z nich poézia slovenských krajov a ľudí z Detvy, Liptova, Horehronia, Oravy, Turca a iných kútov Slovenska. Spod jeho štetca vyrastala atmosféra zeme, obraz života, symfónia ľudu a jeho osudov. Takto mohol tvoriť len veľký umelec. A dielo, ktoré tvoril, bolo jeho mravným vyznaním, jeho vierou v národné umenie. Bolo tak veľké, mnohotvárne a mnohovravné čo do kompozície a výrazu, že sa už po desaťročia zastavujeme pri ňom s obdivom a láskou. Lebo málokto obohatil tak našu výtvarnú kultúru ako Miloš Bazovský. Spolu s Benkom a Fullom znamenajú prínos najcennejších hodnôt do medzivojnového slovenského výtvarného prejavu.

Jeho túžbou bola západná Európa, hlavne Paríž, ale jeho láskou i jeho kalváriou zostalo Slovensko. Tu ho stále sprevádzala nielen nerozlučná gitara a maska Beethovenova, ale i jeho obľúbená pesnička: Konope, konope, zelené konope, na tých našich dverách nikto nezaklope... Spev a paleta boli jeho živlom. Preto je toľko melodičnosti, hrdinského i elegického tónu aj v jeho farebných výtvaroch. Vedel vyjadriť slovenské nálady, lebo mal prirodzený básnický zmysel. Jeho umelecká filozofia bola nezávislá na čase a nepoplatná žiadnemu režimu. Preto v období tzv. socialistického realizmu musel toľko vytrpieť.

Dlhé roky jeho života po druhej svetovej vojne boli hotovou kalváriou. Dožil sa perzekúcie a hanobenia, o akých slovenské dejiny predtým neslýchali. Udávali ho ako buržoázneho umelca, odporcu socializmu, nepriateľa socialistického realizmu. Exekútori mu habali obrazy, predávali ich na dražbe, deložovali ho z atelieru, z bytu mu vypli elektrický prúd. Začali proti nemu honbu ako v stredoveku na čarodejnice. Ale Bazovský zostal hrdý, charakterove nezlomený a mravne vysoko nad svojimi odporcami. Keď sa po vyhnaní z Mar-

tina, uchýli do Čemíc, zavzdychal: Len preč, preč od ľudí... A pritom tento geniálny človek nemiloval nikoho tak, ako svoju rodnú zem a jej ľud.

Dnes je Miloš Bazovský už mŕtvy. Veľa zloby padlo na jeho život. Ale nakoniec zvíťazil. Hrdo mohol povedať: Umenie neznesie diktát... Moja tvorba prekonala napokon ľudskú zlobu... Žije však vo svojom diele, ktoré uchová nielen jeho umeleckú veľkosť, ale aj jeho pravdu. Takéto charaktery robia národ i umenie veľkým. Večná česť jeho pamiatke!

I. Kružliak

SLOVÁCI V ZAHRANIČÍ A DOMOV

Nebudem úmyselne oplývať štatistickými číslami, demografickými údajmi a úvahami na tému, prečo sa Slovač rozpŕchla, prečo každý pošiel svojou stranou.

Ide mi len o niekoľko poznámok na margo vzťahu slovenských exulantov k domovine a trochu aj o vice versa. Prirodzene svoje poznámky pokladám za subjektívne, nevylučujem ich diskutabilnosť alebo omylnosť.

Donedávna boli doma exulanti chápaní ako ideologická kategória, ktorú treba chápať dialekticky. Komunistickí ideológovia mali svoje poučky, že existujú na jednej strane tí, čo odišli z vlasti von za skyvou chleba, pretože bolo « pole úzke ako stuha, ako pás », na druhej strane politickí odporcovia — od ľudákov až po pofebruárových utečencov. Ale ani tí, čo svojim odchodom riešili slovenskú osudovú sociálnu alebo národnú otázku, nemali vždy právo na milosť. Ich mená zmizli nielen z názvov ulíc, ale i zo slovenského povedomia. Namiesto nich boli spomínaní Schiffel, Martinček, Ďenďúr (s pripomienkou, že neskôr zradil) a pod. Z príležitosti Spartakiád usporiadali výstavu « Z pokrokových tradícií Slovákov v zahraničí ». Do knižníc sa dostali kanadské *Ľudové noviny*, pre svoju « pokrokovú » líniu, ale nedostali sa tam iné časopisy pre údajné spiatočníctvo. Ani Matica slovenská nemala právo dostať do svojich zbierok to, čo slovenský duch stvoril v zahraničí. To ostávalo v Prahe, v archívoch Ministerstva vnútra a v knižnici Československého zahraničného ústavu.

Druhé oživotvorenie Matice slovenskej v minulom roku sme preto privítali ako istý prísľub, že sa budú riešiť i tieto problémy. Zrod jej Ústavu pre zahraničných Slovákov, vyjednávanie s Československým ústavom zahraničným o vydanie zadržanej slovenskej zahraničnej produkcie, stĺpček o zahraničných Slovákoch v *Ľude*, príležitostné články v iných časopisoch — to všetko bola nádej. Nádej, ktorú však v celom rozsahu nemožno naplniť činom.

Z programu Ústavu pre zahraničných Slovákov sme vycítili, že sa orientuje predovšetkým na Slovákov žijúcich v socialistických krajinách. Iste to má svoju logiku, pretože nikde nie sú tak ohrozené ich existenčné korene (až na Juhosláviu), ako v týchto « internacionalisticky » dýchajúcich štátoch. Iste je to i preto, že nie sú ani dostatočné finančné prostriedky, ktoré by zabezpečovali väčšiu pozornosť voči krajanom v tzv. kapitalistických štátoch.

Ivan Kusý sa nás snažil presvedčiť, že treba prehodnocovať to, čo Slováci v zahraničí vytvorili. To napísal v obrodnom roku 1968. Iste pod tiahou skutočností jeho rigorózne prehodnocovacie súdy budú prísnejšie po auguste tohože roku a po iných možných augustoch.

A tu sme pri koreni problémov. Dialóg medzi Slovákmi doma a v zahraničí teda nebude dostatočne možný, pretože ktosi bude chcieť kohosi presviedčať, že medzi nimi leží ideologická priepasť. A tak sa budeme navzájom obviňovať — oni nás z klerikalizmu, separatizmu, antikomunizmu. My ich — z komunizmu, ateizmu a iných izmov.

Myslím, že tento rozkol je možný len v slovenskom tábore. Neviem si ho dobre predstaviť u Poliakov alebo Maďarov. Sme naozaj voči sebe takí ľahostajní?

Jozef Špetko

KNIHY

RUDOLF DILONG: *Minúty zeme.* Básne, str. 77. Knižka vyšla nákladom dobrodincov a tlačou kníhtlačiarne Arnolda Krochmaľa v Pittsburghu, Pa., 1969.

« Ó, Bože veľký, slobodný i bez nás, k tebe viažem seba a volám, sužujem sa, keď mi bije málo hodín v srdci, keď moje dni sú krátko v záhrade a v slzách pracujem, ach, v slzách vyberači pravdy Božej chodia ku mne v žatve ».

To je druhá strofa z prvej básne (celkove ich je v knihe sedemdesiattri), ktorá nám dáva pochopiť o akú poéziu tu ide. Básnika « bieda zeme vysotila k oblohe », aby v dotyku s pravdou, ktorá prerastá náš priestor a čas, vyslovil hlboké a pre jeho i naše vnútro priam spásonosné myšlienky, ktoré sú základnou filozofiou kresťana v našej rozpoltenej dobe. Neviem, či sa v slovenskej modernej poézii nájde básnické dielo takýchto kvalít. Pri tejto Dilongovej zbierke je človek zvádzaný nie písať recenziu, ale uvažovať o jej horizontoch; brať ju ako básnické evanjelium do tohto času. Dilong tu vyslovuje túžbu « blankyty stvoriť slovenské » ale — ako by si v zápätí uvedomil, že je to málo — dodáva hneď že chce « dať ešte zemeguli šperk ». Predstupuje tu « pred Boha v peknej slovenčine », aby týmto najkrajším darom materinského dedičstva vyznal svoje bolesti a úzkosti od chvíle, kedy opustil kolísku domova, až po súčasnosť, v ktorej si uvedomuje, že « mráz šialenstva je v človeku ».

Táto krásna Dilongova kniha by nemala chýbať v žiadnej slovenskej rodine. Je to silné umelecké dielo aj tým, že tu básnik vlastný osud premieta do obrazu boľavého sveta. Má silu privolať: « môj bozk sa vzdáva hrozných spomienok », aby v zápätí vyznal: « dneska sa dívam na svet pri skle oblohy ». To znamená, že dozrelo jeho videnie a chápanie problémov sveta, ktoré vyrástli z ľudského hriechu, z pýchy, nenávisti a lži. Jeho spev, filozofia exulanta, ide « po kameňoch a po tráve », v ktorých stretá Galilea i Danteho, v ktorých sa rozpamätúva na biblickú Ninive, na Ikara, sv. Františka, na stopy Atlantídy i na Olivovú horu, a počúva hlas Desatora: Nezabiješ! Ale napriek Kristovej obeti prichádza vojna za vojnou, nie aby riešila problémy, ale aby nastolila nové a väčšie. A tak básnikovi prichodí povedať: « narieka čosi v každej odloženej píšťale ». Múk je more, žiaľ je nápoj nerozriedený, a tak opäť « zahaľuje sa nebo ako v Getsemani ». I napriek tomu, že už « mnohí sa vyvrátili vo vojnách », « a mnoho klasov polámala vozba vojnová ». Básnik, akoby za celý svet chcel prosiť Boha, šeptá slová: « neodíď ešte, ideme prejsť noc ».

Slovensko, o ktorom vraví: « domov sa vraciam, to je rosa moja, / milujem Slovensko », je jeho snom, túžbou a cieľom. Len tak môže vložiť obdivuhodnú pokoru do slov: « Slovensko žijem potajomky s tebou ». Aby tým určil cieľ svojho básnického odkazu: « Tu polož sa a nezomri, / syn nestratených otcov ».

Áno, « niet orla, ktorý nejde do hôr žiť ». To je prirodzenosť vecí i zákon života. Ale často, nech logika akokoľvek potvrdzuje ich platnosť, moc a právo moci, čiže násilie, porušuje život. A « v tej chvíli, v pravdách zakopaných, / je život ľudský v spárach jastraba ». A tak, po zamyslení i nad svojím osobným osudom, musí si básnik položiť otázku: « Čo som len spravil? Prišla vojna, / vtedy som stál pri dedovizní / a to je hriech ».

Tu sme pri koreni nášho osudu: exulantského i národného. Aj slovenský historik len vtedy bude schopný odkryť tragiku slovenských dejín, osudov celého tohto národa, keď bude vychádzať z otázky: Čo sme len spravili? Že sme nesmeli žiť v slobode, že nám brali meno, že nám nedopriali štátnu nezávislosť? A kto všetko bol vinný na tomto našom osude? — Bohchráň, ak by sme mali rekriminovať! Pre našu budúcnosť sa treba dilongovsky vyznať: « som celý i keď som spadol ». To je naša jediná alternatíva do budúcnosti. Tým Dilong, možno ani nechtiac, zasiahol do našej politickej substancie.

Čím nás Dilong v tejto básnickej knižke udivuje, to je viac ako estetická krása poézie. V minulosti nám už neraz ukázal, ako bohaté boli jeho estetické zdroje, do akej dekoratívnej nádhery vedel zarámovať svoje myšlienky a obrazy. Neraz vystupoval z arény ako víťaz, ktorý krásou básnického slova získaval potlesk čitateľov i kritiky. Teraz je to, aby som užil Bergsonovho výkladu, veľký básnik preto, že veľký a hlboký je dosah jeho myšienky. Tu naozaj ľudský duch kráča ku hviezdam. To už nie sú spevy, to je modlitba básnikovho intelektu. Ako voľakedy český Otakar Březina, aj náš Dilong nachádza svoj tvorivý sen v predstave vykúpeného človeka. Tým sa jeho poézia stáva veľkou a z hraníc básnikoho života prenáša sa do neohraničeného času.

Akousi zjednocujúcou ideou tejto Dilongovej poézie je harmonizácia života a cieľa básnikovho videnia. Celý jeho kozmos splýva v rytme ľudskej a božskej prírody, aby sa nám zjavil ako básnický mýtus na oslavu Boha, ktorého prosí: « Zahoď ten kameň, Bože, ďalej od nás, ako bývame, / aby sa tisíc sŕdc nerozbolelo ».

Ak humanizmus našej poézie potrebuje regenerujúce vzory, nájde ich v prehojnej miere v tejto Dilongovej poézii. Jeho integrálny poriadok vecí a ľudí vychádza z teologického hierarchického princípu, ale slúži ľudskej túžbe po láske, ktorej viera otvorí nové dejiny človeka. Aj keď je jeho verš miestami možno kazateľský, nie je to bezcieľna hrozba, ale kutlivovaná snaha upozorniť nás na nebezpečenstvá. Básnik analyzuje súčasnosť a nie div, že mu pred

očami narastá apokalyptický obraz. Preto kladie taký dôraz na prítomnosť viery, aby človek zahnal hroziacu skazu sebazničenia.

Možno sa nám Dilongove básnické obrazy zazdajú akoby sa jeho myšlienka zaplietala v stagnácii politickej situácie. Možno tiež pocítime, akoby básnikovi teologická disciplína bránila vysloviť prísnejší súd na celkový poriadok našej civilizácie. Dilong však nechce byť starozákonným sudcom, skôr a viac chce básnickým citom udržať v nás svetlá nádeje a tým aj cesty veľkej poézie. Kým nám nebude zjavené väčšie svetlo, nesmieme pripustiť, aby zomrelo svetlo tohto života. Právom tých, čo majú moc ďalekozornú, je ukázať antihumánnosť totality, ktorá v zbure más vidí prejav spravodlivosti a ktorá kanonizuje chaos ako svätý prostriedok na potlačenie mravného zákona v ľudskom srdci. Dilong nám touto poéziou ukazuje perspektívy ľudského sveta s harmóniou ľudského i božského zákona. Touto zbierkou zaistil si miesto medzi tými majstrami veľkej poézie, ktorí silou básnického slova varovali svet pred prípravou slávnosti zničenia. Zeme i človeka.

Imrich Kružliak

GORAZD ZVONICKÝ: *Prekutávam lovištia.* Knižka veršov, str. 83. Vydal Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, ako 8. zväzok v sérii Lýra. Rím 1968. Obálku a ilustrácie navrhol A. Paulíny, SDB.

Je to v poradí už ôsma básnická knižka Gorazda Zvonického. V posledných rokoch nás každoročne obdaruje aspoň jednou. Túto knižku rozdelil na štyri cykly: Spev machom nezarastie, Oslobodenie z príťaže, My, tvoje uzly a Vykĺzlo sa mi z rúk. Ich spoločným znakom je básnikov ľútostivý pohľad na bolesti doráňaného sveta, poznačeného smútkom, trestom, pádom a túžbou po tichu a odpočinku. V každej poézii, popri architektúre verša, zvykneme si všímať hlavne jej zmysel a cieľ, ku ktorému básnik chce viesť svet, alebo aspoň svojho čitateľa. Zvonický priznáva, že chce liečiť rany času, na ktoré, ako « lístok skorocelu », lepí svoje básnické slovo. « Keď svet sa zmenil na bodľač » a keď život je plný smútku, prichádza básnikhojiteľ a « prekutáva lovištia » (toto slovo mi akosi nepasuje do kontextu slovenčiny), aby angažoval svoju poéziu v procese obrany ľudského bytia.

Ak by sme Zvonického knižku « Prekutávam lovištia » chceli hodnotiť interpretačnou metódou štruktúry jeho verša, dostali by sme sa k tradičným termínom, ktoré sme vyslovili už pri jeho predchádzajúcich zbierkach. Zvonický zotrváva verne na svojom poetickom štýle, na svojom vnútornom špecifiku. Ideove vychádza z mravného princípu, chápaného viac religiózne ako literárne, ale pritom si dôsledne všíma vlastného predmetu.

Obsah Zvonického poézie aj v tejto knižke korení v nebezpečenstve času, ktoré ho núti k protestu, hoc miestami len « v spektre náznakov ». Jeho verše sú síce slabé, aby mohli « strieskat' cudzie žezlo », ale predsa « duch cez brod žitia nesie hmotu », lebo vie, že « len pravda smrti nepodlieha ». Nachádzame tu dve základné myšlienky: lásku a smrt'. O láske hovorí: « láska je vyššia gotika », a túto lásku chce nalievat' do života « cez spev, nie cez poháre ». A smrt', tento protipól života, teda aj lásky je mu obrazom nešt'astného l'udského osudu: « smrt' prekutáva lovištia / a odvláča si korist' »; smrt' mu je príčinou rozporu, smrt' prináša kríž, smrt' opriada zdroj života.

Miestami tu cítime príbuznost' s novou poéziou Smrekovou (Jemnocit), ale častejšie s Dilongom (Trstina, Uprene hl'adajúca, Ó, Bože, odpust' starým), i keby sme tu rovnako dobre mohli argumentovat' Zvonického veršom « nám rovnošata slúži ako symbol ». Kde sa básnik dotýka oblastí mimočasových, transcendentného sveta viery, s vrcholnými symbolmi katolíckeho krest'anstva, pôsobí jeho poézia najsilnejšie. Akoby mu tento ponor do extázy dával novú a hlbšiu intuíciu a viedol ho do král'ovst'va, kde môže vyslovit' najplatnejšiu pravdu akú poznávame zo všetkých jeho 59 básní v tejto knižke: « Preto kríž bol vždy úrodný ».

Nová Zvonického knižka básní znamená cenný prínos do literatúry, ktorou Slováci za hranicami vlasti dokumentujú svoju kultúrnu životaschopnost'. Zvonický i tu zostal verný svojmu básnickému charakteru.

M. Žiar

PAUL CLAUDEL: *Dobré Slovo*. Poézia. Vybral a preložil Karol Strmeň. Vydal Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme ako 17. zväzok Série Lýra za redakcie Gorazda Zvonického. Obálku a ilustrácie kreslila E. M. 1968, Str. 205.

Vel'mi t'ažká, vel'mi delikátna a takmer nezvládnutel'ná robota: spravit' a preložit' dobrú antológiu, dobrý výber z básnického diela Claudela. Prichodí mi na um slovenská rozprávka o Jankovi a Marienke, ktorí sa vybrali s košíčkami do hory zbierat' jahody. Hned' na kraji lesa naplnili si košíky jahodami, ale ked' podišli trochu hlbšie do hory, videli väčšie jahody, nuž tie menšie vysypali a začali zbierat' tie väčšie a krajšie a zrelšie. A tak to spravili niekol'kokrát, kým sa nezotmilo a potom ich chytila ježibaba. Lebo také je Claudelovo básnické dielo: ako hviezdnatá obloha. Čím viac sa na ňu dívaš, tým viac hviezd a súhvezdí objavuješ. Ak Francis Jammes povedal o Claudelových Ódach, že sú pralesom, do ktorého si občas zaskočí ako zajac na d'atelinu, čo povedat' o celom básnickom diele Claudelovom? Ak ostaneme pri obraze pralesa, treba vediet', že je to neobyčajne bujný prales, hustý, miestami nepre-

niknutel'ný; prales stofarebný. Ktorý kvet je krajší, ktorý vzácnejší? Sú väčšie a menšie, voňavejšie a jednoduchšie a všetky spolu vytvárajú tú živelnú bohatosť, ktorú živia mnohé pramene, mnohé bystriny, ktorá žije a dýcha.

Ako každá analógia trochu pokrivkáva, tak pokrivkáva aj každá antológia. Ak je zostavovateľ slabší básnik ako básnik, z ktorého « pralesa » kvety vyberá, obyčajne sa uchyľuje k ľahším, ktoré mu ľahšie sedia; alebo podľahne príliš svojmu osobnému vkusu a vykrojí z básnického diela to a toľko, čo básnika nijako podstatne nepredstavuje. Nemci si toto nebezpečenstvo vyriešili tak, alebo lepšie, tak ho obišli, že jednoducho preložili do nemčiny takmer celé básnické dielo Claudelovo (Hans Urs von Balthasar s niekoľkými spolupracovníkmi).

Strmeň píše vo svojom úvode: « Vo výbere, ktorý podávame čitateľovi, usilovali sme sa zachytiť celé spektrum Claudelovej lyriky, preto sme obišli iba básne literárne-historického významu a poéziu vyložene nacionalistickú » (Str. 11). Recenzent by sa mohol priateľsky do nekonečna škriepiť s prekladateľom, či to « spektrum Claudelovej lyriky » je « celé » alebo nie. No to nechajme « odborníkom » (ak sú lepší či už za hranicami Slovenska alebo doma na Slovensku v Claudelovej lyrike — ako Karol Strmeň; a myslíme, že ich nateraz niet), ktorí majú viac priestoru rozvinúť takúto tézu podrobnejšie. Veď dnes už o Claudelovi jestvujú celé horstvá kníh, štúdií, ktoré ho v storakých zrkadlách obracali a obracajú, rozoberajúc jeho dielo po každej myslitelnej stránke.

Ponajprv, čo povedať o Strmeňovom výbere? Vari jednoducho to, že nakoľko je to na 205 stranách ľudsky a priestorove možné, zachytil skutočne z jeho lyriky, na čo možno prstom ukázať: Toto je Claudel, toto sú jeho charakteristické črty; hneď ho môžeš poznať, keby si na knihe ani jeho meno nevidel. Lebo aj Claudel má vo svojej lyrike akoby jadrá kryštálov, okolo ktorých sa vytvárali ako okolo centier jeho básnická tvorba, jej členitosť a rozmanitosť. Claudel nazval básnickú tvorbu « vdychom » a « výdychom ». Aký bol vždy hlboký jeho vdych a aký dlhý a zvučný jeho výdych, dĺžka jeho verša, jeho riadkov, nabitých nie snami ale svätou realitou Vesmíru a života — to skúsil každý, kto pozná jeho dielo.

« O metóde prekladu postačí azda toto (poznamenáva Strmeň): sme iba služobníkmi jeho excelencie kozmického veľvyslanca Paula Claudela. Dobrý služobník vie, že je nuežitočný, a dostatočnou odmenou je mu služba dobrej veci. Naše ťažkosti boli nespočetné » (Str. 11). A Claudel sám o sebe píše: « Som inšpektorom stvorenstva, overovateľom prítomností vecí; solídnosť tohto sveta je predmetom mojej blaženosti ». « Príťažlivé čaro vecí cítim v tichu svojej duše. Chápem súlad sveta: kedy objavím jeho melódiu? » (Str. 24).

Vari je ľahšie « cítiť príťažlivé čaro vecí v tichu svojej duše »,

ale okoľko ťažšie je v slove vyjadriť toto čaro vecí, tú takmer číru nevýslovnosť, to rimbaudovské « absolútno vecí ». Toto je básnické umenie. Poézia, umenie, hudba. Francis Thompson ich nazýva trojicou krásy. « Hoci úlohou ich je tvoriť krásu, nazývam to trojicou krásy, lebo to je vlastnosťou pozemskej a nebeskej krásy tvoriť všetko na vlastný obraz a podobenstvo » (Collected Works, Westminster, Maryland, Vol. III, p. 83).

Objavil Claudel melódiu sveta? Našiel. A akú úžasnú melódiu sveta! Nič menej a nič viac: Oktávu stvorenstva! V úryvku « Zatvorený dom » hovorí: « Som tuná s Bohom, to je isté, a každé ráno oči v raji otváram. / Svojho času som poznal náruživosť, mám už len vášeň trpezlivej túžby / poznávať Boha v stálosti jeho a nadobúdať pravdu pozornosťou a každú vec, keďže má v sebe všetky iné veci, utvoriť znova v myšlienke s pochopiteľným menom ». « Dobrorečím ti, Bože môj, že nenechávaš svoje diela neskončené » (Str. 58). Otvárať každé ráno oči v raji — čo iného je poézia? Nie to večne svieže, to večne nové; to, čo šatilo všetky veci v raji, za ktorým stavom zmára sa túžbou ľudské srdce, tobôž srdce básnika? Celá lyrika Claudelova je mnohovetnou symfóniou, ľudskou a kozmickou. Dozneje až v raji alebo sa vleje do tej piesne, ktorú spievajú zástupy spravodlivých, keď sprevádzajú Baránka na cestách Sionu.

Spravodlivé je, aby básnik vždy prekladal básnika; aby dokonale ovládal jazyk, z ktorého prekladá a jazyk, do ktorého prekladá; aby medzi prekladateľom a medzi jeho básnikom bola hlboká duchovná príbuznosť, aby sa ich svety dotýkali; aby preložené básnické slovo malo svoju originálnu hustotu, konkrétnosť, farbu a chuť originálu; aby čím najadekvátnejšie, na ostrie britvy vystihol prekladaný zmysel a všetky tie imponderabiliá, všetko to nezvážiteľné a rukou nedotknuteľné, čo má veľký originál. Napokon tu ide nie na poslednom mieste o hudbu, o hudobnosť verša, najmä o prídavné mená a o epitetá, o prípadné zmeny obrazov metafór, ktoré môžu pôvodnú krásu alebo vyjadriť, alebo ju zničiť. Slovom, ide o veci básnického remesla, techniky (ak sa páči), nad ktorou ešte suverénne musí vládnuť básnická potencia prekladateľa, jeho talent a švih.

Nikto by nespnil úplnejšie, majstrovskejšie všetky tieto požiadavky prekladateľa veľkej lyriky Claudelovej ako Karol Strmeň, ktorý už toľko ráz (ostatný raz pri preklade Dantovho Pekla) dokázal, že niet takého prekladateľského problému, ktorý by nezvládol dokonale. Dakedy by ste si aj chceli mysliet': Počkaj, veď ťa dochytíme pri porovnávaní textov, alebo pri nejakej tej kostrbatosti, neučesanosti, pri nejakom tom zaškrípaní, ktoré nám trhne uchom, pri nejakej tej chybe krásy, ktorá trčí alebo z rýmu alebo z rytmu ako slama z topánok; slovom, že pocítime v tom preklad a nie originál. Môžem hovoriť iba sám za seba v takej háklivej veci a tvrdiť, že nič takého v Strmeňovom preklade nenájdete. Čo viac môže prekladateľ

aj očakávať? Paul Claudel, ktorý v nebi porovnáva tieto texty, ho poťapkáva po pleci a hovorí: Bonum opus perfecisti, serve bone et fidelis, intra in gaudium poeticum — dobrú robotu si spravil, služobník dobrý a verný, vstúp do radosti básnickej.

Okrem výborne, jasne zhustenej úvodnej štúdie o Claudelovi samom od K. Strmeňa na konci knihy sú stručné, ale dostatočné poznámky na pochopenie istých textov v preklade. Napokon « Vybraná literatúra » základných diel svetovej literatúry o Claudelovi. Tak, ako má byť podobné dielo vystrojené do sveta.

Obálku a ilustrácie kreslila E. M. Je to abstraktné umenie. Obraciate to vertikálne, horizontálne, hore hlavou, dolu hlavou a namáhate svojho ducha i svoju fantáziu, čo by to asi mohlo znamenať. De gustibus...

Prekladateľa sme už « odbavili », ale treba vyzdvihnúť mimoriadne zásluhy Slov. ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, že z halierov chudobnej vdovy vydal toto prekrásne dielo. Spolu s dvojčíslom Mostu, Roč 15, č. 3-4, ktoré bolo venované tiež storočnici Paula Claudela, slovenský kultúrny exil splatil (celkom hrdinsky) daň úcty veľkému katolíckemu básnikovi, ktorý patrí všetkým národom všetkých čias.

Mikuláš Šprinc

VOJTECH MIHÁLIK: *Rekviem*. Sedem básnických spevov o okupácii našej vlasti. Str. 7. Pre vnútornú potrebu recitátorov a milovníkov poézie vydalo KOS, Banská Bystrica. Do tlače pripravil Theo Florin. Vytlačili Tlačiarne SNP, n.p. Martin, závod Ružomberok, roku 1968.

Tento útly sväzok Mihálikovho Rekviem patrí k tým básnickým spevom, ktoré sa stávajú vierohodným dokumentom doby. Len vo chvíľach mimoriadneho duševného zásahu alebo dojatia je básnik schopný vytvoriť čosi tak krásneho a dojímavého. Tu Mihálik hovoril dušou a citom národa. A nato i básnik máva príležitosť len vo zvláštnych situáciách. Náš národ prežíval takúto situáciu po 21. auguste 1968, po okupácii, ktorá ho nielen prekvapila, ale aj ranila v najhlbších záchvevoch duše. Buď vďaka básnikovi za tento spev. Po bolestných poblúdeniach, ktoré pomáhal svojou poéziou po dlhé roky rozširovať, malý skvost ľútosti a pokánia, aby svietil na cestu básnikovi i národu.

Mihálik tu vychádza zo stanoviska komunistu, ktorému osud doprial dožiť sa sklamania. Preto píše: Pod pásmi tankov leží moja zbitá, zradená viera. Štvrtý spev « Offertorium » obetoval Danke Košanovej, obeti okupantov. Piaty spev « Sanctus » dejinnej pravde, že malí majú za spojenca *len* pravdu a preto sa stávajú obeťou silných.

Čo sa však muselo odohrávať vtedy v duši veriacich komunistov,

keď « zarastení, nevyspatí sa zakrádajú na svoj sjazd ako zlodeji »? Pred kým a prečo? Kde je ten sovietsky vzor, tá sovietska ochrana? A z toho, z tohto poblúdenia vyrastala viera aj našich komunistov. Ešte šťastie, že aspoň v tej situácii sa našiel básnik, ktorý mal odvahu skrúšene priznať: Keby som sa mal hanbiť za seba, / to by tak nebolelo, / ale čo zvlášť ma hanbou napĺňa, / je popľuvané dielo.

Hanba a popľuvané dielo tu zostali. Skromne ale výrazne a pamätne to vyjadril Vojtech Mihálik vo svojom Rekviem. Nečudujeme sa, že po takomto sklamaní nejeden z komunistov na Slovensku musel nad svojou starou komunistickou vierou vysloviť slová: Odpočívaj v pokoji! Aj to je doplňok. Nie k Mihálikovmu Rekviem ale k tomu tragickému času. Oboje prijímame ako satisfakciu, že pravdu a slobodu národa nemožno trvale zabiť ani časom ani mečom. Po tomto Rekviem príde raz aj Resurexit. Len nevieme, kto ho kedy napíše.

I. K.

VINCENT ŠIKULA: *Povetrie*. Zbierka noviel. V edícii Živý prúd vydal Slovenský spisovateľ. Bratislava 1968. Str. 192. Cena kčs 12. Prvé vydanie 3000 výtlačkov.

Aj táto najnovšia knižka ukazuje, že Vincent Šikula patrí k najlepším súčasným slovenským prozaikom. Dosiaľ sa nepredstavil veľkým románom, s mohutnou epickou šírkou, na čo problémy v povojnovej slovenskej spoločnosti dávajú priam historickú príležitosť, no zdá sa nám, že sa na takéto dielo pripravuje. Jeho doterajšie knihy, najmä S Rozárkou a Nebýva na každom vŕšku hostinec, odkryli nám nielen sformovaného a vyhraneného prozaika, ale aj zvláštny, mohli by sme povedať šikulovský svet drobných ľudí, žijúcich na periférii veľkej spoločnosti. V tomto ohľade zostáva Šikula verný svojej doterajšej línii aj v poslednej knižke Povetrie. Len časove stal sa už vyhradenejší a tým sa aj tématicky dostáva bližšie k dobe, ktorá zlomovo zasiahla do slovenského života.

V knižke Povetrie predložil nám Šikula osem noviel (Dlhé týždne s jasnými nocami pred odletmi sťahovavých vtákov, Horská robota, Ťažisko, Uprostred leta, Vo Vrbinke, Vlak mešká, Múr a Povetrie). Okrem prvej novely a či skôr rozprávky vovádza nás tu autor do sveta malých ľudí, na okraji veľkej vojny. Odcláňa nám ich život, ba viac, akoby ich vylupoval zo škrupiny života, aby pochodovali pred nami s batôžkom svojej ľudskej úbohosti. Je to svet z okolia Modry a Pezinku, z malokarpátskych dediniek a usadlostí, kde od storočí spoločne žili i živorili Slováci i Nemci, kým ich v normálnych pomeroch nevytrhla zo života smrť, a v nenormálnych pomeroch kým ich nevyhnala politická vášeň, následok vojny. Nemcov

za hranice, Slovákov do rozvíreného života novej národnej spoločnosti.

Šikula nám tu majstrovsky zachytil jednotlivé typy. Vykreslil ich charaktery, ich starosti, ich všedný život tak plasticky a živo, že priam cítime ako títo drobní l'udia žijú pod t'archou akéhosi vonkajšieho obl'ahnutia. Vidíme ako sa sedemnást'ročný Andrej vo svojom mladom živote (v novele Horská robota) stále a stále vracia v spomienkach k svojmu otcovi, ktorý nebol ani vojakom a padol vo Svätom Kríži nad Hronom. Ako sa ho ujíma Nietschneider a jeho žena Karolína. V očiach dorastajúceho Andreja vyzlieka sa svet z jeho detských predstáv a on vstupuje do života ako muž, aby ho poznával v tvrdej práci, ale aj v sladkých chvíl'ach, kde si stačia ona a on. Šikula tu nič nezatajuje, jeho obraz nám podáva l'udí z mäsa a krvi, ale aj múdrych logikov, ktorých múdrosti naučil život. Nietschneiderove slová: « Nie sú tí nešt'astní, ktorí mnoho vedia, ale tí, čo radi hovoria a nemá ich kto počúvat'. Slovo je ako šesták. Najväčšiu cenu má pre toho, kto si ho vypýta » sú práve takouto múdrost'ou. A rovnakou múdrost'ou sú aj slová Juskaniča, ked' sa s Nietschneiderovou ženou zarozpráva o muškátoch a nakoniec jej povie, že « l'udia sú ako tie hlúpe panny, čo blúdili s lampášmi vonku až dotial', kým sa im neminul všetok olej ». Alebo ked' cudzí neznámy chlap, zrejme nemecký zbeh, šprihne Nietschneiderovi do očí, že prehral svoju vojnu, a ked' mu tento rozvážne odvetí: « všetci sme tú vojnu prehrali. Ved' vy sám bežíte a možno ani neviete pred kým ».

V Páleniciach, dejisku najzaujímavejšej Šikulovej novely, vojna skončila tak ako inde, kde žili Nemci v národnom tele iných. Šikula uzaviera tento dej slovami: « rabovali Nietschneiderov majetok ». A to nielen « svoloč a chrapač », ale aj Andrej Dobšovič, krstný syn Nietschneiderov, odmeňoval sa mu takto za to, že sa oňho staral, že mu našiel aj robotu.

Na tejto novele sme úmyselne chceli ilustrovat' svet Šikulových l'udí z jeho poslednej knižky. Je to tragika l'udských životov, ktorá sa tiahne dejinami a zostane vari navždy l'udským osudom. My ju v Šikulovej knihe poznávame ako ranu na našom vlastnom tele. Autor nám tu chcel ukázat' ako vojna vie vykol'ajit' človeka, ako poprevracia všetky jeho l'udské hodnoty, aby nakoniec zostal dravcom, ktorý sa bez l'útosti vrhá na svoju obet'. Šikula tu načrel do podobnej problematiky ako pred rokmi Alfonz Bednár v knižke noviel Hodiny a minúty. Nezavrhuje, nechce byt' moralizátorom, ani neukazuje prstom na nikoho, lebo v l'udskom svedomí vie a cíti, že sme vinníkmi všetci. Drobní l'udia v Páleniciach možno najmenej. Ale v búrke času sa zaklátili aj oni. Lebo sa otriasol svet okolo nich.

Ďalšie Šikulove novely ukazujú nám už svet partizánov, agitátorov čo nahovárali dedinčanov do družstiev, ale aj to, ako nové pomery

už krivili ľudí a ich charaktery, ako odrazu účasť v povstaní bola takou zát'ažou ako to, že sa niekto prežehnával. Sú to obrázky ľudí a času postavené do umeleckého rámu. Vo svetákovi Bartolomejovi, pekárovi a futbalovom fanúškovi, ktorý si rád vypil a okrem vlastnej ženy mal rád aj iné, ktorý síce do kostola nechodieval, ale zato bol priateľom s pánom farárom a chodieval k nemu na víno i na mariáš, poznávame typ slovenského Pepponeho. Aj pomer miestneho farára k Bartolomejovi je podobný ako v Guareschiho románe Don Camillo a Peppone. « Ak nemohol pán farár do pekárne, prišiel strýc Bartolemej na faru. Vždy sa shovárali ako rovný s rovným ». Keď farár nahováral majstra na poriadny život, majster sa smial: « Pán farár, ja musím upiecť poriadny chlieb. A na tom, ako žijem, okrem vás nikomu nezáleží ». Je to nový typ v slovenskej literatúre. A je Šikulovou zásluhou, že naň poukázal.

S podobnými typmi ako Bartolemej v rozprávke Uprostred leta, stretáme sa aj v rozprávke Vo Vrbinke. Tu je to starý krajčír Mruškovič. A zas v rámci dedinskej scény, plnej humoru a ľudových zádrapiek. V ďalších rozprávkach Vlak mešká, Múr a Povetrie môžme vari poznávať aj autorove autobiografické črty. Sú to ľudia zo Šikulovho okolia, na ktorých preniesol všeličo zo seba. Tu sa najživšie rozvinul aj dialóg jeho hrdinov, ktorí dobre legitimujú sami seba. Šikulove postavy sú prirodzené a pritom ojedinelé v základnom zmysle ich funkcie. Je to mozaika príbehov, veselých i tragických, jednoduchých i zložitých, ale vždy ľudských v tom prirodzenom zmysle, kde človek neuteká pred svojimi slabosťami, ani sa pretvárkou nezbavuje svojich chýb. Šikuloví hrdinovia chodia po zemi akoby bola ich druhou prirodzenosťou. Aj tam, kde sa dostanú do neskutočného sveta, do akéhosi baladického sna, ktorý Šikula svojou lyrizovanou prózou vie majstrovsky predstaviť, nezbavujú sa ľudskej prítulnosti k zemi. Ak v tejto Šikulovej próze právom odkrývame baladický nádych, tak musíme povedať, že on nevyplýva z tragiky osudu jednotlivých hrdinov, z dusnoty života, ale z prirodzených vzťahov človeka k človeku, k jeho okoliu, k jeho práci a k zemi, po ktorej sa rozbehol za životom.

Napriek dejovej rôznosti Šikulov svet aj v tejto knižke rozprávok a noviel je ucelený. Nerozbili ho ani konflikty, ktoré aj Šikulovi hrdinovia majú i so sebou i s okolím, ani komplikovaná sieť ľudských vzťahov, lebo človek nakoniec vždy pozná, že je človekom. Šikula sa tu nepokúša o analýzu jednotlivca alebo spoločnosti, ani o kritiku svojho času. On chce aj v zdisharmonizovanom svete odkryť iba ľudskú prirodzenosť v jej svetlých i čiernych polohách. Často to robí na okrajových epizódach, akosi na výstrelkoch dejovej sféry, ale tým neuberá na ucelenosti diela. Touto tendenciou iba doplňuje svoj umelecký naturel. Pre autora nie je nič lepšie ako keď jeho dielo sa pohybuje, aspoň v istých sférach, v harmonickej perspektíve s jeho životom. Neprameni tam aj baladická atmosféra

Šikulových próz? Knihou Povetrie, ktorá by nestratila na hodnote aj s menej vulgárnymi výrazmi, sa Šikula d'alej posunul nad priemer súčasnej slovenskej prózy. Niekedy dokonca zacítime v ňom dávneho Hronského.

I. Kružliak

PRVÝ SYNTETICKÝ POHĽAD NA SLOVENSKÉ DEJINY 20. STOR.

Po odlive najhrubozrnnejšieho dogmatizmu, ktorý sa prejavoval v historiografii najvulgárnejším skresľovaním pravdy, aké sa v našej historiografii objavilo, marxisticky orientované dejepisectvo si konečne začalo uvedomovať' starú zásadu — písať' sine ira et studio. Jedným z najvýznamnejších pokusov v tomto smere je dielo Ľubomíra Liptáka *Slovensko v 20. storočí* (Vydavateľstvo politickej literatúry, Bratislava, 1968, 365 str.).

Ľ. Lipták nenapísal pragmatické dejiny, je to esej o dejinách a v istom zmysle popularizácia moderných slovenských dejín. V tomto zmysle uspokojí aj najnáročnejšie požiadavky. Ľ. Lipták rozhodne patrí medzi najnadanejších súčasných historikov. Nielen touto svojou prácou, ale i inými príspevkami dokázal, že ovláda moderné metodologické postupy, chyby krásy súčasnej historiografie, jej lesk i jej biedu.

Ľ. Lipták si uvedomuje, že písať' moderné, súčasné dejiny, znamená písať' na « zadrhávajúcom sa písacom stroji », ako sám píše. Na Liptákovej práci je najlepšie vidieť', že ani sebalepší historik nemôže preklenúť' slabiny, ktoré sa nutne vynárajú pri súčasných dejinách — nedostatck odstupu od matérie, neskončenosť' javov, ich náväznosť' na budúcnosť' a pod. Dielo je silné približne po obdobie Slovenského štátu, potom stráca dych a krivká za pravdou.

Čo je nóvum, na rozdiel od starších prác, že Ľ. Lipták má zmysel pre proporcionalitu. Nepreexponúva spracovanie dejín robotníckeho hnutia, sociálnej demokracie, komunistickej strany. V tom je na míle vzdialený od tých, čo sa snažili — v duchu vtedajších tendencií — dokázať', že tieto hnutia boli v dejinách Slovenska rozhodujúce. Via facti ukazuje, že komunistická strana trpela až do februára 1948 na kádrovú ohraničenosť', nevykvasenosť', nedostatok intelektuálneho potencionálu a pod.

Prirodzene Ľ. Liptákova práca má aj svoje slabiny. Na mnohých miestach autor problematiku značne zjednodušil. Za prvej republiky vôbec nerozoznáva rozdiel medzi autonomistami a fašistami. Ani za Slovenského štátu nevidí v ľudáctve vývoj. Salzburgské rokovania odbavuje len ako zhodenie Ďurčanského z pozície. Aj slovenské národné povstanie chápe ako jednoliaty proces.

Tieto konvenčné hodnotenia v duchu oficiálnych verzií narastajú úmerne, keď' sa Ľ. Lipták púšťa do hodnotenia februára 1948 a

pofebruárového vývoja. Iste by knihe bolo prospelo, keby bola písaná po januári 1968, pretože nemožno veriť, žeby historik tých kvalít, akým nesporne Ľ. Lipták je — podľahol tak ľahko šarmu priehľadnych klamov.

V tomto zmysle myslím nepreháňame, ak povieme, že na objektívny výklad pofebruárového vývoja na Slovensku si budeme musieť ešte dlhšie počkať.

V každom prípade je čítanie Liptákovej knihy veľmi užitočné pre každého. Nie je však katechizmom pravdy o slovenských dejinách 20. storočia.

J. Š.

JOZEF A. MIKUŠ: *V krážoch dediny*; črty. Middletown, Pa. 1960, str. 117. Illustroval Dr. Cincík.

Žánrovitá literatúra je vzácnym pokladom, ak používa vhodné nástroje k oživeniu námetu. Žiada sa, aby autor reprodukoval ducha chvíle, aby postrehol tiene i svetlá ľudí a okolia a pri tom, aby dbal na miestny kolorit reči, chovania a reagovania. Pravdaže, psychologické hnutie, jeho obmeny i cezúry treba vložiť do krátkeho výstižného deja. Literárny štýl dialógu uvoľní autora v používaní farby a írečitosti reči; používanie dialektu, prísloví a metafor zaručí spád účinku. Mikuš tieto prívlastky použil v plnosti a poviem hneď, majstrovsky. Stvorí Kukučinovskú dedinskú náladu, no vyberie si Dickensovský námet a poskloňuje všetko vo výstižnej zápletke.

Mikuš touto zbierkou zavďačuje sa rodnej dedine za dar trvácnych hodnôt; je to životopis Mikuša a dediny tak zmiešaný, že človek má dojem pokračovaného života, o ktorom vyjde kniha nových čŕt. Aj by sa žiadala, veď Mikuš pozná mládenecký život na dedine: stavanie májov, kúpačku, sanicu, pozná muziky, svadby, krstenia, oldomáše, jarmoky, atď. Štýl čŕt je čistý, niet tam zbytočných obrazov, i okrás. Výber dejov v jednotlivých črtách vytvára rok na dedine ako ho videl a cítil mladý šarvanec. V jednotlivých črtách človek pri čítaní zamieša sa do hry ako spoluhráč, tak vábivo dedina volá. Zbojstvá chlapcov, besy, šanty sú zdravým prejavom mladosti a nevinnými licenciami. Výchova k smelosti, tkzv. chlapenie sa Mikuš vsadil do prírody, do živlov ako iný živel. Ťažko povedať, ktorá z čŕt zaslúži si vyzdvihnutie. Keď som po prvý raz čítal Rybačku, videlo sa mi to tak folkloristicky skvele vystihnuté ako zas neskôr som zacítil Mikušov talent opisu nešťastia, osudovosti v Stínačke, Pltníci. Keď duša človeka chce balzám pokoja, nuž hodno čítať Sená, Vartu.

Používanie oravských svojrázov vidieť nielen pri slovách ako: zadlávit', zakosílit', zvestovat', potrest, ľal'at' mi ho, varovčica, atď., ale tiež pri výstihu reagovania na určité kritické momenty. Na pr.

starý otec po zvade hodí sa na kolená naprostred izby a Bohu ďakuje za zachránenie vnuka; ako Deus ex machina, zvŕtne situáciu. Filigrantským obratom autor vychytil aj scénu, keď ho sestrenica videla spadnúť do rozvodneného potoka, nešla mu pomôcť, ale sa šla pod posteľ schovať. Po ňecase, keď všetko bolo dobre, ale sa bála, že Mikuš to povie rodičom, prišla za ním, ponúkla mu cukríky, ak bude mlčať, potom za prikývnutie ho « vybozkávala a vyšteklila pod obidvoma pazuchami ». Psychologicky veľmi správne je zachytená scéna z Jarného prívalu, keď tetky jačia a vyrážajú zo seba, počnúc: « To nebodaj chlapec Mikušov z Grúnika ...To-jo-jój, veď som ja vedela... ». Najplastickejšie je zachytený chlapčenský život v Koniaroch, tak opravdovsky, trochu chlapskosti, mužnosti, zmiešané s moc strachom, odvahou, obavou i hanbou.

Fyzicky kniha pôsobí dobre jak papierom, tak aj margom i vnútorným usporiadaním. Hodnotu knihy vysoko vyzdvihuje výstižná ruka Cincíkových kresieb. Aj Cincík to s láskou robil, veď má Oravu rád a autor mu je typickým Oravcom a priateľom. Kresby sú jemné, ako ten pohľad na Krivú, alebo Mikušovci po jednom; skvele je vystihnutá aj tetka s ostrvou. Dilongova báseň o Orave je návnadným úvodom pre čitateľa. Básen, písaná Oravcom, z lásky k rodnému kraju i ľuďom, akási epištola pod Hviezdoslavovským mottom.

Na privítanie Mikušovej knihy treba povedať, že sa dostala už na Slovensko a verím, že sa bude spomínať v slov. písomníctve. Talent Mikušov ho zaväzuje, aspoň nám smädným po čerstvote, podať podobnú čiašu úľavy znovu.

— st —

BÁSNIK V ZREBNEJ KOŠELI

(Na okraj Rúfusovej zbierky veršov *Zvony*)

Vysoko si nám, Bože, vysoko
položil stôl. Kým dočiahneme naň,
potíme krv a soľ z nás uteká. *(Zvony)*

Vtáka poznáš po perí a básnika po speve. Milana Rúfusa spoznávame po ňom i zdiaľky. I z tej, čo sa volá exil.

Ako teda spieva? Jazykom starých materí by sa dalo prosto povedať, ako mu zobák narástol. A čosi na tom bude.

Ak chceme spoznať zašlé žiale nášho ľudu, musíme sa započúvať do jeho piesní. Je v nich všetko čo zdnuká napľňalo jeho biedny život. Ľudová pieseň odrážala svedomie ľudu vernejšie ako kronikár. U nás, za horami za dolami, o čosi dlhšie ako tam, kde tempo doby, ruch strojov a föhn politických ideológií vzal prostému ľudu vôľu i sluch spievať. Napokon vzalo i nás.

V modernej dobe prevzala funkciu ľudovej piesne báseň. « No márne, márne. Kde nič nie je, tam ani báseň nevezme ». A predsa vzala. Tú jeho: « hľbku zemi, výšku nebesám ». Mohla si naložiť viac?

Toto je podstatné: nech si poslúžime hocijakou riečicou, vždy nám zostane z jeho zrna tragický pocit života. Ten, čo sa stal schizmou doby, hoci by sa zvárila ešte fašiangovejšie. Tragický pocit života je Rúfusovo perie. Vták ako iný. Ibaže vtáča a navyše zranené.

V čase, keď sa z našich humien ozýval škrekot papagájov, on zostal verný škovrančiemu spevu. « Bezmocný a s dušou na jazýčku » sa viac chvel ako spevial. Nebolo preň ľahké vzlietnuť v olovenom čase. Aj on sa zastráchal, « že sme už dávno priťažkí na každú výšku, príliš veľkí sebe na prekročenie ». Kto sa má však ozvať, ak nie básnik, keď « vtáka nečuť z polí » a « niet už pre nás hlasu, čo po mene nás vyvolá »? Ozval sa. Ale len čo sa ozval, zdal sa mnohým smiešny. « Ale už iba smiešni sú v poriadku ».

Málo sa povedalo o jeho rodokmeni. Bohuš Kováč objavil v jeho prvých veršoch « pokus o syntézu poézie typu Sergeja Jesenina, syna slamenej dediny a poézie typu Františka Halasa, syna kamenného veľkomesta ».

To je pravda, ale necelá. Z prílišnej skromnosti nesmieme zabudnúť na jeho vlastných pokrvných. Popri cudzích vzoroch je tu predovšetkým pôda pod nohami, oná poetická dedovizeň, alebo ak chcete krajina detstva, kde sa nielen voda sypala a piesok sa lial, ale aj bolesť smiala a nemota spievala. Počúvajte napríklad tieto verše:

> Viem jeden kameň v tvojej rodnej zemi.
> Kto na ten kameň srdce položí,
> hlboko kdesi, z najhlbšieho rodu
> počuje spievať putujúcu vodu,
> kto na ten kameň srdce položí. *(Až dozrieme)*

Kto by tu nezačul zurčať pod nimi ľudovú pieseň o kameni? Tú istú, ku ktorej sa vracia tragickým oblúkom exilovej skúsenosti aj Rudolf Dilong, hoci aj za cenu melódie, no nie múdrosti:

> I kameň vie, že žijú ľudia,
> dá teplo pod hlavou,
> s tým teplom
> bol v riekach stvorený.
>
> Povedz mi, kameň,
> ktorý to zákon hviezd
> a ktorá dúha na jar
> káže ti bratom byť
> nás bez domova? *(Na hrudách času)*

Milan Rúfus je teda predovšetkým náš. Slovenský. Celou básnickou fyziognómiou. A predsa, alebo práve preto je i všeľudský:

Ach, ľudstvo, drobný dážď
klopúci vytrvalo na okná
prázdneho domu, v ktorom nebýva
nikto! *(Zvony)*

Takto kozmicky sa vyjadrovali len renesanční básnici. Tu sme v blízkosti Botticelliho Snímania z kríža. Všetko je nadčasové. Farba i tvar.

Hoci by sme mohli, nehodláme poéziu Milana Rúfusa dva razy podčiarknuť. Povedala veľa, no nie všetko. Ale už aj zato vyspievané si zaslúži výslužku najkrajšiu: našu lásku. A nech nám básnik prepáči, ak si záverečné slovo požičiame z jeho úst, ktorými sa lúčil s Ivanom Kraskom:

A on uvidel
peniažtek ticha pod jazykom básne.
Prievozné do večnosti. *(Zvony)*

Aj on. Milan Rúfus.

Michal Želiar

FELIX BRAUN: *Aischylos*. Dva dialógy. Preložil Ján Loydl. Vydal Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, ako 1. zväzok edície Slovo. Str. 48. Rím 1968.

Prof. Ján Loydl sa už roky venuje dielu rakúskeho básnika Felixa Brauna. Vieme i to, že patrí k dobrým znalcom literatúry nemecky hovoriaceho sveta. Čo nám podáva v preklade Braunovho Aischyla je iba malá « Kostprobe » z jeho prekladateľského umenia a jeho literárnych znalostí.

Keby sme mali stopovať Loydlovu záľubu v Braunovej poézii, myslím, že popri estetických hodnotách hrali tu vážnu úlohu aj etické základy Braunovho diela. Braun vyrástol pod vplyvom Rilkeho i Zweiga, Hofmannstahla i klasikov nemeckej poézie Goetheho a Schillera. Kritika ho už na začiatku jeho básnickej tvorby nazvala « komorným lyrikom ». Tématicky na jeho tvorbu silne pôsobili aj vzory antické a biblické.

Viedenčan Felix Braun, hoci bol príkladným kresťanom, cítil sa z rasových dôvodov ohrozeným a emigroval pred Hitlerom do Anglicka. Po vojne sa vrátil do Rakúska a zastupoval svoju krajinu na prvom « Rencontres Européennes de Poésie » v belgickom Knokke. Postupne dostalo sa mu zaslúžených pôct udelením viacerých lite-

rárnych cien. V závere svojho prekladu podal Loydl nielen výstižný pohľad na život a dielo tohto vzácneho básnika, ale aj malé úlovky z jeho myšlienok, z ktorých hodno odcitovať aspoň túto: « Úlohou človeka je voľba medzi Ja a Ty, voľba medzi duchom stŕpnutia a duchom obety, medzi duchom moci a duchom lásky ». A z rozhovoru o Aischylovi aspoň túto radu filozofa: « V obhajobe ľudskej spravodlivosti vidím úlohu básnika ».

Loydl nám pripravil preklad dvoch dialógov. Prvý o Aischylovej smrti, ktorý vedú Pindar, mladík z mesta Gela, sestra mladíka a kňaz chrámu Apolónovho. Druhý dialóg je o Aischylovi a vedú ho Hieron, filozof, Hetära a Pindar. Prvý sa odohráva na brehu mora; druhý v Syrakúzach, v Hieronovom paláci.

Aischylos je jedným z posledných diel Felixa Brauna. Tieto dva rozhovory o živote a smrti viedli básnika opäť do antického sveta gréckej kultúry. Básnik — a zaiste aj náš slovenský prekladateľ — hľadali v tejto téme odpoveď na základné otázky života. Hľadali pravdu. Napokon kto ju nehľadá z opravdových vzdelancov nášho ideologicky rozdeleného sveta? Je to vskutku dielko pre vzdelancov, ako to pripomína aj prekladateľ. Prof. Loydl ho priblížil slovenskému čitateľovi majstrovským prekladom. Priblížil nám tak veľkého rakúskeho básnika a do našej prekladovej literatúry prispel opravdovým umeleckým skvostom.

I. K.

JEDNOTA ANNUAL FURDEK: Prepared and edited by Joseph C. Krajsa, Vol. VIII - Jan. 1969, Published by the First Catholic Slovak Union, Cleveland, Ohio, printed by Jednota Press, Middletown, Pa., 17057.

Slovak Sisters of SS. Cyril and Methodius M. Martina Tybor, SS. C. M., M. A. and M. Rosamund Dupak, SS. C. M., M. A. of Danville, Pa. are featured by a pair of exquisite articles in the eighth annual edition of *Furdek*. The first is an account of a typical Slovak immigrant's first impressions of America and the second deals with the history of Slovak drama.

Excellent pictures showing Slovaks in their native dress give the volume a distinctly old country flavor. On the otherhand, the panel of scholarship winners presents various types of our American Slovak youth. The viewer cannot help being impressed by their wholesome and intelligent appearance.

The article on Andrej Hlinka by Maryagnes Krajsa favorably compares the Slovak orator to that great Roman speaker, the immortal Cicero. Dr. Joseph Kirschbaum, LL. D., Ph. D. contributed two articles: Hlinka and the Pittsburgh Pact and the other on Slovak lite-

rature. Msgr. John Rekem's (S. T. D.) « Origin of the Glagolitic Script » maintains the high level of scholarly contributions in this edition.

On the lighter side, the delightful short stories by Dr. Michael Simko and Sophia Zufa, the article on Canadians by Attorney J. V. Stephens, the stamp-size review of the postal issues of the first Slovak Republic (1939-1945) and Dan Tanzone's heartfelt tribute to the Jednota round out the 207-page work which also notes the highlights in Slovak history the past 1500 years. John Sciranka dips into early American history and refers to Major Jan Polerecky, a Slovak, who fought in the American Revolutionary War. The series on our Slovak priests presents an additional biographical sketch on a score of our clergy.

On the face of it, the Furdek volume appears as a modest publication... which it is in fact. But when one stacks up all eight volumes he has at hand quite a collection of informative material that cannot fail to inspire greater interest in the history of the American Slovaks who have been in this country less than a hundred years. The Furdek volumes (8 of them) alone, though far from giving a complete picture of the American Slovak, nevertheless, present him in a favorable light. What is highly important to future historians is that they are true sources for the proper evaluation of the contributions of the Slovak nation to the American way of life in the 20th century.

Thus, a blend of the past and present, in which the Slovaks of our time and other times made their mark in both the old and new world, is presented by the written word and supplemented by a series of pictures on Slovak lixfe here and abroad.

It is a far cry from the ancient homeland of our Slovak forefathers who made history beneath the towering Tatras for centuries by cultivating the fields and forests of their native land and defending their homes against their foes on every side, but they survived as a united people with their own history, traditions and faith down to the Danube and beyond.

Today, we, their descendants, scattered around the globe, have not forgotten our noble lineage and we proudly acknowledge our debt to our glorious forebears whose qualities of intrepid faith, undying hope and constant devotion to the ideals of the Slovak nation we sincerely hope that we, too, have inherited; and granted that we are the fortunate heirs to at least some of their enduring virtues we can enrich and ennoble the country of our adoption if we, like our forefathers, put them to work in the worthwhile cause of faith and freedom under God.

The *Furdek* is both a record and a reflection of the physical and spiritual characteristics of the Slovaks whose true image is projected into the present from a gloriously rich historical background. (A.P.)

ZAZNAMENÁVAME

CHVÁLA NÁRODU

Cirkevný Rím zažil v polovici februára 1969 sviatok, aký málokedy býva aj v tejto mohutnej kresťanskej spoločnosti. Poldruhatisíc slovenských pútnikov, čo sem prišli i so svojimi biskupmi vzdať česť pamiatke svojho apoštolského vierozvesta a kultúrneho učiteľa, sv. Cyrila, priniesli so sebou tradičnú slovenskú prítulnosť k viere a vzdelanosti otcov, čo nás už po tisícsto rokov viaže k západnej kultúre a civilizácii. Ukázali tým zároveň svoj mravný charakter a svoju duchovnú stabilitu.

Kto po dlhých rokoch odlúčenia mohol sledovať sebavedomie tohoto charakteristického výseku z národa (od spevákov z Hubovej, cez študentov a intelektuálov až po našich najväčších umelcov) upevnil sa vo viere v tento národ. Hovoril som si, a píšem o tom preto, aby o takejto jedinečnej chvíli zostal záznam i pre budúcnosť, že veriť v tento národ už nie je len privilégiom básnika. Tento národ po ťažkých skúškach realizuje seba, svoju vôľu a odhodlanie slovenským a kresťanským byť a zostať menom i životom.

Duchovná renesancia slovenských katolíkov, ktorá sa opiera o zdravé a šľachetné tradície našej národnej kultúry je najpotešitelnejším zjavom v poslednom polstoročí. Boli sily na Slovensku, i mimo neho, ktoré slovenským katolíkom už chceli zvoniť umieračkom. Boli sily, a nie sú ešte mŕtve ani doma, ani mimo domova, čo si mysleli, že vytriet' zo slovenských dejín účasť katolíkov a znevážiť ich meno je najlepšou zárukou ako spraviť z nich podnož « pánskej vrstvy », ktorá si zmyslela, že je povolaná vládnuť nad národom. Boli sily, a sú ešte aj dnes, čo kráčajú touto cestou. Na hanobenie slovenských katolíkov im stačí to, že je niekto katolík. Áno, aj tento záznam patrí do našich análov. Nie na oživenie prízemného a nekultúrneho konfesionalizmu — od toho vyslobodʼ nás, Pane! — ale na dôkaz pravdy ako to s nami raz bolo. A kto a prečo takto raz konal.

Väčšina tohto národa znášala a znáša ukrutné bezprávie a urážky. Bili ju sprava i zľava, a bijú ju často aj dnes. Pozrite si dejiny literatúry (aj to, kto ich písal), reprezentáciu Matice, pozrite si, čo sa robilo na univerzitách, v akadémii, medzi spisovateľmi, umelcami, učiteľmi — a čo sa robilo v celom živote — to všetko bola nepretržitá reťaz krívd katolíkom, ktoré sa robili vedome, aby sa zlomila ich vnútorná sila. Aby sa vylúčili z aktívnej účasti na všetkom, kde sa formovala tvárnosť národa. Piadimužícki duchovia

merali všetko krstným listom. Z katolíkov pustili hore len tých, čo sa vedeli predať charakterom i konaním. Tak chceli zdemoralizovať a rozvrátiť túto veľkú väčšinu národa.

Vrstva, ktorej politika v poslednom polstoročí bola tragédiou Slovákov, vo svojom povýšenectve začala preverovať národ a jeho hodnoty. Akoby bez jej súhlasu nemal nik mať právo na slovo.

No, akoby z katakomb vstávajú už mladí, vzdelaní, sebavedomí Slováci a vytvárajú spoločenstvo národa, v ktorom aj katolík bude mať miesto podľa svojej hodnoty a práva. Domov ide pomaly dávať príklad exilu! A tento nástup rehabilitácie národnej samozrejmosti bude prvou veľkou cťou nášho nového národného času. Len tak sa národ zbaví starej politickej korupcie, duchovného malomocenstva a otrokárskeho nazerania ako to robia u susedov. Národ robí národom odhodlanie ísť vlastnou cestou, nekopírovať druhých, aby sa nestal atrapou. Národ robí národom vôľa rásť podľa vlastného modelu, podľa zákonov a potrieb svojej zeme.

To je cesta, ktorá vyplýva z nášho kultúrneho tisícročia. Cesta humanizmu, v ktorom idea človečenstva dáva ľudskú tvár celému národu. Takto sa slovenskí katolíci vo februári 1969 predstavili Rímu. Preto ich aj pápež Pavol VI. pozdravoval slovami: « Vitajte, milovaní Slováci! » Získali tým chválu národu, ktorú hodno vysloviť s radostným pocitom.

Imrich Kružliak

* * *

Vedecká revue Nord e Sud, ktorá vychádza v serii « Edizioni Scientifiche Italiane » v Napoli uverejnila v XV. ročníku, No. 102, Jún 1968 štúdiu Stanislava J. Kirschbauma, ktorý končí svoje štúdia na doktora politických vied v Paríži, pod názvom « Il Comecon e il blocco sovietico » (str. 57-74). Tá istá revue priniesla v septembrovom čísle aj ďalšiu štúdiu Stanislava J. Kirschbauma pod titulum « I canali della rivolta nell'Europa orientale » (str. 65-81). Revue *Nord e Sud* patrí medzi významné európske vedecké publikácie, ktoré sa zaobrajú politickými a hospodárskymi otázkami. V obidvoch štúdiách autor venoval pozornosť aj Slovensku a jeho hospodárskym a politickým problémom.

* * *

Slavic and East — European Studies, dvojjazyčná univerzitná revue vychádzajúca pri Univerzité de Montréal, priniesla vo svojom. XII. roč. č. 4 priaznivú recenziu o *Slovakii* na rok 1968. Časopis píše, že ročenka Slovakia zaujíma medzi cudzojazyčnými publikáciami o slovenskej kultúre a dejinách prestížne miesto a uvádza obsah posledného vydania.

Kollar
2002.133

OBSAH

(Dokončenie z 2. strany obálky)

Max Jacob: **Z nárad mladému básnikovi** (prel. M. Šprinc) — 51
Michal Lacko S. J.: **Svätý Cyril a Rím** — 56
Dr. Jozef Staško: **Dr. Jozef Mikuš šesťdesiatnikom** — 64
Ján Drieň: **Slovo** — 74

ROZHĽAD

Dr. I. Kružliak: **Za Milošom Bazovským** — 75
Jozef Špetko: **Slováci v zahraničí a domov** — 76

KNIHY

Rudolf Dilong: **Minúty zeme. Básne.** (I. Kružliak) — 78
Gorazd Zvonický: **Prekutávam lovištia.** (M. Žiar) — 80
Paul Claudel: **Dobré slovo.** Básne. Preložil K. Strmeň (Mikuláš Šprinc) — 81
Vojtech Mihálik: **Rekviem.** (I. K.) — 84
Vincent Šikula: **Povetrie.** (I. Kružliak) — 85
J. Š.: **Prvý syntetický pohľad na slovenské dejiny 20. stor.** — 88
Jozef A. Mikuš: **V krážoch dediny. Črty.** (St) — 89
Michal Želiar: **Básnik v zrebnej košeli.** (Na okraj Rúfusovej zbierky veršov **Zvony**) (Michal Želiar) — 90
Felix Braun: **Aischylos.** Preložil J. Loydl. (I. K.) — 92
Joseph C. Krajsa: **Jednota Annual Furdek.** Vol. VIII., 1969. (A. P.) — 93

ZAZNAMENÁVAME

Imrich Kružliak: **Chvála národu** — 95
St. J. Kirschbaum: **Il Comecon e il blocco sovietico.** — Slavic and East-European Studies, XII., č. 4. o Slovakii 1968 — 96

Z KNÍH, KTORÉ VYDAL SLOVENSKÝ ÚSTAV SV. CYRILA A METODA V RÍME

možno ešte dostať:

PRE LITURGICKÚ OBRODU:

- **Latinsko-slovenský misál:** veľký formát . . . . $ 30.00
- **Omšový kánon** (latinsko-slovenský) . . . . . . $ 5.00
- **Zvláštne omše** slovenských diecéz a apošt. admin.: veľký formát . . . . $ 5.00
- **Ideme k Otcovi** (modlitby a piesne) . . . . . $ 1.00
- K. Poláček SDB: **Vzrast v láske** (modlit. knižka pre deti) . . . . $ 2.00
- J. Gašparík: **Jednohlasná sv. omša pre slov. ľud** . $ 0.50
- **Chváľme Boha,** modlit. knižka pre gr. kat.

PRE DUCHOVNÝ ŽIVOT:

- Msgr. M. Mlynarovič: **Oltár** (kázne) . . . . . $ 5.00
- P. Gabriel OCD: **Dôverne s Bohom, III-IV** (rozjímania) . . . . $ 2.00
- Dr. A. Hlinka SDB: **K širším obzorom** . . . . $ 3.00
- Semmelroth: **Základy** (o viere) . . . . . . $ 0.25
- Brunner: **Základné poznanie** (o viere) . . . . $ 0.25
- Köster: **Kriticky mysliet'** (o zjavení) . . . . . $ 0.25
- Lelotte: **Tajomstvo krásy života** (apologetika pre mládež).
- **Písmo sväté** - Nový zákon.
- **Áno, Pane** - rozjímania pre laikov.
- **Ružencové lístky** . . . . $ 0.50

PRE NÁBOŽENSKÚ VÝCHOVU:

- **Počúvaj, dieťa moje** . . . . $ 2.00
- Šilhár-Ondrejka SDB: **Veľké stretnutie** . . . . $ 1.00
- Quoist: **Lásky pätnásťročných?** . . . . . . $ 2.50
- Quoist: **Láska, ale aká?** . . . . $ 2.50
- Alberti-Koza Matejov: **Don Bosko.**

POÉZIA:

- R. Dilong OFM: **Gorazd** (dráma) . . . . $ 0.50
- R. Dilong OFM: **Pod krížom** . . . . $ 1.50
- M. Šprinc: **Andante** . . . . $ 1.50
- G. Zvonický: **Slnko ma miluje** . . . . $ 1.50
- Claudel: **Dobré slovo** (výbor básní v preklade K. Strmeňa).
- Gorazd Zvonický: **Prekutávam lovištía.**
- M. Šprinc: **Bratislavský park.**

PRÓZA:

- F. Braun: **Aischylos.** Dva dialógy (preložil J. Loydl) $ 1.50

DOKUMENTÁCIA:

- **Exsul familia Slovacorum** (o náb. živote Slovákov v zahraničí) . . . . $ 1.00

Objednávky treba poslať na adresu:

KRUH PRIATEĽOV CYRILOMETODSKEJ KNIHY
Casella Postale 6175
00100 ROMA (Prati) - Italia

Tlačí Tipografia Dario Detti - Via G. Savonarola, 1 - 00195 ROMA